

G HIIUMAA

2025

*Seest
suurem,
kui väljast
paistab*

MEREKOHIN

TÄHISTAEVAS

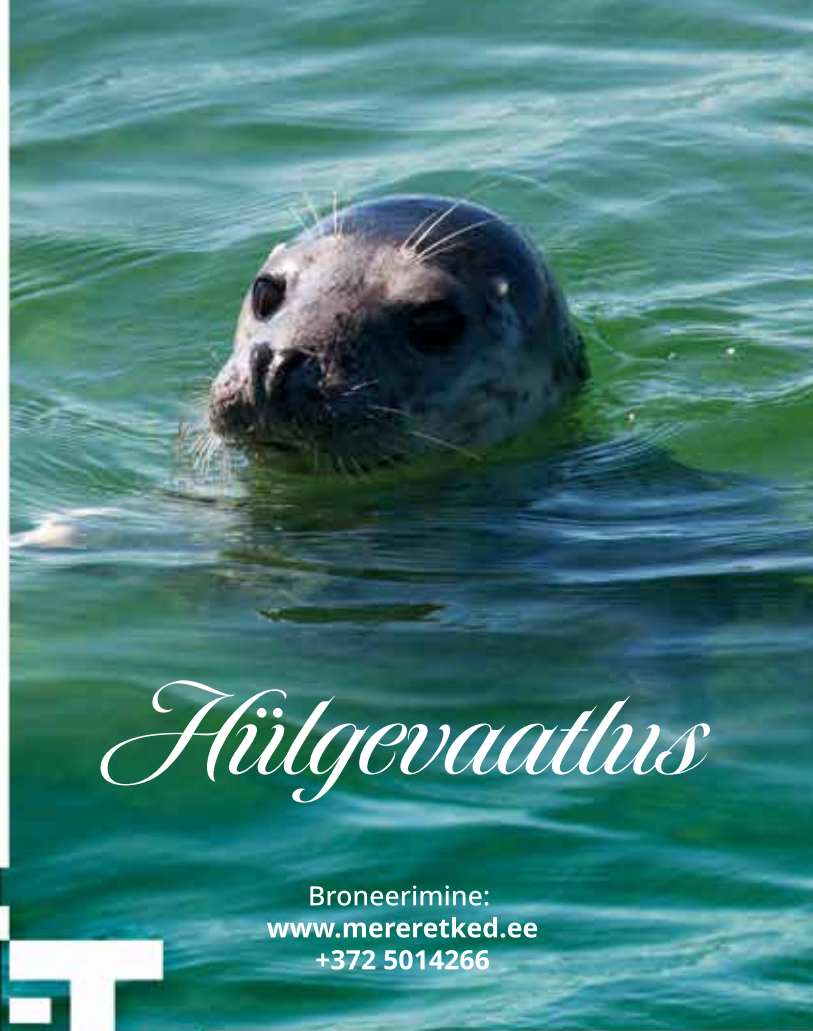
LÕPUTUD RANNAD

VAIKUS

Mereretked

LAIDUDE KÜLASTUSED

Hülgevaathus

Broneerimine:
www.mereretked.ee
 +372 5014266

Tiit
 REISID

Paadi-, vesirataste ja sup-landade rent

Lisainfo:
www.mereretked.ee

Bussirent ja reisikorraldus

Tiit-Reisid OÜ • Sadama 13, Kärkla
 tel: +372 463 2077 • +372 501 4266
hiumaa@tiitreisid.ee
www.tiitreisid.ee

Hiiumaal toimub. Hiiumaa üllatab

Kui veel mõne aasta eest reklaamis Hiiumaa end eelkõige sõnadega „rahu“, „vaikus“ ja „üksindus“, siis tänaseks on saarel palju rohkem ette näidata. Ja see ei tähenda kaugeltki seda, et enam poleks võimalik üksinda vaikusel olla. Aga uusi ja põnevaid ideid, kuidas kodusaart kütkestavaks teha, sigib juurde veel rohkem kui hülgeid meie rannikumerre.

Eriti väärib tunnustamist oskus pikendada Hiiumaa aktiivset elu ka aegadesse, kui traditsiooniline turist siia harvem satub. Kevadeti ja sügiseti toimuvad restoranide nädalad, detsembris glöghikohvikutepäev ning teisi kampaaniaid näeme sügis-talvisel koolivaheajal. Seda, et elu edenemisse usutakse, näitab seegi, et Hiiumaa turismiklastri liikmete arv ületas asja 50 piiri.

Uued tuurid on peale saanud ka Hiiumaa tutvustamine mere taga. Hiidlaste traditsiooniliste söökide-jookide maitse on suhu saanud ka paljud mandriinimesed. Hiidlaste eestvedamisel on meie saarte tuletornid jõudmas ülemaailmsesse tuletornide võrgustikku.

Hiiumaal sünnivad pöörased ideed kuidagi tont teab kuidas. Kui võtta korra silme ette saarega seotud loojad Erkki-Sven Tüürist Ojasoo-Semperini, Edith Karlsonist Tõnu Õnnepaluni, siis saame veel palju rohkem kui vikerkaarvärvilise paleti.

Üks viimati toredaid ideid, mis Hiiumaal sündis, oli loodusemehe Fred Jüssi sünniaastapäeva kuulutamine üleüldiseks molutamise ehk viljaka mittemidagitegemise päevaks. See on ühtaegu vaimukas ja sisuline – sobib ideaalselt Hiiumaa pikaagese kuvandiga rahulikust, vaiksest ja üksildasest paigast, kus on võimalik aega võtta iseenda jaoks, et uusi pööraseid ideid välja haududa.

TIIT PRUULI

GO REISIAJAKIRJA PEATOIMETAJA

Hiiumaa – seest suurem kui väljast paistab

Hiiumaale teist, kolmandat ja enamat puhku saabuvad avastavad: oleks jälle nagu uuele saarele jõudnud. Ja see pole ainult matkarakade ja mererandade pikkus, mis üllatab. Mõned külalised ja kohalikudki ütlevad, et Hiiumaal pole ju midagi. Aga seda mitte-midagit on meil palju.

Inimtühje paiku leidub Hiiumaal ohtralt. Neis seisatades tajud, et väike inimene on suure looduse osa ning aeg peatub. Suursugusust aindub metsadest, liivikutest, soodest, jõgedest ja järvedest. Ja hiiu inimestest, kuigi pealtnäha vaiksed ja kinnised nemadki.

Hiiumaa loodusemees Fred Jüssi ütles, et kes tahab uut näha, peab vanu radu kõndima. Kes pole samas kohas igal aastaajal käinud, pole seda kohta näinud. Tule tee kõigil pööripäevadel endast Ristna neeme tipus pilt ja vaata ise.

Kes metsas või rannas rahulikult molutada ei malda, võib Käina kardirajal võidusõitu teha, hobusega läbi lahe Kassari laidudele ratsutada, purjeka või kalapaadiga merele tüürida ja hülgeid kuulata ning Tuuletorni ronimisseinal üles ja Tahkuna tuletorni välisküljel alla ronida. On klassikakontserte, moodsa muusika festivale ja muuseumi, teatrit ja näitusi. Saab folgipeol jalga keerutada ja rahvariideaasta puhul uhkelt ka ise rahvariideid kanda – üleskutse kehtib ka saare külalistele.

Restoranid ja kodukohvikud pakuvad kala ja lammast, lauale tuuakse ka Kreeka, Tai, Itaalia ja teiste maade maitseid. Pruulikodades kallatakse Hiiu mahedat märjakest ja Kärkla sadama maitsetoas mekitakse Eesti parimat kadakamarjajooki Ouk'i.

Kui inimestest ja kõrast eemal metsas või mererannas omaette istud ja tähelepanelikult kuulad, leiad nagu paljud siin elanud ja töötanud kirjanikud, kunstnikud, heliloojad ja muud loomeinimesed: Hiiumaa tõmbab vaikselt, kuid kindlalt tagasi nagu nähtamatu paelaga.

Siis hakkad aru saama, et eemalt võib Hiiumaa paista kaugel ja väikseks. Aga seestpoolt on ta suur ja kutsus võimsalt. Kes seda kutset tundnud on, leiab tee tagasi.

Ja kui kohale oled saanud, hakkab hing laulma.

KRISTEL PEIKEL

HIIUMAA TURISMIKLASTRI JUHT

*Soul-food restoran,
kaunid külalistoad
ja väärrika ajalooga Suursadam*

+372 555 31230

Booking.com

www.ungrumaja.ee
Suursadam, Hiiumaa

**SUVE-RESTO JA BAAR
KÄRDLA SADAMAS**

**+372 5550 5587
BRIISBAR.EE**

BRIISBAR

GO Hiiumaa 2025

Hiiumaa turismiklastri ametlik väljaanne

Tegevtoimetaja: Stina Eilsen

Keeletoimetaja: Killu Mei

Kujundajad: Timo Tamm,
Roosi-Matilde Tamm

Kaart: Toivo Saue

Kaanefoto: Argo Nurs

Reklaam: Hele Lahtvee

Trükk: Printall

Väljaandja AS GoTravel,
Toompuiestee 37, 10149 Tallinn

Hiiumaa Arenduskeskus

HIIU LEHT

HIIUMAA
• Hingelt hiid •

Fred Jüssi:

„Laiskus on mehe mõõt!“

Hiiumaa kuulutas loodusemehe ja filosoofi Fred Jüssi austuseks ja mälestuseks tema sünniaastapäeva, 29. jaanuari, üleüldiseks molutamise päevaks. Hiidlased kutsuvad ka kõiki teisi üles järgima Jüssi soovitus – mitte midagi teha – ja sel päeval niisama molutada.

Tänavu 29. jaanuaril oleks üks tuntu-
maid Hiiumaaga seotud suurmehe Fred
Jüssi tähistanud oma 90. sünnipäeva.
Talle omasel tagasihoidlikul viisil lah-
kus Fred teispooldusse vaid paar kuud
enne oma juubelit. Suure sünnipäeva-
peo asemel jättis ta maailmale tohutu
koguse loodusfotosid, loodushälte
salvestusi, raamatuid, artikleid ja
tarkuseteri.

Tema põhiliseks õpetuseks oli, et
inimene ei pea kogu aeg rabelema, vaid
rohkem tuleb leida võimalusi niisama
olemiseks. Jüssi rõhutas, et pidev te-
gutsimine ja kiirustamine viivad meid
kaugele iseendast, samas kui moluta-
mine toob tagasi rahulolu ja tasakaalu.

Loodus, Jüssi lemmikeskkond, on
ideaalne koht molutamiseks, kuna
seal on vaikus ja loomulik rütm, mis
aitavad kaasa sügavamale mõtisklemi-
sele. Molutamine pole aja raiskamine,
vaid võimalus märgata elu sügavamaid
nüansse ja tajuda ümbritseva maailma
ilu. Looduses saab lasta meelel rännata
ja olla lihtsalt hetkes, ilma eesmärgi või
ootusteta.

TEKST: JAANO MARTIN OTS

Molutamise päeva puhul kutsuvad
hiidlased inimesi üles võtma aja maha,
loobuma argisest kiirustamisest ning
leidma hetki, et lihtsalt olla. See on
päev, mil jätta kõrvale töökohustu-
sed, sotsiaalmeedia, kodu klanimine
ja muud pidevat tähelepanu nõudvad
tegevused ning keskenduda vaikusele,
loodusele ja iseendale.

Kas teha seda päris looduses, nagu
Jüssi soovitas, koduaias lõkke ääres
või omaenda toas, jäägu igaühe enda
otsustada. Oluline on, et see mittemi-
dagitegemine oleks tõeline, mitte aga
ühest töökohustusest vabaks jäänud aja
täitmine järgmise pakilise tegevusega.
Hiidlased kutsuvad ka tööandjaid üles
andma 29. jaanuaril inimestele täien-
dava vaba päeva või tegema lühenda-
tud tööpäeva. ■

„Ma olen Hiiumaal elanud, hiidlastel on
häid ütlemisi ja üks niisuguseid ütlemisi
on, et laiskus on mehe iga. Kui sa oskad
laiselda, siis sa säästad ennast. Seda
peab õppima, see ei ole üldsegi mitte
lihtne – õppida laisklema. See
annab süvenemise võimalust.“

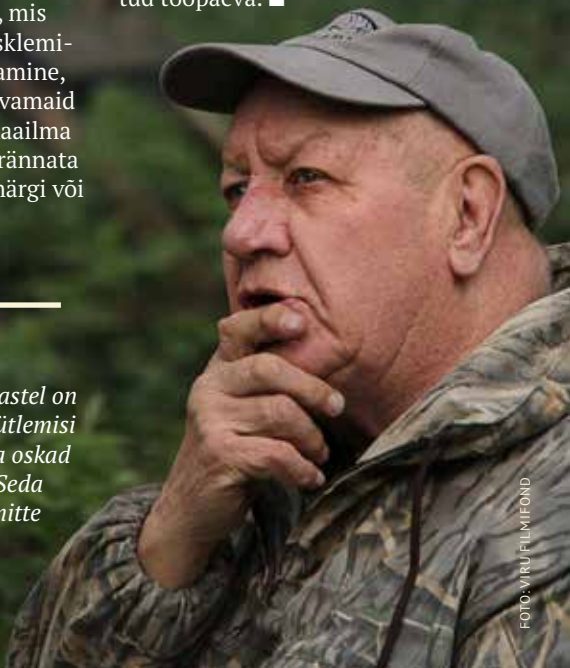
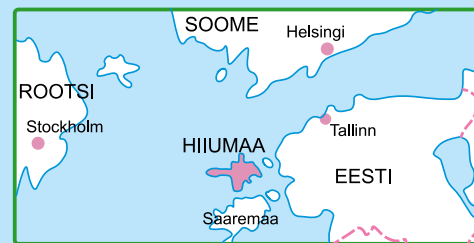

FOTO: VIRU FILMIFOND

Vaatamisväärsused kaardil

1 Pühalepa kirik; Põhilise Leppe kivid	19 Kalana sadam
2 Suuremõisa loss ja park	20 Hüti klaasikoja asukoht
3 Kallaste pank	21 Vanajõe org
4 Suursadama ait	22 Mänspe kirik/kabel
5 Kukka kivi	23 Sõru sadam; Merekeskus; muuseum
6 Soera talumuuseum; Soera kivimimaja	24 Emmaste kirik
7 Kärkla meteoriidikraatri mudelväljak	25 Harju tuulik
8 Helmerseni kivitülv	26 Kuriste kirik
9 Tubala vai; rändrahn	27 Hiiumaa muuseumi R.Tobiase majamuuseum
10 Hiiumaa muuseumi Pikk maja	28 Elamuskeskus Tuuletorn; Käina kiriku varemed
11 Ristimägi	29 Orjaku linnuvaatlustorn, loodusrada
12 Hiiumaa muuseumi Mihkli talumuuseum	30 Orjaku sadam, infopunkt, Külamaja
13 Hiiumaa Militaarmuuseum	31 Säätetirp
14 Tahkuna tuletorn	32 Hiiumaa muuseumi
15 Reigi kirik; pastoraat	Kassari muuseumimaja
16 Viskoosa vabrikuhooned;	33 Kassari kabel
Kõrgessaare mõisapark	34 Vaemla villavabrik
17 Kõpu tuletorn	
18 Ristna tuletorn	

✚ majutuskoht	✚ haigla, esmaabi	▲ mälestusmärk	▲ ajalooline paik
🍽️ restoran, kohvik, baar	🏪 apteek	▲ muu huviväärsus	🏠 karavanikohad
⚓ sadam	🚢 tankla	🏠 ujumiskoht	🏠 pank, ATM
🏰 tuletorn, majakas	🏛️ muuseum	🏠 veesport	🏠 mänguväljak
✚ kirik	🏫 kool	🏠 ratsutamine	🏠 discgolfi rada
⚓ paadi- või jahisadam	📮 raamatukogu	🏠 kauplus	— osavalla piir
🚔 politsei	✉️ postkontor	🔧 autoremont	— osavalla valitsus
	🚏 bussipeatus	🚗 autopesula	

Rahvariided on pärandvara

TEKST: HELGI PÖLLO

”HEA, ET MEIL ON ÜKS VANA ÜHENDAV ASI.

Rahvariie on muutumas natukene nagu pärandvaraliseks asjaks.

Ühelt poolt on see vana asi, aga kuna laulu- ja tantsupeod kestavad ja identiteedi otsimine samuti, siis noored otsivadki oma juuri ja selle järgi, kuhu juured juhatavad, teevad endale ehk ka rahvariided. Nii kujuneb uus pärandvara ehk siis kirstuvara, nagu vanasti öeldi, ning mida antakse põlvest põlve edasi.

Võrreldes mõnede väikerahvastega laias maailmas, eestlane igapäevaselt enam rahvariit ei kanna, nii-öelda kirikusse tanu peas ei lähe, aga siiski on hulk asju, mida taasloome või siis hoopis teiste riietega kasutame, olgu see rõhud või nahkvöö või siis ehted, mis on ühel või teisel moel Hiiumaa-pärased. Triibuseeliku triibud on saanud ju ka trükikangaks, millest on tehtud uusi riideid, ja ka siis eelistatakse ikka seda oma. Kui suvisel laada- või jaanipäeval tahad mingit Hiiumaad rõhutavat riietust kanda ja see ei ole päris rahvariie, siis kasutad pigem triibukangast, mis osutab sinu kodukandile.

*Aasta 2025 on Hiiumaal rahvariideaasta!
Teema-aasta kutsub inimesi rahvariideid valmistama,
kandma ja oma juurte peale mõtlema. Ülikoolis oli
Helgi Põllo etnograafia eriala lõputöö Hiiumaa naiste
rahvariietest. Helgi on seda teemat kogunud kogu elu
ja huvitavaid fakte tuleb välja siiani.*

Oleme rahvariide nimetuse andnud rõiva- komplektidele, mis olid sisuliselt viimased, enne kui rahvariidest loobuti ning mindi rätsepatöö ja poekanga peale. Need viimased triibulised seelikud ja kõik sinna juurde kuuluv ongi meie teadmises see rahvariie. Aga 19. sajandi esimesel poolel oli hiiu naistel veel tume ühevärviline pruun seelik seljas, mida näeme ka mitmel kunstnik J. Köleri pildil.

See seelikute „triipkood“ on selline, mille järgi eri piirkondi tuntakse, ja hiidlased ise tunnevad teisi hiidlasi ka nende seelikutriipude järgi ära. Kes Pühalepast, kes Reigist, kes Emmas- test või Käinast. Hea, et meil on vana ühendav asi, mis silma torkab, kui on laulu- või tantsu- pidu. Eks ka teised ole meie triipude peale ahned olnud! Meie riideid kandma hakanud.

Ketraja. Johann Köler. EKM j 461 M 1787, Eesti Kunstimuuseum SA

Hiiumaa Keina (Käina) segakoor
Haapsalu laulupeol, AM _ 13813 F
11684:78, Eesti Ajaloomuuseum SA

KAS TEADSID, ET...

19. sajandi teisel poolel oli Hiiumaal neli kihelkonda ja seega ka neljad eri riided (rahvariided).

Hiiu naiste pikitriibuline seelik kannab nime küitkuub, meeste veste tehti muu hulgas ka naiste seelikukangast, kuid põikitriibulisena.

Pühalepa kihelkonna käised ja põlled kaunistatakse rohkete heegelpitsidega, mis olid 19. sajandi talurahvakultuuris haruldased.

Hiiumaal kanti allaõmmeldud tallaga nahast kingi, mille kontsa ja ka nina all olid tihti kaarjad rauad. Mujal kutsuti neid hiiuranti kingadeks.

Kõigil hiiu naistel oli juustesse punutud laiade kaunistatud händade ehk lintidega palmik, mille peale ja külge kinnitati hiljem kõik ülejäänud peakatted nagu seppel, penik, tanu, nuutislina, vallislina, att, karbus jne.

Hiiu naised ja mehed kandsid vööd nuga, naised tinast, mehed nahast tupes.

Naistel oli kirivöö asemel nahast vöö, mille küljes rippusid vasksed ketid ehk rõhud.

Suveriided olid nii meestel kui ka naistel hallist või valgest linasest riidest, naistel sageli ka üleni kurrutatud.

Meeste peamisteks peakateteks olid malkadega müts, kääkmüts, lakk, notiga müts ja üll.

Hiiumaa rahvariideaasta logol on kujutatud hiiu naise noatupp, peotäis pruudi-seppeli helmeid ja erinevad küidutribud. Kokku on see sümbolne tuletorn, mis samuti Hiiumaale iseloomulik – et huvi ja teadmised-oskused rahvariidest paistaks kaugele. Logo autor on Kertu-Liina Karjus.

TERVIKKOMPLEKTID

Siis, kui rahvariidet veel kanti, hakkasid just need „ülemised korrused“ ehk peakatted ja pealisriided, mis olid ebapraktilisemad, kõige enne ära kaduma. Viimased asendati lihtsamatega. Kogu aeg libises kihte vähemaks. Nüüd hakkame neid pealisriideid ja peakatteid tagasi tooma. Kui on komplekt, siis olgu see tervik. Vahepeal jäigi ainult ju küitkuub ehk seelik, käised ja põll ning peaaegu midagi muud enam rahvariidest järel ei olnud. Oleme näinud kurja vaeva, et luua terviklikumaid komplekte, et oleks

rohkem inimesi, kes sellest teaksid. Ja sellega koos muutub pilt rikkalikumaks.

Mäletan, kui tulin pärast ülikooli saarele tagasi, siis peaaegu kõik kandsid Pühalepa lihtsustatud riiet, mida valmistati ARSis või siis kooti seelikuriided siin teeninduskombinaadis. Ei olnud enam õigeid peakatteid, ei olnud mingeid muid osi seal juures. Siis hakkasin rääkima, et Reigis on hoopis teistsugused riided ja kuidas seal Käina ja Emmaste pool on – seal on ka ju erinevused. Ei ole olemas ühtset „Hiiumaa rahvariidet“. ■

Reigi kihelkonna pruudil on seljas pidulik küitkuub, peas pruudi peakate penik, eestvaates sellel ka lina üle.

Hiiumaa mees 19. sajandi keskpaiga riietes.

Nele Eller

FOTO: KRISTEL PEIKEL

HOIAB KÄSITÖÖLISI HOOS

TEKST: RENE SATSI

*Hiiumaa
Käsitööselt sai
äsja 26 aastat
vanaks, seltsi juht
Nele Eller näitab
kootud kindaid,
mis jätavad ühe
näpu ilmastiku
meelevalda. „Need
kindad on head nii
jahil kui ka kalal
käies!“ kiidab ta.*

Hiiumaa käsitööselt toob ühe katuse alla kokku paljud kirklikud Hiiumaa käsitöölised üle saare. Seltsi soov on hoida kohalikke traditsioonilist käsitööd ja anda oma teadmisi edasi nooremale põlvkonnale.

Nele meenutab: „1998. aastal alustas seitsme inimesega punt, kellest tänaseks on seltsis alles kaks. Keskmine vanus on praegu 43, kui noored ja vanad kokku arvata. Oleme vallalt saanud rendile kunagise kalevivabriku meistrite maja, mis meie teemaga hästi kokku läheb. Teine maja tuleb juurde, sest ühte me ära ei mahu, meil on pea 130 liiget. Liikmeks loeme ka need, kes töötavad mandril, aga kes on hiidlased ja nende vanemad on siin. Suvised hiidlased võivad seltsi liikmed olla, aga neil peab olema Hiiumaaga kinnisvaraline seotus.“

Selts on aktiivne laatadel ja sündmustel osaleja ning korraldab ka ise sündmusi. Oodatud tähtsündmusteks Hiiumaal on suvine ja talvine käsitöö- ja omatoodangu laat ning menukas suvine Kila-kola laat.

Kas seltsi liikmeks kutsutakse?

Me ei kutsu. Juba praegu on vaat et liiga palju inimesi! (*Naerab.*) Juhin seltsi vabatahtlikult, keegi selle eest ei maksa. Kõikide 130 inimesega suhtlemine on aga aeganõudev – kogu aeg on paha tunne, et keegi on unaruses. Aga projektide kirjutamine, aruandmine – üks paber teise otsa – võtab aega. See maja, kus Kärddlas viibime, oli võpsikus, ei olnud vett, kanalisatsiooni. Nüüd on korda tehtud katus, soojustus, vundament. Oleme selle üle uhked: see maja on pesa! Oleme kümme aastat pidanud suviti poodi, talvel oleme lahti nädalava-hetuseti. Kõik käib vabatahtlikus korras. Tööd on palju, meil on ka e-pood hiukasitoo.ee/pood.

Kas sellise mahuka projektiga tegelemine ära ei väsita?

Muidugi olen mõnikord väsinud, vahel isegi mõelnud, et annaks kellelegi üle, aga meil on ju need inimesed... (*heldinult*). Kui panen teate üles, et olen majas, tullakse spetsiaalselt siia: kes toob siirupit, kes tegi leivakest. Iga kuu lõpus vaatame, kuidas kellelgi läinud on. Tean enamasti, mille nimel keegi pingutab, ja hea on neile kaasa elada. Olen kõikide nende inimeste üle uhke ja juba nende pärast ei saa oma kohast loobuda.

Keegi ütles mardilaadal, et panen meeskonna kokku, korraldan kõik ja ikka jaksan mõelda, kas meil pikendusjuhe on laadal kaasas. Arvan, et see on minu tugev külg, et näen väikeseid asju, millest kõik sõltub. Olen tohutu nimekirjade inimene. Kiiretel aegadel tunnen end nagu kloun pallidega – mitte üks ei tohi maha kukkuda ja ma ei tea, milline langema hakkab. (*Naerab.*) Võib olla imbub minu jutu sisse kurba nooti, äkki on see eelseisva laada tõttu tekkinud väsimusest – tegelikult on kõik ju positiivne!

Kas teed ise ka käsitööd?

Õmblen, koon. Kust vaim peale tuleb, seda teen. Ma ei saa ka midagi ära visata, pean ära kasutama. See on seltsis üldine joon: asjadele uue elu andmine. Ka pakendeid ostame minimaalselt, ikka teeme ise. Majas on palju vanu asju, mida pakkimiseks kasutame – reklaamid, inimeste toodud tapeidid. ■

XIV Pühalepa muusikafestival

1.–3. august 2025 Hiiumaal Pühalepa ja Kärddla kirikus

Arvo Pärt 90

Eesti Rahvusmeeskoori festivali erikontsert Tormis 95
27. juulil Kärddla kirikus

Lisainfo

www.keremakultuurikoda.ee

www.facebook.com/keremakultuurikoda

Praktiline info

Hiiumaa.ee lehelt leiad info majutuse, söögikohtade, transpordi, teenuste, sündmuste, kontsertide, reisisoovituste, eripakkumiste jpm kohta. Hiiumaa.ee info on eesti, inglise, soome ja saksa keeles. Kodulehelt leiad ka kümme külastustee-konda ja nende põhjal loodud Hiiumaa mobiilse kaardirakenduse „Hiiumaa kaart“. Külastustee-kond „Tuuletorniring on varustatud audiogiidiga eri keeltes.

TRANSPORT

Hiiumaale toovad Rohuküla sadamast Hiiu kangelaste järgi ristitud parvlaevad Tiiu ja Leiger. Saaremaalt Triigi sadamast sõidab Hiiumaale Sõrle parvlaev Soela. Soovitav on osta pilet juba ette e-keskkonnast: Rohuküla-Heltermaa vahel praamid.ee lehelt ja Saaremaa-Hiiumaa vahel veeteed.com-ist.

Praamiga mandrilt +372 618 1310

Praamiga Saaremaalt +372 527 2974 või +372 443 4500

Kärdla sadam +372 5666 2514

Tallinnast saab Kärdlasse ka lennukiga. Lennud väljuvad iga päev, tööpäeviti kaks korda ja nädalavahetusel üks kord päevas. 33-kohaline SAAB 340A lendab Kärdlasse 30 minutit.

Piletid: flynyx.com

Kärdla lennujaam +372 463 1381

Kärdla lennujaam asub Kärdlast 6 km kaugusel ja on kergesti ligipääsetav maakonnaliini bussi, takso või autoga ning jalgsi.

Hiiumaa kaugliine teenindavad GoBus ja LuxExpress Estonia.

Lisainfo bussiliikluse kohta:
vald.hiiumaa.ee/bussiliiklus

Tanklad asuvad Kärdlas, Käinas, Emmastes, Kõrgessaares.

TÄHTSAD NUMBRID

Hädaabinumber 112
Riigiinfo telefon 1247

ARSTIABI

Erakorralise meditsiini osakond Hiiumaa haiglas (Rahu 2, Kärdla) +372 462 2782

Hiiumaa **hambaarstide** info on Hiiumaa valla kodulehel, erakorralistel juhtudel pöörduda EMO-sse.

Kiirabi 112

Üleriigiline **perearsti** nõuandetelefon 1220

LOOMAARSTID

Hiiumaa loomakliinik (Linnumäe küla)
+372 5670 6709

Ly Kokla +372 522 8920

APTEEGID

Apotheka Kärdla Keskväljaku apteek
(Põllu 1, Kärdla) +372 463 2137

Apotheka Kärdla apteek (Uus 3, Kärdla)
+372 463 2166

Apotheka Käina apteek (Spordi 9, Käina)
+372 463 6154

Benu Linnumäe apteek (Kärdla Selver, Rehema, Linnumäe küla) +372 462 2940

TAKSO

FIE Jaanus Jesmin +372 511 2255
FIE Meelis Telvik +372 517613

AUTORENT

Carrent Hiiumaa +372 511 2255
Hundi puhkemaja +372 566 90 512
Tevi Car +372 5567 9728

ROHESAARE JÄÄTMEKÄITLUS

Hiiumaal toimib jäätmete liigiti kogumise süsteem nii püsielanikele kui ka külastajale. Jäätme punkti saab tasuta viia plast- ja metallpakendi, joogikartongi, klaaspakendi ja vanapaberi. Olmepürgi jaoks saab soetada 25-liitrise eelmakstud prügikoti, mis on müügil Coop Hiiumaa kauplustes, parvlaeval R-Kioskis, Kõpu tuletornis ja Elamuskeskuses Tuuletorn. Eelmakstud kotiga saab olmejäätmeid ära anda Emmastes, Käinas, Kõrgessaares, Kärdlas, Pühalepas ja Hiiumaa jäätmejaamas.

PANGAKONTOR JA ATM-ID

Hiiumaa ainus pangakontor on Swedbank Kärdla keskväljakul, kontori külastamiseks tuleb eelnevalt aeg broneerida. Sularahaautomaadid asuvad Kärdlas keskväljakul, Tormi Konsumis ja Selveris, samuti Käinas, Kõrgessaares ja Emmastes.

TOIDUPOED

Hiiumaad katab Hiiumaa Tarbijate Ühistu Coop kaupluste võrgustik, kus on esindatud ka hiiumaised tooted. Kärdla piiril asub Selver ja kuuel päeval nädalas tiirutab Hiiumaal Selveri rändkauplus, tel. +372 56 296 300. Lisaks on Kärdlas Rimi, kalapood Kala ja Vörk ning Kassaris ja Paladel väikesed armsad külapoed.

Käsitööpoed asuvad Heltermaa sadamas ja Kärdlas Vabrikuväljakul. Meeneid ja käsitööd saab soetada ka Hiiumaa turismiinfopunktis Kärdla keskväljakul, Suuremõisa Lossi lossipoes, Elamuskeskuses Tuuletorn, Orjaku sadama külamajas, Kõpu tuletorni käsitöömajas, Hiiumaa Kaubamajas (Keskväljaku Coop, 2. korrus). Ja muidugi laeval!

PUKSIIRI- JA AUTOABI

MJ Auto Service OÜ, Martin Juhe +372 5919 1170

Mameta H OÜ, Aivo Harjak +372 509 1098

Suuster OÜ, Marko Suuster +372 5647 8242

Raxmotors OÜ, Guldar Jõhvik +372 5620 2356,
Ragnar Heiste +372 5860 0860

MEREABI

Hiiumaa Vabatahtlik Merepääste Selts +372 5818 2238
TROSSI mereabi 112

Hiiumaa kirjandusfestival

IV PEATÜKK

6.–8. JUUNIL 2025

KÄRDLAS VABRIKUVÄLJAKUL

hiiumaa.ee/kirjandusfestival2025

Mõttetus olekus keset Aasa

TEKST: MAIT JOORITS

**MAIT JOORITS
ON HIIUMAA
KULTUURIPÄRL 2024**

FOTO: ERAKOOGU

Jälle on suvi. Üheksas mul siin Hiiumaal Ojakülas keset aasa. Sellelsamal Aasal, kuhu ma lähen talviti mõtteis, kui panen silmad kinni ja kujutlen ennast kuhugi mõnusasse ja turvalisse kohta. Kohta, kus alati päike paistab, kus on igavene suvi ja me lähme perega ujuma ja sauna ja ujuma ja sauna ja alati on tunne, et nüüd alles elu algabki. Iga suvi niimoodi. Ja algabki nagu uuesti.

Iga aasta veidi teistmoodi, sest ise oled jälle natuke teistmoodi, aga mõnus on igal juhul. Mõni aasta on alanud näiteks väikese leinaga, et kohe-kohe saab suvi läbi. Jälle üks nädal läinud, jälle järgmine... Ehkki oleme pea alati siin kokku kolm kuud. Tavalised inimesed saavad suvepuhkust kaks nädalat. Kuidas nii oleks võimalik üldse elada, pole ma aru saanud, loodetavasti ei pea sellist hirmsat saatust kunagi jagama. Aga see suvi on pea kuidagi haruldaselt tühi.

Ehkki esimest korda tuli see n-ö „töö“ siiasamale Hiiumaale järele ja tegime trupiga „Mere laulu“, vaatamata sellele, et ma olin varasemalt kõik suveteatrite pakkumised pareerinud ja öelnud, et suviti ma ei taha teatrit teha, ma tahan olla Hiiumaal. Aga kui esimese peaproovi hommikul oma maamajakesest välja astusin, Aas öitses, linnud kisasid ja mul oli proovi vaja sõita ainult kakskümmend minutit, sama aeg, mis kuluks linnas rongiga vanalinna teatrisse minemiseks, siis mõtlesin, et nii võiks elada küll...

Siis saigi lavastus valmis ja läks hästi ka. Nii nagu ma olin unistanud. Lugu jooksis kohale, inimesed said puudutatud. Isegi valgustaja Robin ütles emale pärast, et näeb küll juba viiendat korda, aga ikka on raske nuttu tagasi hoida. Ühesõnaga, tegime oma „tööd“ hästi. Töö on jutu-märkides sellepärast, et ma pole kunagi osanud teatrit tööks pidada, vaid oma

armsamaks, kellega ma saan õnneks kogu aeg koos olla ja kellesse ma armun üha uuesti ja uuesti. Nagu Hiiumaasse ja oma Aasa.

Ja tajun, kuidas see suvi on natuke nagu mõni lõunamaareis, kus ühel hetkel enam ei tea, mis kuupäev on, mis maailmas toimub ja kas üldse midagi toimubki. Ei viitsi enam uudiseid lugeda ja ega seal midagi uudist ei olegi, nagu Õnnepalu ükskord ütles.

Tõmbud oma kookonisse, omasse väikesesse siseringi, oma Bullerby külasse ja mõtled vahel ainult, et kehtaks see ometi veel. Terve eluaja. Või toredam oleks isegi kui mitu. Ma mõnikord olen teinud sellise mõttemängu enda peas, et harjutada tänutunnet, et vaatan praegust hetke, ükskõik, kus siis parasjagu olen, kõige parem, kui näiteks õhtul voodis oma pere kaisus, nii nagu me magame, lavatsil üksteise otsas nagu väikesed koopainimesed, ja siis kujutlen, et see kõik, kogu see elu ja see maailm on juba möödunud, midagi sellest pole enam alles ja see hetk, mida ma praegu kogeda saan, on justkui mälestus, mille sisse ma saan uuesti minna ja mida uuesti kogeda.

Iga kord lajatab see sellise eksistentsiaalse tänutundega varbast pealaeni ja tajun, millist õnnistatud elu ma elan. Üldse, et elan. Ja veel niimoodi. Ja lapsed on ikka veel väikesed. Ja minu kaisus. Ja nohi-sevad, otsivad mu kätt, silitavad seda ja uinuvad jälle.

Mõnes mõttes see Hiiumaa ongi nagu üks ja seesama suvi. Üks ja seesama suvepäev, mis kordub, veidi erinevates variatsioonides ja kui ma olen siin, siis tundub kõik see, mis linnas on, nagu unenägu, mida ähmaselt mäletan, aga mis ei puutu minusse.

Ja talvel on samamoodi, et terve see Hiiumaa suvi tundub nagu üks lõputu päev. Mis lõpeb lõpuks ikkagi ära. Kui sügistormid pihta hakkavad, punahirved mõirgama kukuvad ja peas hakkab kerima see Jaan Tätte lugu „...oh kured ärge trügige te parvedesse veel, just jõudsid minna soojaks südamed ja mereveed“.

Siis käime veel nädalavahetuseti, napsame viimaseid hetki, vaatame Kalestes, kuidas parved jälle lõunamaale lendavad, ja mõtleme iga kord, et kas nendega kaasa lennata või mitte. ■

Mikk Saar

õpib Hiiumaal kalamehe ametit

TEKST: JAANO MARTIN OTS

FOTOLERAKOGU

„Mu vanemate juured on Lõuna-Eestis, kuid meri tõmbab tohutu jõuga. Heietasin mõtet isa esivanemate maadele talu rajamisest. Meri kallutas valiku Hiiumaa kasuks,“ räägib Mikk.

SÕPRADE SUVEMAJAD KÕPUST KÄRDLANI

Mikk ja Tanja on Hiiumaal käinud üle kümne aasta – peamiselt Kõpus, aga ka teistes paikades, seiklesid ühe sõbra suvilast järgmise juurde, peatusid külalistemajades ja telkisid. Mitmest toonaste suvilate omanikust on saanud Hiiumaa püsielanikud. Mikk rõhutab, et Hiiumaal on hea mitte ainult suviti – talle just meeldivad septembrist maini saarel valitsev rahu ning inimtühjad rannad ja metsad. Ka Tanjale meenub Hiiumaaga seoses esimesena rahu ja vaikus: „Just see ei-ole-kuskile-kiiret-tunne. Aeg voolab natukene aeglasemalt ja on aega nautida niisama olemist.“ Oma ranna ihalemiseni viisid neid järjest enam levi-ma hakanud eramaa-sildid, mis takistasid pääsu mere äärde.

RAND ON KIVINE, KUID OMA

„Sellest saab üle viie aasta, kui otsusta-

Lauljatest abikaasad Tanja Mihhailova ja Mikk Saar plaanivad selle aastanumbri sees Hiiumaal valmis saada päris oma kodu. Sõprade juures saare eri paigus käisid nad juba aastaid enne, kui oma maja mõte küpses.

sime, et rajame endale Hiiumaale teise kodu ja hakkasime krunti otsima. Käisime risti-põiki läbi ka muude maakondade mereäärseid kohti, kuid Hiiumaa oli kõige omasem. Kui selle krundi leidsime, siis tundus, et see on õige. Kuna olime Tanjaga siin nii palju käinud, siis suutsin Hiiumaa rahu ja vaikuse idee ka talle maha müüa ja siin me nüüd oleme.

Esimesed aastad läksid asjaajamisele, elektri- ja veevärgi ehitamisele ning

muudele ettevalmistustele, mis võtavad kõvasti aega, kuid näha pole eriti palju. Elasime seni naabri juures, mõned korrad olen oma hoovil ka telgis maganud. Kui naabermaja maha müüdi, tuli ehitusel tempot tõsta. Sel aastal ehk saab juba seina ka see nagi, kuhu oma müts riputada,“ loodab Mikk. Esmalt valmib saunamaja, kus saab ka talvel elada. Suurema häärberi või külalistemaja kohta Mikk lubadusi ei anna, kuid vihjab, et päriselt pole välistatud midagi.

MERI MEELITAB MÕLEMAT

Merd on Mikk armastanud lapsest peale. Jalutanud niisama mere ääres, sõitnud paadi ja purjelauaga. Paari kilomeetri kaugusel uuest Hiiumaa kodust on Ranna surfiküla, kus saab sõita purjelaua, surfilohe, aerulaua ja veesuuskadega. Tanja kinnitab, et tal on Hiiumaal juba ka oma lemmikkoht, kuid selle asukohta ei avalikusta: „Hetkel on veel nii palju avastamata, aga üks vaikne rannakoht on küll. Seal saab kivide peal nautida merevaadet mõnuses üksinduses.“

Koos uute Hiiumaa naabrimeestega on Mikk alustanud kalamehe ameti omandamisest.

„Praegu käin kaasas tüürimehena ja teen teisi lihtsamaid asju. Võrku panevad ikka kohalikud. Aga küll ma õpin,“ naerab Mikk. Valmiva maja juures suitsuahju veel pole, kuid Mikk muigab, et eks jõuab. Seni roogitakse ja küpsetatakse kalad naabrimeeste juures.

PÄRIS HIIDLASEKS EI PÜRGI

Hiidlastena Mikk ja Tanja ennast veel ei identifitseeri ning saarele päriseks kolimise lubadust nad veel ei anna, töö on mujal.

Neil on Hiiumaal neli naabrit: kaks põlishiidlast, kes elavad seal aasta ringi, ning kaks ulguhiidlast ehk ajutiselt mujal tegutsevat kohalikku, kes käivad saarel peamiselt puhkuste ajal.

„Eks me püüame siinsete inimestega hästi läbi saada, nii naabrite kui ka valla-võimudega. Ehitusel sigadusi ei tee, kõik on *by-the-book*. Võtab küll rohkem aega, aga pole neid tülisid vaja,“ kinnitab Mikk. Kohalikus kultuurielus lubavad Saared aga ka edaspidi kaasa lüüa.

„Tahaks nii, et võimalikult vähe peab Tallinnas viibima ja võimalikult palju saaks Hiiumaal olla,“ loodavad Mikk ja Tanja. ■

Ene-Liis Semper ja Tiit Ojasoo:

"Miks me siit üldse lahkume?"

TEKST: JAANO MARTIN OTS

FOTO: ERAKOGU

Kas on tekkinud tava või harjumus, mida Hiiumaale saabudes esimesena teete?

Tiit Ojasoo (TO): Alguses on ikka praktilised asjad – jahedal ajal ahi kütte, vesi sisse. Koer metsatiirule. Siit edasi muidugi algab juba praktilisusest irdumine, sest see koeraga pissil käik võib tähendada mitut tundi metsas hulkumist. Muidugi kui õnnestub saarele saabuda valgel ajal. Kui on pimedam aeg, saab ahju ees koos leivaga poekotti pandud Vikerkaart või Loomingu Raamatukogu viimast vihikut lugeda. Peaasi on teha võimalikult vähe. Muru niitma või kirju vastama ei hakka.

Ene-Liis Semper (ELS): Minul on see viga, et ma ei juhi autot, niisiis aeg-ajalt, kui Tiit parajasti maale tulla ei saa, lendan hoopis lennukiga Kärklasse ja sealt edasi hääletan Kõppu. Bussiühendus meie juurde Suurepsisse on küll olemas, aga lennukite ja busside ajad enamjaolt ei klapi, nii et häälega minnes saab kiiremini kohale. Ja kohtab toredaid inimesi, sest peaaegu alati tekib sellisel reisimisel ka vahepeatusi. Ükskord sain näiteks esimese autoga Kõrgessaare lasteaeda, kus toimus parajasti laste pildistamine. Ootas, kuni pildistamine lõppes, ja siis sain sealt järgmise autoga edasi. Lasteaia olid kõik äärmiselt südamlikud ja

juhataja tegi mulle veel enne lahkumist maja peal väikese ekskursiooni. Veel olen sattunud Viskoosa sadamasse, kus sain sadamakohvikus aega parajaks tehes juba enne ametlikku avamisaega maitstva hommikueine. Või näiteks kohalike küla-meestega lõkke äärde, kuni uuritakse, ega lähikonnast keegi Kõpu poole minemas pole. Eelmisel talvel õnnestus mul kord isegi lumesaha peale hääletada.

Kunagi tulevikus teen ilmselt siiski loa ja pääsen seeläbi vähemalt saare piires vabalt liikuma. Aga kuni mul selleks aega pole, on sellises häälega reisimises oma võlu. See eeldab ka vabadust reisida ilma kindlaks kellaajaks pärale jõudmise kohustuseta, mida ma samuti naudin. Üldiselt olen märganud, et Kärklast Kõppu pääseb kergemini kui Kõpust Kärklasse. Ei tea, miks see nii on.

Kuidas te Hiiumaale jõudsite, kui pikalt otsus küpses ja kas nüüd tagasi vaadates on kõik nii, nagu unistasite, või on midagi tulnud ümber hinnata?

TO: Hiiumaa on kogu aeg mõttes olnud, vahest isegi lapsepõlvest saati. Seitsme-kaheksa-aastasena üks kuum suvi Kassaris, ujumine, Säätetirp ja Hiiumaa viimase hundi topis muuseumis... aga vahest liig ilusa unistusena, pisut liiga kauge, keeruline, ebapraktiline. See-aga olimegi Ene-Liisiga aastaid mujal. Unistasime Hiiumaast, aga ei tegutsenud, ootasime. Kuni ühel päeval tekkis võimalus päriselt saarele tulla, siis käis kõik väga kähku. Ja nüüd ongi nii, et Tallinna kodust viis tundi Hiiumaa koju sõita on pigem positiivne kui negatiivne. Mida kaugem, seda parem.

Müütilise paigana esines Hiiumaa ka mu perekonna folklooris – isa oli siin malevakomandör, veel enne minu sündi. Vend ja õde on rääkinud, et see oli üks äge aeg, kolhoosi villisega mööda kruusateid ringi paarutamine. Kujutluses näeb see välja täpselt nagu nõukaaegne OrWo diapositiiv: kollane ja päikseline.

ELS: Mu emapoolne vanaisa oli hiidlane ja puhkab Emmaste surnuaial. Ja vanavanaema sealsamas. Nii et mul on saarega vanad suhted. Aga vanaisa kunagine kodu Harju külas müüdi 1970ndatel maha, kuna Hiiumaa oli sel ajal piiritsoon ja saarele pääsemine raskendatud.

Oma praegusesse asupaika Kõppu tõi meid peamiselt loodus. Pea viisteist aastat resideerusime Virtsu lähedal Läänemaal, kus on samuti tohutult ilus, ümber-

FOTO:ERAKOGU

ringi rannakarjamaad ja kadakad. Aga igatsesin midagi ürgsemat, suuri metsi. Koht, mille Hiiumaal leidsime, asub jää-aegse kiviikulvi peal ja metsa sihtkaitsevööndi serval. Meri on kümneminutilise jalutuskäigu kaugusel. Läänemaal olime vahetult mere ääres, kus enamik päevi on paratamatult väga tuuline. Praegu Kõpus püüab mets suurema tuule kinni. Mõnus.

**Kas Hiiumaa soodustab loomingu-
lisust ja aktiivset tegevust või nagu
Fred Jüssi soovitas, hoopis logelemist
ja mittemidagitegemist?**

ELS: Kuna me igapäevatöö kaasab kümneid ja kümneid inimesi, siis mina otsin maakodus esmalt vaikust. Ja kuulun pigem Fred Jüssi mittemidagitegemise-
partei. Looduses uitamine pühib koos linnapingetega maha ka loomingu-
lisest palangud, olen õppinud seda hindama.

Pärast ultratihedaid loomingu-
lisest tunnen saarel sügavat rahuldust
perioodidest, mil päevad kulgevad omas
tempo. Ja rõõm tekib praktilistest asja-
dest, nagu aastaringne hommikune me-
res käimine, sauna kütmine, marjade või
seente korjamine... Paradoksaalsel moel
oli meie pere jaoks õnnistatud aeg ka
Covid-19 aegne lockdown, mis suurlinnades
oli tõeline õudusunenägu. Kuna olime
just oma Hiiumaa-kodu leidnud, saime
tohtu privileegi veeta kevad metsade
vahel, jälgides looduse tärkamist.

TO: Meie töö, nii õpetamine kui ka
lavastamine on seotud inimestega. Neid
on Hiiumaal vähem, see-eest on nad ena-
masti humoorikamad, ladusamad ja prak-
tilisemad. Seega on maakodu ühelt poolt
mõtete kogumise, lugemise, jalutamise
koht, teisalt koht, kus suhelda kohaliku
kogukonnaga, kel on pisut teistsugune
meel ja keel. See on väga värskendav.

**Turistide küsitlused näitavad, et
sõnades hindavad külastajad Hiiumaa
rahu, vaikust ja inimtühjust. Aga
küsimusele, mis võiks Hiiumaal teisiti
olla, tuleb vastuseks, et võiks olla
spaa, rohkem hotelle, rohkem kont-
serte, etendusi, festivale, restorane
ja muid rahvarohkeid kohti. Mis teie
jaoks Hiiumaa eriliseks teeb ja mis
siin on puudu või üle?**

ELS: Kõige suurem rariteet tänases maa-
ilmas on puutumatu loodus. Maailmas
ringi rännates on keskkondlikud muutus-
ed paraku vägagi märgatavad. Meil seda
veel täiel määral ei tajuta või ei taheta
tajuda.

Aga tõsi on, et kõik, mida inimesed ise
ehitada või rajada suudavad, on tühine,
võrreldes keskkondlike väärtustega, mille
taastamine ei ole meie kontrolli all. See-
ga, ma rõhutaksin saarele omast vaikust

ja rahu kui ülimalt kvaliteeti, mida tuleks
säilitada iga hinna eest, mitte alluda sur-
vele luua üha uusi ja uusi atraktsioone.

Linnades on nagunii spaad, hotellid, os-
tukeskused ja ööklubid... neid viimaseid
vanajumala selja taga asuvaid nurgakesi
tuleks väärtustada just sellistena, mitte
samamoodi „tihedaks“ ajada. Erinevad
paigad ju võiksid ja peaksidki nii at-
mosfäärilt kui ka funktsioonilt olema
erinevad.

Pole saladus, et tänase eluga kaasnev lõ-
putu infovoog ja kohustus olla 24/7 kät-
tesaadav kõigis kanalites on miski, mis
viib meid kõiki füüsilise vastupanuvõime
piirile. Meretaguse saare-elu aeglustus
aitab näha asju teisest perspektiivist.
Eristada olulist ebaolulisest.

Mis on teie jaoks Hiiumaa tunne?

TO: Mööda hirveradu sihitult hulkuda,
viimaks mere äärde jõuda ja ujuma min-
na. Kuidagi nii. Kuigi esimesed Hiiumaa
pildid on Kassarist, siis Kõpu poolsaare
männid ja künkad on nüüdseks kuidagi
veel rohkem Hiiumaa.

**Kus ja milline teie Hiiumaa kodu on
– mille jaoks mõeldud, mis seal hästi
õnnestub ning mida seal kindlasti
teha ei saa?**

TO: Meie kodu on Suurepsi külas, metsa
veerel. See pole liiga suur ega liiga väike.
Kõige olulisem, et on hubane, peab hästi
sooja ja seal on mõnus olla. Nõuab para-
jal määral hoolitsust, kuid mitte liiga pal-
ju. Eesti külale sobivalt on naabrid silma
alt ära, kuid vajadusel tegelikult lähedal.
Siin saab üksi olla ja külalisi vastu võtta,
saab vajadusel tööd teha või ka niisama
olla... Enamasti on linna poole asutades
küsimus, et miks me üldse lahkume?■

6. detsember 2025

HIIUMAA

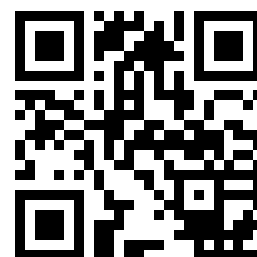
GLÖGIKOHVIKUTE

PÄEV

hiiumaa.ee/glogikohvikud

Kindel koht,
kuhu tulla
hiiumaale.ee

#Kassari Puhkekeskus #Vetsi Talli Puhkeküla #Resto Lest & Lammas #Hiiu Õlle Koda

KALANA JAHISADAM

+372 5300 6343

36 kaikohta - 2 matkaauto kohta
restoran - süvis 3,0 m
max pikkus 24 m - max laius 6 m

KÄRDLA SADAM

+372 5666 2514

88 kaikohta - 15 matkaauto kohta
2 restorani - süvis 3,0 m
max pikkus 24 m - max laius 10 m

HIIUMAA SADAMAD

KÄRDLA • ORJAKU • SÖRU • KALANA

ORJAKU SADAM

+372 5345 5059

75 kaikohta - 5 matkaauto kohta
restoran - süvis 2,7 m
max pikkus 24 m - max laius 10 m

SÖRU JAHISADAM

+372 514 5206

45 kaikohta - 5 matkaauto kohta
restoran - süvis 3,0 m
max pikkus 24 m - max laius 6 m

*Suurerannas asuva Ranna
Surfiküla eestvedaja Risto
Kõrgemägi on kirklik
surfifänn, kes kokku üle
kolme aasta elust veetnud
erinevates eksootilistes
sihtkohtades laineid lõigates,
kuid leiab, et Hiiumaal on
ikka kõige parem.*

TEKST: JAANO MARTIN OTS

„Hiiumaa on suurepärase. Siin on kõik olemas, mida ainult oskad tahta. Imeline loodus, sõbralikud inimesed, turvaline keskkond. Pole mürgiseid madusid ja teisi ohtlikke elukaid ega kuritegevust, kõik on leebe ja *chill*. Suurerannas surfata on eriti *safe* – madal vesi, liivapõhi, saab ilma sussideta sõita. Lõunapoolne rand, madal vesi ja kogu aeg on soe. Laht on konkreetne omaette akvatoorium, kus saab õpilastel kogu aeg silma peal hoida. Meie surfikülal on suured puud ees, hoovil on alati tuulevaikne. Ja kui tuulesuund on selline, et mõnes teises rannas on paremad surfitingimused, siis paneme asjad ja õpilased autodele ning oleme poole tunniga Luidja lahe ääres Paope surfirannas või Ristnas või Kalanas,“ loetleb Risto.

SUURERANNAS ON LISAKS SURFAJATELE OODATUD KA TEISED PUHKAJAD

„Päris tavalist majutust pakume ka, ei pea ainult surfama. Tavaliselt aga tekib ikka huvi surfi proovida, kui inimene on juba meile jõudnud. Kohvik on iga päev lahti, *Surf & Chill cafe*, saab süüa-juua, sauna saab. Eelmisel aastal oli meil kokk Bali saarelt, ka tänavu on lisaks kohalikele toitumisele menüüs üksjagu eksootikat,“ on Risto entusiasmi täis.

Ka kitsaskohtadest rääkides leiab mees üles positiivsed momendid. Nii on Ranna Surfiküla eraldatud asukoht, mis on Tallinnast umbes neljatunnise teekonna kaugusel, tema sõnul hoopis hüve: „See kaugus on teistpidi väga lahe, siin on omaette ja privaatne koht, mis annab võimaluse eralduda mandri närvilistest askeldustest. Kui on lastelaager, saame kokku leppida, et laager ongi nutiseadmevaba, ning keskenduda ainult päris tegevustele merel, looduses ja rannas.“

FOTO: ERAKOGU

”**HIIUMAA
ON EESTI
OMA BALI
SAAR!**“

SUURERANNAS SAAB PROOVIDA KÕIKI SURFAMISE VIISE

Surfiküla ümbruses on matkaradadega marja- ja seenemetsad, on palliplat-sid korvpalli ja võrkpalli mängimiseks, on kettagolfirada ja üle 40 meetri pikk ahviraudtee ehk *zipline*. Koht pakub lastele-noortele lisaks mereliste ka loomingu-lisi tegemisi. Erinevad juhendajad õpetavad käsitööd, on näidendid-laulud-luuletused ning tehakse filme ja muid kunstiliike. Korraga suudab surfiküla majutada kuni 50 inimest ning laagreid tehakse eri vanuserühmadele.

„Alguses olid meil ainult laste- ja noortelaagrid ning eraldi täiskasvanute surfiope laagrid. Siis aga katsetasime ja selgus, et väga populaarseks osutusid isalapse nädalavahetuse surfilaagrid, neid püüame nüüd rohkem teha,“ selgitab Risto. Peamisteks tegevusteks laagrites on ikkagi veesportlased.

„On lohesurf, tiivasurf, *skimboard* ja aerusurf nii suurtel alustel kui ka ühe inimese laudadel. Sellest aastast lisandu-

sid paadi järel veetavad tegevused nagu *wakeboard* ja *tube*. Igav ei hakka. Kogu aeg mõtleme asju juurde,“ on Risto elevil. Tema sõnul tahab ta asju teha mitte ainult klientidele, vaid nii, et endal ka põnev oleks. Iga aastaga on laagriliste arv järjest kasvanud ning kohalikud hiidlased on avastanud Suureranna külastuskoha-na. Risto loeb end uushiidlaseks ning saarel tal sugulasi pole, aga ta plaanib oma elu rohkem Hiiumaaga siduda. Kuna lapsed kasvavad, siis on maailmas ringi reisimist vähemaks jäänud. Suvel on tema lapsed Ranna Surfikülas, teevad kõiki asju kaasa. Poeg on kaheaastane, tütar käib koolis.

„Tulevikus näen ennast koos perega Hiiumaa kodanikuna. Praegu olen saarel kevadest sügiseni, talviti aga korraldan Lõuna-Eestis suusalaagreid. Siiski pole välistatud, et ka see tegevus kolib ühel päeval Hiiumaale, kui siinsed suusarajad ja spordibaasid võimaldavad suuremat seltskonda vastu võtta,“ jagab Risto oma unistusi.■

Karin Poola

”**TULEB
PUUDUTADA
INIMESE
HINGE.**

Kas tegelete palju loodusega?

Olin koolis bioloogia ja keemia õpetaja. Aga siis hakkasin otsima uut väljundit. Leidsin fantastilised inimesed, kellega tegime loodushariduskeskuse. Arvan, et Hiiumaal oli see üks esimesi, mis üldse tehti, aasta oli 2007. Ja paralleelselt tuli RMK ja nendel oli ka looduskeskus, aga see on igaks juhaks muutunud külastuskeskuseks.

Kas töö keskuses käib lastega?

Mitte ainult! Kõigiga ja kõigega! Hariduslikud programmid on eesmärk.

Need on kasvanud nii laiaks, et oleme lausa hädas. Hiiumaa lapsed, kes käivad tasuta. Mandri lapsed, kes käivad projektidega. Välismaa lapsed läbi Palade kooli... Meil on matkad, kontserdid, konverentsid. Ükskõik, mis teeme – teeme sadat asja –, kõik on kantud sellest, et juhtida tähelepanu loodusele. Proovime sellest käsukeelu maailmast välja astuda ja puudutada inimese hinge. Kui meil see ei õnnestu,

siis ei õnnestu miski! Kui inimene siia tuleb, siis ei taha rääkida ikka ja jälle kliimasoojenemisest ja sellest, et prügi ei tohi maha visata. See peab meie juttudest ja üritustest kõrvalmõttena tulema.

Palju teid kokku on?

Meid on vähe, mina ja Marge. Abikaasa Tiidust on olnud suur abi. Ilma Tiiduta poleks mitte kunagi midagi juhtunud. Koos lõime loodushariduskeskuse ja oleme kõik need aastad koos töötanud. Talukompleksiga, mis mõned aastad tagasi keskuse juurde tuli, on ka tegemist.

Puhata oskate?

Olen matkaja, maailmale tiiru peale teinud! Grupireisidega käin ja olen mures, et ega ma kellelegi jalgu ei jää, kuigi olen väga tragi. Matkad on koht, kus tunnen, et olen issandast jumalast vaba. Unistus oli 5000 meetrit kõrgust võtta, aga see jäi tegemata – rada läks liiga raskeks. See oli Kesk-Aafrikas Kuumägedes.

Palade

loodushariduskeskuse juhataja Karin Poolaga räägime jõulueelsel ajal.

Saame tegusal naisel varrukast kinni Soera talumuuseumi hoovil, kus ta korraldab Jõulumaad, peas päkapikumüts.

TEKST: RENE SATSI

Jooksete siin Jõulumaal lastega ringi...

Mulle hirmsasti meeldib lastega tegeleda! Oma energia saangi vist sealt. Nad on nii toredad! Kes ütles, et noorus on hukas?

Mis on Hiiumaa kõige ehedam asi?

Mere ja metsa piir. Näiteks Tõnupsi luited on imeilusad. Seal kuuled päris vaikust. Vaikus on saarel kõige olulisem märksõna! Korbi mäed, kuhu on lubatud minna, on imelised, ent silt sinna maantee pealt ei juhata – see on tahtlik. Ja eripärane on meil tähistaevas, mida linnades enam ei näe, isegi Kärdlas mitte eriti. Merekohin, tähistaevas ja vaikus on sõnad, mis Hiiumaal kõnetavad.

Kas siia elama tulija võetakse omaks?

Mina küll võtan! Rahvast võiks olla natukene rohkem. Aga hiidlane hoiab distantsti. Me ei kujuta ette, et meie maja kõrval oleks kohe teine maja. Naljaga võib öelda, et kui Tallinna inimene tuleb, siis tema hakkab kohe linna tegema! Et jumala eest ei peaks üksi jääma! Saarele tuleb inimesi, aga ehitatakse suvila ja talvel minnakse ära. Meil loetakse reegli järgi kolm talve Hiiumaal: kes vastu peab, see ilmselt jääb.

Kui inimene tuleb siia, siis ta peab seda väärtustama, mis siin on. Muidu ei ole mõtet tulla. Siin on teistmoodi, tuletades meelde Fred Jüssit. Fred oli minu abikaasa sõber. Fred rääkis, et siis, kui on kuskil siin talus üksinda või meil külas, et siis ta mõnikord läheb välja, läheb kaugeemale, kus meri mühiseb, puud jutustavad ja tuleb aeglaselt tagasi talu juurde ja vaatab: seal aknas paistab valgus, oi, seal keegi elab!■

Kas Hiiumaal võib kohtuda karuga?

2024. aasta aprillis hakkas tulema teateid, et Hiiumaa staari staatuses karu on väga liikuv ja läbib pikki teekondi põiki üle saare, kuni mai algul jäädvustas mesikäppa kaks üksteisest kaugel asuvat rajakaamerat üsna ühel ajal. Karu ajaaknad hakkasid muutuma juba nii kitsaks, et rajakaamerate pilte analüüsinud jahimeestel tekkis kahtlus, kas pole saarel mitte kaks karu, nagu arvamus juba mõnda aega rahvasuus liikunud oli. Küll nähti teda Kapastos ja seejärel juba Kalanas.

Mullused esimesed teated karust tulid 12. aprillil, kui loom jäi esmalt pildile Emmaste kandis Harjul asuval soolakul, kus ta põtrade jaoks pandud soolakamaka posti otsast alla võttis. Kaks nädalat hiljem, 26. aprillil oli karu saare teises küljes Sigala külas. „Ma alguses arvasin, et tegemist on suure seaga, sest kes see ikka usub, et näeb saare ainukest karu enda külas,“ ütles auto ees jooksnud karu filminud Jörgen Novitski. Seda enam, et eelmisel aastal nähtigi karu peamiselt Emmaste kandis, vaid korra astus ta läbi ka Paopelt.

Kuid järgmised rajakaamerate fotod panid jahimehed juba kulmu kergitama. 4. mai hommikul tegi jahimehe rajakaamera mõmmikust pilti Poamal, mis asub Kõpu poolsaarel. 5. mail 40 minutit pärast südaööd oli karu rajakaamera pildil Kapasto kandis, mis jääb Kärkla-Käina vahele. Samal ööl vaid kaks tundi hiljem, kell 2.10 oli karu aga Kõpu poolsaarel asuva Kalana küla jahimehe rajakaamera

AUTOR: HIIU LEHT

Hiiumaa jahimeeste rajakaameratesse on karu alates 2022. aasta suvest sattunud mitmekümnel korral. Esialgu arvati, et tegu on mandrilt tulnud noore isakaruga, kes territooriumi otsib ja peagi saarelt lahku, mõistes, et siit paarilist ei leia, kuid karu on kaamerate vaatevälja ilmunud üha uuesti.

videol. Kahe punkti vahele jääb linnulennult 40 kilomeetrit. Eesti suurulukite uurija Peep Männil ütles, et on kindlasti ülimalt ebatõenäoline, et karu läbiks kahe tunniga 40 kilomeetrit. Sellega oli tuvastatud, et saarel tegutseb lausa kaks mõmmikut.

Seda, et Hiiumaale suurem karude asurkond tekkida võiks, Männil ei usu. „Kui sinna mõni emane satub, aga tõenäoliselt on need ikkagi noored isakarud – nendel on see rändamiskihk suur ja nad võivad igale poole sattuda,“ sõnas Männil. Tõenäosus, et emane karu Hiiumaale tulla võiks, on tema sõnul

üsna pisike: „Emakarud on palju paiksemad ja noortest emakarudest väga väike protsent võtab pikki rännakuid ette – kui vähegi võimalik, jäävad nad oma ema lähikonda elama.“ Seniste vaatluste põhjal tundub, et karud jagasid Hiiumaa omavahel ära, nentis Hiiumaa Jahimeeste Seltsi tegevjuht Anu Sarapuu. Kui saar mõttelise joonega diagonaalis kirdest edelasse poolitada, siis suuremat karu on nähtud saare lääneosas Kõrgessaare pool, väiksemat idaosas ja Emmastes.

„Paraku ei ole me enam kindlad, et meil on kaks karu – võib olla on, võib olla mitte,“ lausus Sarapuu. Viimati nähti väiksemat karu Salinõmme kandis ja ei saa välistada, et ta otsustas sealt mandrile või näiteks Muhusse ujuda.

Karuga looduses kohtumist pole sellest kõigest hoolimata vaja karta. Karuvaatlusega tegelev turismiettevõtja Bert Rähni ütles, et karu ise pelgab inimesi kõige rohkem: „Karuga siiski kohtudes on mõistlik rahuliku häälega rääkida ja vaikselt taganeda.“ ■

TULE AVASTA HIIUMAA AJALOOLINE PÄRL – SUUREMÕISA LOSS! PAKUME TURISMITEENUSEID, SH MAJUTUST, TUURE, KULTUURI

*Hiiumaa ametikooli aiapäev
24. mail 2025*

*Suuremõisa lossipäevad
20.-21. juunil 2025*

HARIDUS AJALOO SÜDAMES – HIIUMAA AMETIKOOL

www.hak.edu.ee
www.suuremoisaloss.ee

Tule, läheme randa!

TEKST: MARIA RUUBAS

Hiidlast tõmbab mere äärde aastaajast olenemata – kümmelda päikeses ja soolases vees, püüda tormituuli, uudistada, mida maru kaldale on kandnud, lihtsalt vaadata merd. Hiiumaal on üle 400 kilomeetri mitmekülgset rannajoont. Midagi igale maitsele! Tutvustame viit randa, et jaguks midagi igasse saare otsa.

RISTNA RAND

Kaldalauka, Ristna rand, Paradiisi-rand – nimesid on rannal mitu, nagu ka nägusid. Kes esimest korda Ristna randa satub, hüüatab tihti „see nagu polekski Eesti!“. Kõrgelt kaldapealselt avanevad vaated üle lahe ja kaugele avamerele – imeilusad päikeseloojangud ja tormivaatlejate meelispaik.

Kaldapealset saab mõnusasti uurida mööda pisikesi teeradu. Ristna kaitserajatised vahetult ranna ligidal on samuti atraktsioon, mis uudishimulikke sinna kohale toob. Randa, kuhu tasub sõita kasvõi teisest Hiiumaa otsast.

Asukoht? Hiiumaa kõige läänepoolsemas tipus.

Kas autoga saab ligi? Saab, tulles Ristna poolt. Kalana poolt pääseb ligi rattaga või jalgsi (umbes 500 m sadamast).

Milline? Otse läänetuultele avatud sügav kauss. Kui Eesti liivarandades oleme harjunud esmalt kümneid kui mitte sadu meetreid madalas vees kahlama, siis Ristnas algab ujumissügavusega vesi teisest sammust. Vesi on selge, tihti karge.

Lained? Tuntud oma võimsate vahuste lainete poolest, eriti lõuna- ja läänetuulega. Asjata ei kutsuta Eesti surfarite mekaks.

Lapsed? Lastel peab silma peal hoidma, sest vesi lähedalt kiiresti sügavaks ja suured lained löövad pisematel jalgad alt.

Teisi randu lähedal? Kaleste rand ja telkimisala (6,5 km).

”**VÕIMSA
OOKEANI-
FIILINGUGA
RAND!**

FOTO: MARISHELLRAND

”**KÄINA
RAHVA
KUURORT.
JUHHUU!**

FOTO: PIRET EESMAA

LUSSULIIVA SUPLUSKOHT

Seitsme- ja kaheksakümnendatel oli too Käina-rahva kõige armastatum rand. Vahepeal jäi ranna kasutus soiku, nüüd on taas elavnenu. Laiemalt sai rand tuntuks, kui Evelin Ilves saatis sealt oma legendaarsed tervitused Kalaranda. Nimi ju ise kõlab ka nii... kutsuvalt. Kes ei tahaks minna randa nimega Lussuliiva?

Armas pisike rannaala, mõnus vaade merele, kõrkjatele, lindudele... Pisut metsiku ja salajase peidukoha tundega. Taamal ammub lehmakari. Tõesti üks hästi hubase tundega supluskohake.

Asukoht? Käina poolt tulles tuleb keerata vasakule Orjaku suunas. Parkla asub endisest Padriku poest (tumepruun majake) otse üle tee.

Kas autoga saab ligi? Saab parklani. Parklas pole ühtegi varjulist kohta. Parklast rannani on mõnisada meetrit jalutada.

Milline? Väike, muruse rannariba, liivamudaseguse ja vetikase merepõhjaga. Ei teagi, kas seal läheb lõpuks sügavaks ka, sest seda jalutuskäiku pole veel malla-nud ette võtta. Lisaks parklale saanud ka lamamistoolid, riievahetuskabiini, infotahvli ja piknikulaua. Ka prügikast on olemas.

Lained? Rahulik ja vaikne lahesopike. Ei sobi tuulehuvilisele.

Lapsed? Väga hea lasterand, sest vesi on soe ja madal. Võib lasta lastel rahulikult pikalt vees olla. Rannaala on väga väike, nii et nad ei saa ka kuhugi kaduda.

Lähedal teisi randu? Kassari supluskoht (ca 9 km).

PRÄHNU RAND

Prähnut on nimetatud Hiiumaa kõige ilusamaks rannaks, ehkki selle üle võib ju vaielda. Imeilus on seal küll, ruumi on piisavalt, päike loojub merre ja merepõhi on puhtast liivast. Kriiksuv kiik on ka. Tõeline paradiis.

Ujumine teeb kõhu ju tühjaks. Seega võileiva või lausa piknikukorvi võiks kaasa võtta, pood on umbes kahe kilomeetri kaugusel. Emmaste poolt tulles saab teha snäkiringi sealses poes ning miks mitte täiendada ka lugemisvara kohalikus raamatukogus.

Asukoht? Rand jääb Emmastest 13 km kaugusele Kõpu suunda minnes. Pärast 10–12-minutist sõitu keera enne Nurste poodi vasakule külavahetele.

Kas autoga saab ligi? Parkimisruumi on kiige kõrval rohuplatsil.

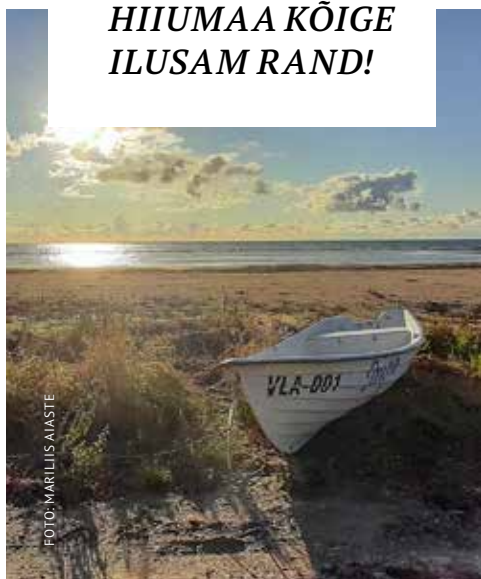
Milline? Prähnu rand lööb hinge kinni – ilus pikk liivarand, kus ruumi tundub olevat pea lõputult. Ja rääkides lõpmatusest, siis selliselt mõjub ka aeg, mida käid selleks, et päriselt ujuma hakata. Ent see ei vähenda ranna ilu põrmugi, treenib vaid kannatliku meelt.

Lained? Mardihansu laht väga suuri laineid tekkida ei luba, aga sobiva ilma-ga saab surfata ka. Ujumiseks sobivad sealsed lained väga hästi.

Lapsed? Lastele sobib väga hästi. Vesi läheb aeglaselt sügavaks ja märjal liivaribal on ruumi lossi ehitada.

Lähedal teisi randu? Liivalauka rand (ca 15 km).

”**VÄIDETAVALT
HIIUMAA KÕIGE
ILUSAM RAND!**”

”**ON INIMESI,
KES AINUÜKSI
SELLE RANNA
PÄRAST NÕUS
SAARELE SÕITMA!**”

PALLI RAND

Üks väga eksootiliselt üksildane rannake. Rannake vist ei sobigi öelda, sest avar liivane rannakaar on ikka oma kaks kilomeetrit pikk. Siin käib suvel nii matkajaid, sest telkimiseks-matkamiseks on see imeilus koht, kui ka kohalikke, kellel on õnn pidada seda oma kodurannaks.

Vesi mõjub tavaliselt karastavana, aga ükski suplus pole selle taha jäänud. Kär-situma loomuga inimestele pakub lisaks peesitamisele-ujumisele jalutuskäike piki randa või metsa all. Kui oled õigel ajal õiges kohas, siis leidub seal isegi seeni. Garanteerida muidugi ei saa.

Asukoht? Luidjalt keerata paremale (suunaviit „Palli telkimisala“), sõita otse ja 3 km pärast keerata suunaviida juurest uuesti paremale. Luidja-Rattagu teelt kokku natuke alla 5 km kaugusel.

Kas autoga saab ligi? Tee randa on metsateel, sellega tasub ka arvestada. Suvel võib juhtuda kordi, kus Palli parkimisala on autosid täis.

Milline? Taas imeilus ja pikalt kulgev liivarand. Meri võib siin jahe olla, sest on väga avatud, ent selle saab rand andeks ka soojaarmastajalt, sest on lihtsalt nii ilusa kõva liivapõhjaga. Kiiresti läheb sügavaks ja vesi on üldiselt kristalliselge.

Lained? Avatud merele, kohati võivad päris korralikud olla.

Lapsed? Lastega peredele soovitaks ehk Luidja randa (6 km), mis pole sugugi kaugel. Seal on võimalus ka mänguplatsil aega veeta ja vesi on mõjunud alati natuke soojemana.

TÕRVANINA RAND

Tõrvanina rannas ootavad puhkajat laulvad liivad, telkimiskohad rannamändide all, vaade Lehtma sadamale ja Kärdlale. Piki randa rannamändide all asub ka RMK telkimisala.

Vette minek on omal vastutusel, kuna rand ei ole ametlik suplusrand ja puuduvad vetelpäästeteenused.

Asukoht? Kärdlast sõita Kõrgessaare poole, 5 km pärast keerata paremale Lehtma poole. Kärkla-Lehtma tee 8. kilomeetril keerata paremale parklasse.

Kas autoga saab ligi? Jah. Kruusakattega piirdega parkla telkimisala alguses mahutab kuni 14 sõiduauto või 1 suure bussi, lisaks parkimistasku matkaraja infotahvli juures (4 sõiduauto või 1 väikebuss), parkimistaskud telkimisala lõkkekohtade juures (2–3 sõiduauto).

Milline? Tõrvanina on kuulus oma valgete laulvate liivade poolest ja liivane on ka merepõhi.

Lained? Küllaltki rahulik laht.

Lapsed? Sobiv ja turvaline.

Lähedal? Kärkla supluskoht (ca 11 km), Hausma supluskoht (ca 11 km), Mangu rand (ca 13 km).

”**TÕRVANINA
RAND ON
KÄRDLALE
LÄHIM
LIIVARAND.**”

Hiiumaa randadest saad rohkem lugeda www.hiiumaa.ee

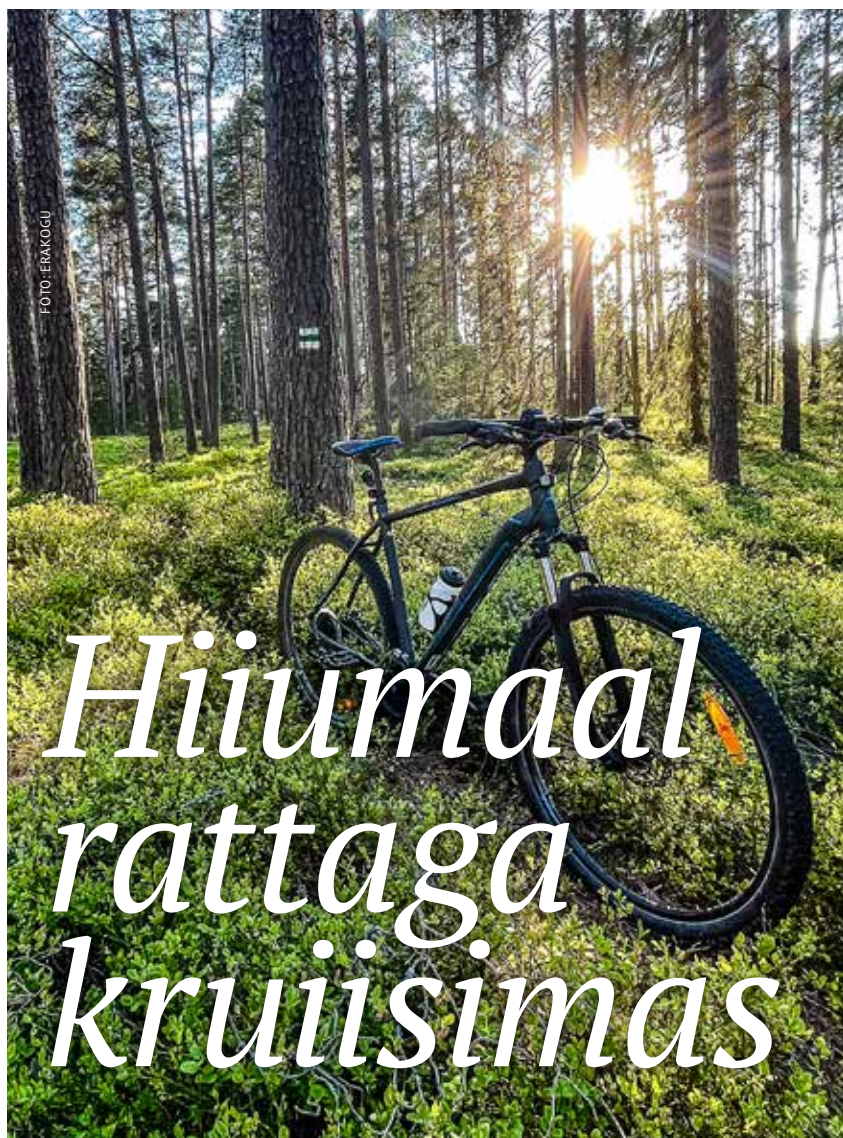

FOTO: ERAKOGU

TEKST: RAUL VINNI,
MARIA RUUBAS,
SIIRI KRUUSMÄGI

Kui soovid saart kogeda võimalikult ehedalt, unusta mootorsõiduk. Hiiumaa paras suurus ja idüllilised teed pakuvad enim silmailu ning avastamisrõõmu just jalgrattal.

RATTAGA TAHKUNAT AVASTAMAS

Heltermaalt Ristna kaudu Sarve poole või vastupidi kulgeva matkaraja kohta ütleb RMK, et seda rada on mõistlik käia jalgsi. Vähemalt Tahkuna kandis on osa radu siiski ka maastikurattale üsna hästi läbitavad.

Tegelikult ei pea Tahkunas rattaga sõitmiseks kaugeltki mitte märgistatud radadest kinni hoidma, sest sealsetes metsades on risti-rästi radu, mis võivad pea üsna sassi ajada ja kui GPS-seadet kaasas pole, võid ennast avastada ühel hetkel näiteks lõhkamisplatsi veeres või hoopis kesk mustikavarsi või kanarbikuvälju, kust läbi viib ainult kitsas rada.

Rattaga Tahkuna poolsaarel uitamiseks võib sinnapoole sõita mööda kergliiklusteed Kärđlast, aga võib ka ratta autoga viia just sinna, kuhu tahad, ja siis juba vändates edasi minna.

Näiteks Lehtma sadamasse. Sealt saab hakata Tahkuna poolsaart risti läbima mitmel eri moel. Üks võimalus on sõita mööda merega

paralleelselt kulgevat rada, kus enamasti avaneb lummas merevaade ja rajad kulgevad mööda põhjakalda vanu luiteharju. Kes tahab veidi kiiremaid ringe, siis mööda radu nendest samadest luiteharjadest üles-alla vändates saab täitsa korraliku trenni tehtud.

Kes tahab Lehtma poolt minnes veidi paremates tingimustes sõita, siis kruusatee viib Tahkuna I ja II maailmasõja militaarrajatisteni. Mööda mereäärt sõites on mõistlikum keerata Lõimandi rannast samuti kruusatele, sest ka sõjaajaloo objekte on ratta seljas avastada omaette kogemus.

Ligikaudu kuus kilomeetrit vântamist jõuab välja Tahkuna tuletorni juurde viivale asfalteele. Mõni kilomeeter seda teed mööda üles ja näebki ära Hiiumaa ühe tuntuima maamärgi. Tagasitee lõbusamaks muutmiseks ongi mõistlik hoida tulles näiteks pigem mereäärsetele teedele ja tagasi vändata näiteks mööda kruusateed või siis hoopis vastupidi.

Suvel võiks alati alustada rattaretke paigast, kus näiteks pärast ujumas käia. Üks selline hea paik on Mangu rand. Auto parklasse, ratas välja ning metsas kulgevaid teeradu pidi saab sättida koosi põhja poole. Üsna pea ristub tee RMK matkarajaga, mis kuni Tahkuna tuletornini välja on maastikurattaga pigem sõidetav. Puudel ja mõnes kohas ka kividel olevate rohevalgete teeviitade otsimine teeb rattamatka veelgi huvitavamaks, andes sellele omamoodi orienteerumise maigu.

Ligikaudu seitse kilomeetrit metsaradu, mida vahel tähistab ainult kitsas käigurada, viib läänest lähenedes tuletorni juurde. Peab muidugi ette hoiatama, et vaated, mis sõitmise ajal avanevad, on isegi liiga ilusad, sest tihti tuleb teha paus, haarata telefon ja teha mõned fotod.

Kes enam metsas mütata ei soovi, saab tuletorni juurest tagasi vändata mööda mõnusat kurviliist maanteed.

Need on vaid kaks näidet, kuidas Tahkunat rattaga avastada. Vabalt võib poolsaare keskosas tunde kulgeda risti-rästi suunduvatel metsavaheteedel ja vahel kohtuda metsatee vaikuses mõne loomaga või rajal kahtlaselt suurt sõnnikuhunnikut nähes meenutada, et kus seda karu nüüd viimati nähti?

KULGEDES KIHILISES KÄRDLAS

Kärđla suudab üllatada – pakkuda hetki ja vaateid, millest esmapilgul ehk üle või mööda või ümber vaadatakse. Tõsi, Kärđla avastamist jalgrattal iseloomustab aeglane kruüis peatumisest peatuseni.

Uidates sihiga või sihitult Kärđlat mööda, jääb teele kindlasti vähemalt üks arteesia kaev. Tuleb peatuda. Ilmselgelt võluvesi. Selle veega silmi

Rattantina Kärkla sadama suunas, et sadama elu-melu uudistada. Mine Rannapaargu kaudu ja ära Kärkla suplusrannast siis niisama mööda sõida. Madal ja lauge rand, lähedal madalseikluspark lastele.

Imetlemise ja ideede kogumise kõrval on sihtkohta jõutud. Kui on kesksuvine retk, siis ootab ees metsmaasikavälu. Kükitad ja liikuda polegi vaja, peoga siit ja peoga sealt. Muul ajal saad Sääretirbi linnusulgedest tühjaks korjata, kui soovid tahtmist on.

Soovime teilegi meelukaid ja turvalisi sõite. Liigeldes pea kinni eeskirjadest, maanteel sõites hoida tee serva, ära sõida keset teed, kanna kiivrit. ■

FOTO: ERAKOGU

Mees, kes loopis Kassari kabeli katusele pilliroogu

TEKST: RENE SATSI

*Kui keskkooli ajal
oleks keegi öelnud,
et viie aasta pärast
töötab Kauri
Kiivramees (32)
muuseumis, oleks
Kauri uurinud, kas
ütleja ei ole teps
mitte lolliks läinud.*

KUIDAS SAAB HIIUMAA MUUSEUMI JUHATAJAKS?

Kõigepealt satu bussi koos ajaloolasega. „Kord bussis istus minu kõrvale Helgi Põllo – ainuke ne inimene, keda muuseumist teadsin. Tegin juttu: „Töötate muuseumis? Äkki saaks praktikale tulla?“ Sellel ajal käisin rookatuseid tegemas. Kassari kabeli katuse üks pool on minu tehtud, olen inimene, kes loopis sinna pilliroo. Juulis oli palav, katusele minna ei tahtnud, sättisin end muuseumi. Majas tekkis erinevaid võimalusi, tekitasin endale töökoha. Olin mitu aastat teadur, pärast seda juhatuse liige. Nüüd juhataja,“ räägib Kauri.

AJALUGU EI OLNUD AINUKE HUVI

„Põhikooli lõpus läksin õppima autotehnikuks. Sain kohe aru, et see pole minu jaoks. Teoreetiline õpe oli igav. Läksin septembri esimesel nädalal gümnaasiumidirektori juurde ja ütlesin, et mul on kohta vaja, mõeldagu midagi välja! Ja nad tekitasid koha,“ räägib Kauri nooruspõlvest. Ta jätkab: „Keskkooli lõpus polnud midagi muutunud – mulle meeldisid toona mootorrattad ja meeldivad siiani. Andsin paberid tehnika-kõrgkooli. Siis aga pakuti eelarvelist kohta Tallinna Ülikoolis, erialaks ajalugu. See oli huvitav. Keskendusin majandusajaloole.“

TÖÖ MUUSEUMIS JA HIIUMAA PEREKONNANIMI

Töö on tihti füüsiline, selgitab juhataja. „Näituste ülespanemine, kolimine, asjade liigutamine. Kontoris istun vähe. Käed-jalad näitustega tööd täis. See amet ei lase rutiinil tekkida. Neid päevi pea pole, mil jalgu lohistades tööle tulen.“

Kauri on oma perenime üle uhke. „Selline, et peab pärast esimest korda kuulumist üle küsima. Ei ole Eestis väga levinud! Saksamaal on tavaline, et võetakse koht, kus inimene elab, ja pannakse sõna „mees“ lõppu. Putkaste mõisnik otsustas kunagi sama teha,“ selgitab Kauri nime päritolu. „Minu esiisad olid Putkaste moonakad ja neile pandi kodukülade järgi nimesid. Kiivera küla, mis on peaaegu Kõpus, andis mulle nime. Küla ise äkki mingi kivivare järgi nime saanud – seda pole veel leitud, äkki kuskil künka sees on.“ Kauri sõnul tahtis ta kooli ajal hirmsasti Hiiumaalt ära ja mõtles Kuressaarde mineku peale. „Ei läinud asjaks. Otsisin töökohta mandril, aga alati olid mingid põhjused, miks minna ei saanud. Aga ei saa kurta, siin on nii huvitav elada olnud!“

Lõõgastumiseks sobivad hästi mootorrattad, Kauri tunneb rohkem huvi remontimise kui sõitmise vastu. „Näiteks eelmisel aastal sain endale mootorrattaloa. Enne seda muidugi sai seadust natukene rikutud,“ kõhatab ta veidi.

„Mulle meeldib midagi parandada, meeldib nõukogudeaegsete mootorrattastega tegeleda. Ostan, putitan üles. Kunagi sai ostetud isegi traktor, mis läks ainult tõmmates käima. See sai korda tehtud – tuju hea! Ühes tükis vedasin enda juurde vana sauna. Selle ehitamisega tegelen. Ahjaa – olen ka korteriühistu juhatuse liige.“

Kauri sõnul on parim aeg Hiiumaal kevadel, siis kui rändlinnud tulevad. „Magad aken lahti ja kuuled, kuidas põldude peal on haned. Ja lagled. Kui neid miski ehmatas, tõusevad koos lendu. Häälitsevad. See ennustab turismihooaega.“ ■

Kena sadam sinule!

www.slmarinas.ee

Reet Roos

”

**SAJANDITE
TARKUST POLE
MÕISTLIK
MINEMA VISATA.**

TEKST: JAANO MARTIN OTS

*„Taevasa poole
võid palvetada,
aga oma hobune
seo ikka ise kinni,
on Luidja külas
elava ettevõtja
Reet Roosi
põhimõte. Nii
on ta suvekodu
ehitanud
iga ilmaga
elamiskõlblikuks
ning lapsed
õpetanud
maaeluga toime
tulema.*

Mandril koolis käinud ja Tallinnas karjääri teinud Reet on viimased kümmekond aastat olnud Hiiumaal terve pika suve ja kui tööasjad lubavad, siis ka nädalavahetused.

„Tulin jälle poole kohaga Hiiumaale, kui mu enda kaksikud hakkasid sündima. Minu lapsepõlvesuved olid sellised, et 31. mail sõitsin kiirbussiga vanaema juurde Hiiumaale ja 31. augustil tagasi Tallinna. Suve jooksul ei tulnud kordagi Tallinna igatsust peale, pigem tuli Tallinnas Hiiumaa igatsus. Vanaema meenutas ikka, et olin lasteaias rääkinud, et Hiiumaal on alati suvi. Selles ma olin ilmselt veendunud seetõttu, et ma talvel maal vanaema juures ei käinud,“ meenutab Reet.

Kui kaksikud sündisid, ei osanud Reet neile paremat soovida kui ilusaid pikki Hiiumaa suvesid, kus saab kaua magada ega pea pidevalt käsi pesema. Lapsed on näinud ka Hiiumaa talve ning siin mitu uut aastat vastu võtnud.

**„OLEN IKKA PÄRIS PIKKADE JUURTEGA
HIIDLANE!”**

Olude tõttu Haapsalus ilmale tulnud Reet peab end läbinisti hiidlaseks, Hiiumaa juured ulatuvad 17. sajandisse.

„Võib-olla isegi kaugemale, aga aastast 1600 on mu esivanemad kirikuraamatute ja kodukatsumisraamatute järgi tõendatult olnud hiidlased. Vanaisa poolt on neid elanud Rootsikülas, Metsakülas ja Reigi külas ning vanaema poolt Luidjal, Lilbis, Kiiveral,“ loetleb Reet. Vanaisa ja vanaema abiellusid 1930. aastal ja löid oma kodu rahvusromantikast kantud Isabella külla.

HIIU KEEL JA KOMBED ON NAHA VAHEL ALLES

Reet oskab hiiu keelt ning ka hiidlaste peen huumor pole kõnepruugist kadunud.

„Kodus rääkis hiiu keeles vanaisa. Vanaema oli oma meelest haritud inimene, rääkis eesti keeles. Aga kui nad vaidlema läksid, siis ikka ainult hiiu keeles. Võib-olla nad lootsid, et ma ei saa siis aru. Aga tegelikult toimus väga intensiivne õppimisprotsess. Vaidlemise ja pahandamise sõnavara on mul selge,“ naerab Reet. Hiidlaste tuntuim meem räägib mehest, kes leidis tee pealt surnud varese ja pani selle tasku, et „ähk läheb taris“. Reedale on see tuttav. „Minu esimene tarkus on see, et hoian kõik asjad alles, et ehk läheb tarvis ja umbes aasta pärast viskan ära ja ütlen „äi läind tarvis“.

HIIUMAA KUI ELLUJÄÄMISKESKKOND

Hiiumaa on ideaalne asukoht iseseisva kogukonna autonoomseks toimimiseks. Siin saab ennast tunda justkui jumala selja taga, kui maailmas on ärevad ajad. „Kuidagi pead ju hakkama saama, kui elekter ära läheb ja torust vett ei tule,“ toob Reet näiteks. Kõik hädavajalikud asjad peavad endal olemas olema. Samuti teadmine eristada söögiseeni mürgiseentest ning ära kaduda ei tohiks oskus teha ise leiba ja juustu.

HIIUMAA VÕIMALUS ON ROHEMAJANDUS JA VIP-TURISM

„Hiiumaa eripära on rahu ja vaikus, mis on igal pool mujal väga raskesti saavutatav.“ Reet leiab, et ajal, kui maailmas valitseb ülerahvastumine ja ülereostamine, siis Hiiumaa on roheline safiir, mida tuleks vaata et isegi teiste eest peita.

„Minu jaoks algab Hiiumaa Rohukülalt laeva peale sõitmisega. Hiiumaa tähendab seda, et kogu aeg ei pea midagi juhtuma. Hiidlane olemine sobib inimesele, kes suudab nädal aega elada rahus ja vaikuses, ilma et hakkaks igatsema kultuurisündmuse või külalisi. Hiidlane on see, kes saab iseendaga väga hästi läbi. Ja hiidlasel peab olema eraldi hiidlase huumoritunnetus. On olemas tavalised naljad ja hiidlaste naljad. Hiidlaste nalja tunneb ära selle järgi, et kui teen nalja, siis ei naera keegi peale minu enda.“ ■

Reelika Kasemägi

ei taha kadakate vahelt välja tulla

TEKST: RENE SATSI

Reelika on raamatu „Minu Hiiumaa“ autor ning olnud kümme aastat Soonlepa karjamõisa perenaine. Kas Mulgimaa naist on saare-elu muutnud?

„Hiiumaa on muutnud küll ja saarelt saadud kümne aasta tarkused on tagataskus,“ noogutab Reelika ning palub reporteril diktofon kinni panna, kuna selle vilkuv tuluke toob meelde hirmsa loo Soonlepa peremehe Tõnis Kasemäe telefonist, mis ridiküls keset teatrietendust helisema hakkas ning Reelika seda sulgeda ei osanud.

ALGUSES ROHKEM ENERGIAT

„Imestas kunagi, miks hiidlased tulevad praamilt – kus oleme rääkinud, kui palju toredat on saarel toimumas –, ja kaovad metsavahele. Nüüd olen pärast aastaid rahmeldamist samasugune. Jumaldan Hiiumaad ja kui seal olen, ei taha kadakate vahelt välja tulla – olen Soonlepa õnnelik! See omaette olemine on nii hea,“ räägib Reelika ja nendib: „Ei oodanud, et nii läheb. Ei taha poodigi minna sealt kadakate vahelt!“

Reelikal ei ole autojuhiluba ja selle teema peale ta süttib. „Enamik normaalseid inimesi ei sõida ju autoga! Fred Jüssi ei sõitnud autoga, Kivirähk ei sõida! Jätan alati intervjuudest meelde, kes ei oska ujuda või kellel pole luba – mulle need inimesed õudselt meeldivad.“

Ilma juhiloata inimeste jaoks käib saarel lahvka ehk kauplusauto. „Meie külas käis lavka kunagi viinaköögi juurde, aga siis läks Vilma tervis viletsaks ja poebuss vuras sinna. Kui Vilma suri, liikus peatus Aino maja ette. Nüüd pole enam Ainot ka, kuhu poebuss nüüd käib, ei teagi... Loodan, et hakkab kunagi Soonlepa lauda otsa käima, sest ühel hetkel on ka minul jalad haiged.“

SAARE VÄSIMUS

Reelika tunnistab, et on viimasel ajal palju mõelnud „saare väsimuse“ peale. „Vanasti räägiti, et viis aastat on see aeg, kus tullakse, ollakse vaimustunud ja siis hakkab energia vaikselt maha käima,“ selgitab ta mõtlikult. „Tõmbasime kaks suve tagasi hoogu maha, ehk see päästab järsust „aitab kõik“-momendist,“ on Reelika optimistlik.

HIIUMAA ERIPÄRA

Reelika on mures: „Hiidlased on hakanud uut väga lahkelt vastu võtma. Kas niimoodi äkki ei kao Hiiumaa eripära? Kui meil on asjad, mida saab ka mandrilt, kas turistil ei teki tunne, et miks peaks Hiiumaale tulema?“ Reporter arvab, et ega ei teki küll. „Mina ei taha, et kõik moodsad ja uhhuu-asjad saarel tooni annaksid – see ei ole Hiiumaa!“ naerab Reelika.

„Eelmise aasta parim asi, mis Hiiumaal meeldis, olid kaupluse Kivikala ja võrk TikTok video-klipid! Saar ja selle elanikud ei saa olla nagu vabaõhmuuseum! Kivikala sotsiaalmeedia on ideaalne kombo, kuidas kasutada uue aja võimalusi kohaliku eripära tutvustamiseks. Minu-sugune kuivamaarott ei oska kalagi puhastada. Mul on nendest videotest päriselt ka kasu, aga tuju teeb eriti heaks see, kuidas Imre hiidlaslikult lihtsate asjadega õpetusi jagab. Kuidas teha pahlakilu näiteks. Kui tuju paha, siis vaatan mõnda nende vana klippi.“ ■

Raido Randmaa

TEKST: RENE SATSI

FOTO: ERAKOGU

”

**HIIUMAAL KÄIB
KELL KAKS KORDA
AEGLASEMALT.**

*Hiiumaa mees
Tiit Randmaa kutsus
firma Tiit Reisid ellu
1990ndate alguses.
Äri toimetas Tallinnas,
nüüd on sellest
kasvanud pereettevõtte
ja „täitsa Hiiumaa
turismiettevõtte“,
nendib poeg Raido, kes
samuti isa tegemistega
liitunud. Nii poeg kui
ka isa on tagasi saarele
jõudnud.*

„Turism on mulle midagi uut. Olen tegelikult teise eriala inimene. Hariduselt teedeinsener, teede valdkonnas tööalase karjääri veetnud. Ühel hetkel mõtlesin, et olen terve aja riigisektoris olnud, vajan muudatust. Siiski kohe ma Tiit Reisidesse ei sattunud, isa veel ei kutsunud. Läksin Verstonisse, mis on Eesti üks suurimaid teedeehituse ettevõtteid. Olin seal poolteist aastat. Siis hakkas isa rääkima, et tal on pensioniaeg käes, võiksin kampa tulla,“ kõneleb Raido. „Lisaks bussireisidele pakume Kärldas ka SUP-laua, veisjalgraste ja paadirenti ning hülgevaatlusretki. Samuti oleme valmis aitama saare külalisi nende reisi planeerimisel.“ Uurime Raidolt, millistest põhimõtetest ta elus juhindub.

Isa ootas, et tema äriga liitud?

Kui lõpetasin keskkooli ja teatasin, et lähen turismi õppima, keelas ta selle ära.

„Õpi korralik amet ja nende teadmiste baasilt saab turismi juurde alati tulla,“ ütles ta. Metafooriliselt on teedeehitus ju turismiäri sümfoonია. Käesoleva aasta juunist töötan Tiit Reiside juhina, olen pereettevõttes tööl. Öde ka. Ning ka isa ei astunud mitte päris lavalt ära, vaid kutsus appi.

Kas oled külma närviga ärimees, kes vaatab numbraid, või läheb reisimaa-ilm korda?

Mul on emotsioonid sees. Isegi riigiametis töötades ei saa robot olla.

Kas töö tekitab stressi?

Muidugi. Olen perfektsionist, kuigi üritan seda kõrvale lükata.

Kuidas pingeid maandad?

Korvpall. See poolteist tundi, mil väljaku- le lähed, muule ei mõtle. Meri on samuti see, kus saan lõõgastuda, aga merel olen lõbusõitja, ei ole kalamees ega surfsportlane. Sõidame mootorpaadiga, pakume hülgevaatlusteenust. Kord olime hülgeid vaatlemas. Reisija küsis: „Kas see on töö või hobi?“ Ütlesin, et töö, ja tema ohkas, et mul on maailma parim töö: istuda paadis ja vaadata hülgeid. Aga kui sügisel 85. korda hüljeste juurde sõidan, siis ei taha neid enam tegelikult näha. Iga tööga tekib rutiin.

Kas ise reisid?

Tänu isale olen Euroopa risti-põiki läbi sõitnud. Ameerikas ja Aasias paar korda käinud. Kataris ja Emiraatides. Lõuna-Ameerika on avastamata.

Kas tunned end hiidlasena?

Hiidlaseks olemine on mulle ülitähtis! Kui ennast tutvustan, ütlen kohe, et olen Hiiumaalt – olen väikeselt saarelt.

Mis on parim asi Hiiumaa juures?

Kell käib kaks korda aeglasemalt kui Tallinnas.

Anna turismiettevõtja pilk hooajavälisele ajale.

Peaks meelitama äriklienti. Viiks Tallinna töötaja rutiinist välja. Meil on ju hea lennuühendus! Lähed hommikul lennujaama, oled poole tunniga Hiiumaal. Saad teha meeskonnakoolituse ja lisada juurde loodusevaatlust ja sporti. Samuti sügistalvist rahulikkude aega tuleks inimesele rohkem välja pakkuda. Sellist aega, kus ei näegi teist inimest. Rendid matkamaja ja saad end rahulikult välja lülitada. ■

Puhka Orjaku!

ORJAKU SADAM 58°47,310' N, 22°46,250' E, Kassari, Hiiumaa vald 92114, www.hiiumaasadamad.ee

iiUmek
RESTO & KÜLALISTEMAJA

+372 5911 1258
iiumekk@gmail.com
f iiUmek

Mihkel Heinmets
peakokk,
MasterChef
Eesti kohtunik

KASSARI KKNP KULTUURINELJAPÄEVAD

ORJAKU SADAMA KÜLAMAJA
Info, meened, näitused, kultuuri-
üritused, peoruumide rent,
kaugtöökontor
Avatud juuni-august IGA PÄEV
+372 5244 820 f Orjaku
orjaku@orjaku.ee

SUVI KASSARIS & KASSARI KULTUURINELJAPÄEVAD
Sündmused maist septembrini!
www.suvikassarisee +372 5244 820

KALASTUSRETKED GIIDIGA
+372 5694 6797, hiiumaalekalale.ee
f Hiiumaalekalale.ee

JALGRATASTE RENT
+372 5244 820
maeotsa@maaturism.ee

NINA TALU PUHKEMAJA

www.ninatalu.ee
+372 5663 7527
tiina@ninatalu.ee

DAGEN HAUS KÜLALISTEMAJA

www.dagen.ee
+372 518 2555
dagen@dagen.ee

MEREKALDA PUHKEMAJA

www.merekalda.eu
+372 514 6100
margus.uudla@gmail.com

HIIMUMAA SUMMERHOUSE

www.summerhouse.ee
+372 56 649 193
hello@summerhouse.ee

*Kümme päeva
ja 234 kilomeetrit.
Leene Korp kulges
ümber ja läbi
Hiiumaa.*

TEKST: LEENE Korp

Jalgsimatkamine tundub inimestele üks tõsine asi. Mida kõike on vaja tassida! Mida süüa? Ega üksi olemine ja koormus halvasti mõju? Kümnapäevase matka eel oli tõesti palju otsustamist, samas mitte rohkem kui enne tavalist reisi.

Kus oskasin, tegin otsuseid selle järgi, mis inimene olen. Panin paika, et kui matkatee ei istu, kuna on näiteks liiga asfaldine või rahvarohke, siis jätan asja röömuga pooleli. See võttis pinget maha. Hiiumaal rännates selgus, et asfalti oli tõesti üksjagu, nii et kohati otsisin endale oma raja, ent teisi jalgsimatkajaid lugesin kümne päeva jooksul kokku vaid ühe käe sõrmedel.

Kuigi olin varem Hiiumaal kolanud küll ja küll ning lugenud paraja portsu matkatee kirjeldusi, polnud mul Heltermaal praamist väljudes ikkagi aimu, mis neil 234 kilomeetril juhtuma hakkab. Üks asi on kellegi jutt, teine omal nahal järele proovimine. Lonkida päevade viisi ühe valgerohevalgega tähistatud sildi juurest teise juurde ning jälgida, kuidas mööduvad sigurid ja lutsernid, männid ja paksult vilju täis õunapuud, külad ja koduloomad. Silgata kõrvale ämblikuvõrkudest Tahkuna luidetel, tunda Kaibaldi liiviku palavust ning vaadata Pihla raba ilu vahetumist

põlvini vee ja üllatunud hobuste vastu Vesimaal. Eriti palju töid rõõmu kaitsealad, kus oli tõeliselt mitmekesine ja lõputult ilus maastik. Ja sekka ikka mono-toonsemaid kruusateid ja kraaviservi ka.

Ka ööbimise mõttes sain paljutahulise rännaku. Pooltel kordadel magasin lõkkekohtadel oma võrkkiiges. Ränkajal, mis jääb Tahkuna looduskaitsealale, õhkas kuum liiv isegi südaööl, Tõrvaninal näis rahvast olevat rohkem kui Kärddlas ning Laasimetsa oli nii tolmune ja hämar koht, et seal ei soovita küll kellelgi magada.

Aga osa öid möödus hoopis sõprade juures. Sedasi sain lisaks üksi olemisele ka taldrikult süüa, inimesi näha ja kohalikke jutte kuulda. Et mõnes Tihu järves olla viikingilaev. Ning et üks II maailmasõja ajal Rootsi põgenenud mees olla paari aasta pärast kiirpaadiga pruudile järele tulnud. Pruudil aga polnud tol päeval mahti Rootsi minna ning mees sõitnud siis paadiga tagasi.

Sedasorti lood, palju nalja ja lahkend hiidlased andsid kümne päeva pikkusele jalutuskäigule tublisti juurde. Ja kui ma lõpuks Sarve kandist kõige viimase matkatee tähise leidsin ning praam juba paistis, oli korra küll kurb, aga rööm ikka suurem ja taskud Hiiumaa õunu täis. ■

MATKARAJA PÕHIINFO

- Heltermaa-Ristna-Sarve RMK matkarada avati 2021. aasta sügisel.
- Matkaraja autor on mägitarkaja Alar Sikk.
- Pikkus: 234 km.
- Matkatee kulgeb ümber ja läbi Hiiumaa
- Liikumiseviis: rada on mõeldud jalgsi matkamiseks, rattaga liikuda pole lubatud.
- Matkarada on tähistatud valge-roheline-valge märgistusega.
- RMK lehelt ja äpist leiad matkatee kaardi, teepikkuste tabeli, veevõtukohad ja alla laetavad kaardid GPS seadmetele.
- Algu- ja lõpp-punkt Heltermaa sadam ja Sarve loopealsed, mis asuvad üksteisest 3 km kaugusel.

SOOVITUSED MATKALE MINEJATELE

- Rajale minnes varu aega ja planeeri majutus- või telkimiskohad ette.
- Kontrolli ilmastikuolusid, eriti mereületuse lõigul.
- Võta kaasa veepudel ja hoia mees seda ka täita.

RAJA KIRJELDUS

Heltermaa–Kärdla

- Algab Heltermaa sadamast.
- Kulgeb mööda külavaheteid ja kohalikke maanteid.
- Lõpeb Kärdla kesklinnas.

Kärdla – Tahkuna poolsaar

- Kärdlast algab üle 100 km pikkune metsik loodusrada.
- Läbib Tahkuna poolsaare metsad, põhjaranniku luided ja liivarannad ning militaarrajatised.

Põige Hiiumaa südamesse: Kaibaldi liivik – Hiiumaa keskosa soo- ja rabamassiivid

Kõpu poolsaar – Ristna neem – Kõpu tuletorn

- Raja üks kauneimaid lõike.
- Kõrged rannaluited ja kaunid rannad.
- Kõpu tuletorni külastus.

Vanajõe org – Leemeti mäed – Tihu metsaonn

- Üksildased ja looduskauhid piirkonnad.
- Vanajõe org.
- Leemeti mäed.

Tihu metsaonni juurest algab ka matkatee lisaharu, viib Sõru sadamani Hiiumaa lõunatipus.

Kassari saar ja mereületus

- Halva ilma korral põlvini vesi või alternatiiv mööda maanteed.

Lõpp-punkt: Sarve loopealsed

- Rada lõpeb Sarve telkimisalal.
- Heltermaa sadam jääb umbes 3 km kaugusele.

Info www.loodusegakoos.ee

Hiidlased lisasid Kassari lahe maailma kauneimate hulka

TEKST: JAANO MARTIN OTS

AASTAARUANNE

Roberta Laas

ma ei taha kuhugi jõuda
mul ei ole vaja valjemini karjuda
üle sõita ette trügida ära rääkida
ärbelda nõuda ja paisuda
mul on juba kõik olemas
kui saan selle saare peal
niitmata niitude vahel
meremuda lõhna tunda

mu varbad on nendest
liivateradest tehtud
mu silmad kaks auguga kivi
mis enne mind veeresid Oitmäel
ja peale mind jäävad Säätetirpi
üks soolvesi kõik

mu põselohkudes
küpsevad muulukad
aga süda on kadakast
vaikne ja pehme
ei lärma, ei upitu
kui torkab, siis õige hellalt
ja ainult neid, kes
liigselt rapsivad

teie tuuled ei lükka mind ümber
teie paberiga kommid ei saa
minu metsmaasikate vastu
ainult kajakate kisa viitsin
kuulata, nad kisavad rõõmust

hani pole tähtsam hüübist
haigur hiirekõrvast
nõmmeliiv ei pea
nurmenukku nõmedaks
me istume nendega
üsna vaikselt ja kinnitame
eelmise aasta arutuid ande
ahvenalandile

Kassari laht on üks unikaalseima loodusliku koosluse ning samal ajal ka kõige puhtama veega mereala Eestis. Kassari laht on välja pakutud maailma kauneimate lahtede liidu (The Most Beautiful Bays of the World) liikmeks. Ühenduse eesmärk on koostöö mere ja rannikupiirkondade seisukorra parandamisel ning jätkusuutliku turismi edendamine.

FOTO: PRIIDU SAART

Kassari oli kunagi saar, praegu aga Hiiumaaga ühendatud poolsaar. Samanimeline laht on aga Sarve-Seanina liinist Soela väinani sirutuv Väinamere osa, mille lained uhuvad lisaks Hiiumaa- le ka Saaremaa, Muhumaa ja Hiiu laidude randu. Idast läände 35 kilomeetrit pikk ja põhjast lõunasse 22 kilomeetrit lai laht jaguneb mitmeks erinimeliseks lahesopiks. Madalaveelise lahe suurim sügavus on kümme meetrit ning seal leidub hulgaliselt laide, rahusid, kive ja roostikke. See teeb Kassari lahest suurepärase elupaiga paljudele linnu-, looma-, kala- ja taimeliikidele. Kassari lahe looduskaitse alla võtmist alustati 75 aastat tagasi, praegu on kogu piirkond Natura 2000 võrgustiku osa ning kuulub Lääne-Eesti saarte biosfääri programmisalasse.

Paradoksaalsel kombel aitab Kassari lahe heale seisundile kaasa inimtegevus. Lahest kogutav vetikas agarik (*Furcellaria lumbricalis*) on kondiitri- ja kosmeetikatööstuses hinnatud tooraine, koos vetikatega tuuakse merest välja lämmastiku- ja fosforiühendeid, mis põhjustavad veekogude eutrofeerumist ja kinnikasvamist.

42 riigi ilusamaid randu ühendava liidu juhid nägid Prantsusmaa TV-s telesaadet Hiiumaast ning saare loodus avaldas neile muljet. Nad otsisid Berliini turismimessil Eesti boksist Hiiumaa turismiklastri esinduse üles ning kutsusid oma liidu liikmeks. Kuldse liiva ja päiksevarjude rividega supelrandade kõrval mõjub mitmekesise loodusega inimtühi Kassari laht just Hiiumaad iseloomustavalt – rahu, vaikus, puutumatu loodus ning aeg ja ruum iseendaga olemiseks. ■

Tahkuna tuletorni legendid

TEKST: INDREK LAOS

ja Pariisi kuma

*Sel aastal tähistab
Tahkuna tuletorn
150. aastapäeva.*

Loo autor Indrek Laos on tegevarchitekt arhitektuuribüroos Flux Projekt, talle on omistatud volitatud arhitekti ning arhitektuuripärandi spetsialisti kutsed, alates 2020 täiendab oma muinsuskaitsealaseid teadmisi EKA doktoriõppes.

www.ristnaeiffel.ee

Mitme Eestimaa tuletorni loomislugu ümbritseb saladus vaatamata sellele, et tegemist oli omal ajal väga innovaatilise tehnoloogiaga. Selle põhjuseks võib olla asjaolu, et enamasti paigaldati need tõelisele maailma äärele, maa ja mere piirile, eemale asustatud kohtadest, kus kohtusid looduse stihiad ja oht mereteedel oli kõige suurem. Üks sellistest paikadest on Tahkuna poolsaar Hiiu madala läheduses, mille tipp ulatub kaugele Soome lahte. Konkreetsem plaan rajada Tahkuna neemele tuletorn tekkis 1868. aastal, kui seoses Peterburi-Paldiski raudtee kavandamisega muutus navigatsioonitingimuste parandamine piirkonnas hädavajalikuks.

Tahkuna tuletorni rajamise kohta on levinud hulk rahvapärismustlike legende. Tuntumate seas on lood tuletorni pärinemise kohta Eiffeli töökojast, selle ostmisest 1871. aasta Pariisi maailmanäituselt ning segadusest Ristna ja Tahkuna tuletornide vahetuse ajamisel. Autorluse tuvastamise teeb keeruliseks insenerirajatistele iseloomulik anonüümsus, arhiiviallike nappus seoses riigikordade vahetumisega, aja jooksul toimunud kohanimeuudatused ning kahtlemata ka Nõukogude okupatsiooni perioodil piiritsoonis paiknevat strateegilist ehitist kattev salastatuse loor. Tõestusmaterjalide leidmiseks peame tegema ajaloolise rännaku torni ehitamise aega, kui Hiiumaa kandis veel nime Dago ning Tahkuna kohanimeks oli Tackerort.

Journal de Senlis, neljapäev,
12. november 1874

METALLDETAILIDE MONTAAŽINUMBRID VIITAVAD EIFFELI TORNI ASTMENUMBRITELE

2015. aasta suvel tehtud restaureerimistööde käigus tulid torni valvuriruumi puidust sisevoodri eemaldamisel hetkeks nähtavale metalldetailide montaažinumbrid, mille šrift on äravahetamiseni sarnane Eiffeli torni astmenumbritega. See kokkulangevus ei ole juhuslik, sest mõlemad konstruktsioonid, kantuna ühisest 19. sajandi lõpu tööstusrevolutsiooni ja tehnilise progressi vaimustusest, on tööpoolest valminud Pariisis. See ei anna aga alust torni päritolu omistamisele Gustave Eiffelile, kelle tehas oli spetsialiseerunud ennekõike terasest ja pudeldatud rauast valmistatud sõrestikkonstruktsioonide valmistamisele, kasutades malmi pigem vaid dekoratiivsetes detailides. Malmplaatidest kokkumonteeritud torni algse tehnoloogilise lahenduse looja oli inglise insener Alexander Gordon, kes püstitas esimese sellise tuletorni juba 1841. aastal Jamaical. Tiheda konkurentsi tingimustes teiste tööstusettevõtete ga andis konkurentsieelise just nimelt uudsete lahenduste pakkumine, mille esmakordne rakendamine võimaldas tootmis-, transpordi- või materjalikulude vähendamisel pakkuda tellijatele soodsamaid lõplahendusi.

Kindlasti ei ostitud ühtegi tuletorni 1871. aasta Pariisi maailmanäituselt. Sellise sündmuse korraldamine ei olnud kujunenud poliitilise ja majandusliku olukorra

Trepi piirdepulga dekoratiivne rippnupu kinnitusdetail. Foto: Indrek Laos

pärast lihtsalt võimalik ning Pariisi Kommunina tuntud revolutsiooniliste sündmuste tõttu midagi sellist ka sellel ajal ei toimunud. Seda üllatavam on aga asjaolu, et arhiiviallikate põhjal esitati tellimus hoopis pärast Vene tsaari Aleksander II 1873. aastal toimunud maailmanäituse külastust Viinis. Tuletorni esmasüütmiseni 24. juulil 1875. aastal jäi sellest hetkest vaid kaks aastat. Paneb imestama, millise suurepärase tulemuseni oli toona võimalik nii lühikese ajaga jõuda.

Torni ehitustööde alustamist 1873. aastal kinnitab Peterburi hüdrograafiaosakonna 1875. aasta aruanne, kus kirjeldatakse Tahkuna tuletorni rajamise vajadust: „On tehtud otsus rajada Dago saarele kaks majakat, üks Tahkuna neemele ja teine Dagerorti neemele ... Tulede nähtavust nii olemasoleval Odensholmi kui ka rajataval Tahkuna neemel tuleb suurendada nii, et nende horisondid lõikuksid“, mis tähendab, et ühe majaka märgutuli ei tohi kaduda enne teise nähtavale tulekut. Tahkuna tuletorni asendamisel sellest palju madalama Ristna tuletorniga ei oleks selliste tingimuste täitmine olnud võimalik. Tegu oli hästi organiseeritud, leppetrahvidega kaetud, suurte ja väga töömahukate operatsioonidega, kus juhusele ei jätud ruumi. Aruanne näitab tornide kõrguste suhtes selgelt kaalutletud otsust, mille tõttu selliste strateegiliselt oluliste ja kõrguslikult erinevate objektide omavahel segamini ajamine ei olnud mõeldav.

VIITED PRANTSUSE TULETORNITEHASELE

Üldjuhul märgistasid ettevõtted oma toodangut uhkelt tehasesiltidega, mida on tehtud ka Tahkuna tuletorni puhul. Võib arvata, et legendide tekkimisele on andnud hoogu ka andmete tahtlik varjamine ning tehasesiltide eemaldamine. Kas seda tehti nõukogude ajal soovist varjata olulise rajatise välismaist päritolu või muudel motiividel, jääb praegu vaid oletuseks. Kindel on aga see, et Tahkuna tuletorni optika tugisambalt võime leida vaid kunagise tehasesildi ovaalse värvi jäljendi. Sildi ovaalne jäljend kõneleb aga iseenda eest, sest just sellel perioodil kasutas Prantsuse tuletornitehas Barbier et Fenestre oma toodete märgistamiseks just nimelt sellise kujuga tehasesilti. Kui see väga kaudne viide on tõesti oletuslik, siis märksa kindlam tõend torni autorlusest on nimegraveering tuletorni optika metallraamil, kus võime selgelt lugeda valmistajatehase nimetuse: Barbier & Fenestre.

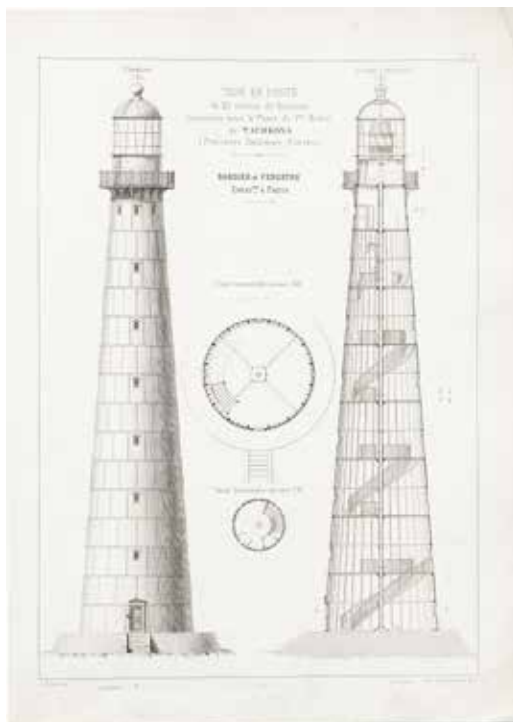
Üllatavalt on aga mitte ainult torni optika, vaid ka terve metallkonstruktsiooni kavandajaks ja valmistajaks just nimelt Barbier et Fenestre'i firma insenerid, kellel Gordoni patendi vabanedes avanes võimalus uude tehnoloogia kasutamiseks ja arendamiseks. Seda kinnitab ettevõtte poolt 1889. aasta Pariisi maailmanäituse jaoks koostatud tootekataloogis avaldatud projekt, mille eksemplar on säilinud ParisTech'i ülikooli juures paiknevas École des Ponts'i arhiivis. Joo-

Malmplaatide montaažinumbrid, juuli 2015. Foto: Indrek Laos

Tootjatehase nime graveering optika metallraamil. Autori foto, mai 2016

Tuletorni joonis Barbier & Fenestre „Tour en fonte de Tachkona“. ParisTech archive École des Ponts. Foto: Indrek Laos

Tuletorni saamislugu valgustab 12. novembril 1874 Prantsuse ajalehes „Journal de Senlis“ ilmunud artikkel.

nisel on kujutatud Barbier et Fenestre'i poolt kavandatud 35 meetri kõrguse malmorni vaade, plaanid ja detailne püstitõige. Selgitus lisab, et torn on konstrueeritud 1. järgu Tachkona tuletorni ehitamiseks, mille kohanimena me tänapäeval tunnemeги Tahkunat.

Firma Barbier et Fenestre, hilisem BBT, oli Henry-Lepaute ja Sautter et Lemonnier' kõrval üks kolmest 19. sajandi Pariisis tegutsevast tuletorni tootvast tööstusettevõttest, millel on väärikas ajalugu. Need kolm ettevõtet jagasid omavahel kogu Prantsuse turu nii kodumaal kui ka rahvusvaheliselt. Lisaks kohalikele objektidele täideti suuri rahvusvahelisi tellimusi Ameerika Ühendriikidele, Ottomani impeeriumile ja Venemaale. Suur osa üle maailma kasutatavatest optilistest aparaatidest on toodetud just nende kolme ettevõtte poolt Pariisis kuni nende tegevuse hääbumiseni 1970ndatel.

Innovaatilisust ja juba varem välja-töötatud lahenduse tehnilise täiustamise soovi näitab Gordoni lahenduse parendamiseks välja mõeldud katte-liistuga vuu, mis Tahkuna tuletorni valmistamisel ka kohest kasutust leidis. Ühingu Barbier & Fenestre patent „Täiustused malmornidega tuletornide

jaoks“ on registreeritud patendiametis 24. detsembril 1872. Uuendus näeb ette seniste tuult ja vihma läbi laskvate montaaživuukide katmise paneeli servas paiknevate eenduvate katteliistudega, mis võimaldavad kõrvuti paiknevate paneelide liitekohad katta ilma täiendavate kinnituselementideta. Just see tuletorni valmistamisel esimest korda kasutusele võetud rõhutatud kattevuukide lahendus annab Tahkuna tuletornile selle iseloomuliku kvadraatselt plokistatud välisilme.

Tahkuna tuletorni legendide uurimisest selgub, et tegemist on haruldase tööstuspärandi ja inseneritehnilise mälestusmärgiga – Prantsuse ettevõtete Barbier & Fenestre kõige esimese täisvarustuses toodetud metalltuletorniga. Tuletorni malmplaatidest kehand, selle 1998. aastal teisaldatud kuppel ja algupärased optilise läätse osad on tänaseni säilinud, küll üksteisest osaliselt eraldatuna, aga siiski restaureerimist lubavas seisukorras, mis hea tahtmise korral võimaldaksid selle terviklikku taastamist. Ja ka tõeline Eiffeli torn ei ole siit väga kaugel, vaid siinsamas Kõpu poolsaare tipul asuval Ristna neemel.■

LE PHARE DE L'ÎLE DAGO

On annonce l'arrivée à Revel des dernières pièces composant le phare des îles Dago et informant les constructeurs que, vu la rigueur de la saison, il ne serait pas monté avant la fin d'avril prochain.

Ce phare, en effet, est parisien, car il a été construit à Paris, près de l'usine à gaz de la Villette, dans les ateliers de MM. Barbier et Fenestre. Il est destiné à être placé sur les rochers de Tachkona, en avant de la passe du port de Tewenhawen dans l'île Dago.

C'est donc un devoir pour nous de nous occuper à cette place de ce qui peut contribuer à faire porter haut à l'étranger le drapeau de la France, car c'est le gouvernement russe qui a commandé ce phare à des constructeurs français, après la visite faite par le czar à l'exposition universelle de Vienne.

La tour, entièrement en fonte, d'une épaisseur de six centimètres, et dans la construction de laquelle il n'entre pas une seule cheville de bois, est haute de quarante-sept mètres de la base au sommet de la lanterne, c'est-à-dire plus élevée que la colonne Vendôme. Elle mesure deux mètres de diamètre à la base et sept mètres à la galerie supérieure. Elle est formée de plaques en fer fondu, et, chose non moins curieuse, elle se monte intérieurement autour d'un axe, sans qu'il soit besoin d'échafaudages extérieurs. Huit plates-formes intérieures forment huit étages auxquels on parvient par un escalier en fer forgé alternant à chaque étage.

Le logement du gardien se trouve au sommet de la tour et, en raison de la rigueur des froids de la mer Baltique, la muraille est doublée avec des lames de bois et l'intervalle bouché de feutre comprimé. Des ouvertures pratiquées à chaque étage permettent au gardien de monter ses provisions à l'aide d'un ascenseur.

Cette sentinelle de la mer, comme on appelle si pittoresquement les phares, est de premier

DAGO SAARE TULETORN

Edastame teate Dago saare tuletorni viimaste osade saabumisest Revalisse, ehitajad informeerivad, et karmide ilmastikutingimuste tõttu ei ole seda võimalik püstitada enne järgmise aasta aprilli.

See torn on tõeline pariislane, sest on valmistatud Pariisis Villette'i gaasitehase lähedal härrade Barbieri ja Fenestre'i töökojas. Torni püstitamine on kavandatud Tackona künkale, Tewenhaweni sadama sissesõidu juurde Dago saarel.

Meil on au hoolitseda selle koha eest, mis võimaldab siin välismaal tõsta kõrgele Prantsuse lipp tornis, mis on tellitud prantsuse inseneride käest Viini maailmanäituselt.

Torn on valmistatud tervenisti malmist, konstruktsiooni paksusega kuus sentimeetrit, mille vahele ei mahu puudu laastugi, see on soklist kuni laternani neljakümne seitsme meetri kõrgune, olles seega kõrgem kui Vendôme'i sammas. Selle läbimõõt jalamil on kaksteist ja ülemise galerii juures seitse meetrit. Torn koosneb valatud malmahvlistest, mis on seestpoolt ümber oma telje ilma väliseid tellinguid kasutamata kokku monteeritud. Torni sees asuvad tasandid moodustavad üheksa korrust, mida ühendavad sepietatud rauast trepid.

See mere tunnimees, nagu me tuletorne hellitavalt kutsume, hakkab valgustama esimese järgu fikseeritud valge tulega. Torn asetatakse laotud graniitalusele ilma mõrdita, nagu klaas laua peale. Selle tohtu kaal on piisav stabiilsuse tagamiseks ning kaitseks tormihoogude eest. Ilma laternata kaalub torn 4 600 tonni* ehk 4 600 000 kilogrammi.

Vaid kuus kuud tagasi alustati selle hiiglasliku teose valmistamist, mis peab ehitajate poolt olema üle antud ühe aasta jooksul. Kuu aega kulus selle lahti monteerimiseks ja kokku pakkimiseks, mille järel saadeti kõik osad kolme spetsiaalse konvoiga raudteed mööda Le Havre'i sadamasse.

Niisiis, nelja kuu pärast, kui prantsuse mere-sõitjad ületavad Balti mere riffe, saavad nad uhkusega tervitada seda tuld, mis neid juhatab, teades, et see valgus on süüdatud prantslaste poolt.

Tõlge: Indrek Laos

* Tõenäoliselt on artikli autor eksinud kaaluühikute teisendamisel ühe komakohaga. Tuletorni arvutusliku kaaluks on ca 460 tonni. Kuigi meetermöödistiku süsteemile pandi alus Prantsusmaal juba 1790. aastatel, kehtestati kilogramm rahvusvahelise etalonina alles 20. mail 1875. aastal Pariisis meetermöödistiku konventsiooniga. Eestis hakkas meetermöödistik kehtima 1. jaanuaril 1929. – I.L.

ELAMUSKESKUS
TUULETORN

ELAMUSKESKUS TUULETORN

Pakume põnevaid tegevusi nii peredele,
ärilede kui sõpruskondadele!

- Tuuletorn – ideaalne sihtkoht peredele, kuid põnevust leiab siit igaüks
- Tule ja avasta Baltikumi kõrgeim sise-ronimissein – 20m väljakutset!
- Hiiumaa lood kõlavad Tuuletornis inspireerivalt ja mitmekeelselt
- Naudi kohalikke maitseid hubases kohvikus RUUDI
- Lusti koos perega bowlingus või naudi vee mõnuseid ujulas
- Koge Hiiumaad läbi meie harivate töötubade ja ekskursioonide
- Õpi tundma hiidlast, hiiu keelt ja kultuuri
- Võimalus korraldada seminare, konverentse ja sünnipäevi
- Avasta Hiiumaa kaunist loodust ja õpi päriselt puhkama!

www.tuuletorn.ee

Café RUUDI

Kolm kohtumist Hiiumaa käppadega

TEKST: TAPIO VARES

JUMALAKÄPAD NÕMBAL ON ENDISELT ALLES

Kunagi olid jumalakäpad (*Orchis mascula*) olemas ka mu kodukülas Nõmbal, tõestuseks vana levikukaart, kus siinkandis kohe päris mitu täppi märgitud. Arvasin, et nüüdseks on see liik siit ammuilma kadunud. Pole ju Nõmba puisniitudest enam suuremat alles. Ometi ma eksisin. 2023. aasta mai lõpul ilmnes ühtäkki, et jumalakäpad on Nõmbal endiselt olemas, täitsa elu ja tervise juures!

FOTO: ERAKOGU

Hiiumaa on rikas erinevate orhideede poolest. Kuigi mitme liigi käekäik pole kiita ja arvukus kahaneb, leiab siit saarelt ikkagi palju põnevaid käpaliste paiku. Tähelepanelik kulgeja võib kohata II kaitsekategooria orhideesid.

Eks ma olin seal lõunanõlva jalamil ju varemgi käinud. Imetlenud üksikuid harvu tammepuid ja pärni. Aga alati pigem vaelel ajal, kui käpaliste õitseage möödas.

Tol mai lõpunädalal oli täpselt õige trehvimine. Ei tahtnud ma oma silmi uskuda, täielik ilmutus: ongi jumalakäpad! Küll üksi-kaksi, küll lausa paari-kolmekümne liste kogumikena. Vaata ette, et peale ei astu! Üritasin õievarsi kokku lugeda. Sain arvuks 256. Tõsiselt muljetavaldav, täiesti korralik populatsioon, tegelikult lausa Hiiumaa suuremate seas! Seejuures ei olnud mitte kõik taimed tavapäraselt tumelillat värvi, leidis ka roosakaid või lausa roosavalkjaid. Üks ilusam kui teine.

Paraku kipub see pärandmaastik võsastuma ja tasahilju kinni kasvama. Jumalakäpp on iseenesest võrdlemisi varjutaluv. Niidu lagedamas osas teda polegi, hoidub rohkem puude ja võsa ligi. Päris sügavas varjus saab aga tema vastupanuvõime siiski otsa.

Ka järgmisel, 2024. aasta mailõpul olin ma seal kohal. Jumalakäpa õitsvaid võsuid jagus nüüd 194, küllap eelneva aasta põud nende seekordses vähemas arvus süüdi oli. Kuid see-eest leidsin nüüd lausa peaaegu valgeõielise vormi.

TOLMPEADE MAA SARVE

Hiiumaa peamine punase tolmpäe (*Cephalanthera rubra*) levikukese jääb Sarve poolsaarele. Olen neid sealt käinud otsimas mitmel korral, isegi teada-tuntud püsielupaigast, ent ikka tulutult. Kuidas siis nii? Kas olid viletsad aastad? Ei tea. Ka 2024 oli üpris niru orhideeaasta. Mitme liigi arvukus kolmandiku või isegi poole võrra väiksem. Eks põhjuseks oli eelmise aasta kevadsuvine põud. Ka seekordne kuiv maikuu polnud orhideedele

FOTO: ERAKOGU

meeltemööda. Sääraste tingimuste järel uuesti Sarvele tolmpäid otsima minna – kui mõttekas see tegevus üldse oleks?

Sedakorda olin „relvastatud“ vihjetega, mis viisid mu Sarve poolsaare keskossa. Üle kaemist see ala igatahes tasus. Nõnda sel juuni keskpaiga pühapäeva hommikul olin platsis. Mõni samm mööda kõrvalteed ja palun väga: punane tolmpäe! Üks ilus täisõitsengus taim. Ma oluks vist rahul sellegagi. Kuid kohe tabas silm veel üht tolmpäed ja veel ja veel ja veel... Terve lagedaks raiutud liinialune oli neid täis! Lisaks kõrval kaasikuväludel kümneid taimi. Tekkis hasart. Palju neid siin õigupoolest on? Loendasin 288 õitsvat võsu. Võimas! Eks nii mõnedki jäid kindlasti kahe silma vahele ehk kilpjalgade varju või sarapiku-kaasiku varjatumatesse soppidesse. Aga seegi arv on tõsiselt märkimisväärne. Ilmselt on soodsamail aastail tolmpäid seal veelgi rohkem. Paraku oli näha sigade tuhnimisjälgi. Eks need kärssinad ole oma osa võtnud. Kui muidu on tolmpäed seal võrdlemisi tagasihoidlike mõõtmatega, siis paar tükki ulatus põlveni. Ning üks, eriliselt toekas ja rammus, suisa üle põlve, 70 cm ligi. Uhke! Muide, 35 aasta eest leiti Sarvelt lausa 103 cm kõrgune tolmpäe, mis oli toona Eesti rekord.

Kõndides seal liinialuseid pidi, tekkis tunne, et no mis haruldus see punane tolmpes üldse on, kui sedasi möllab nagu miski põdrakanep! Kuid edaspidisel teekonnal nad kadusid vaateväljast. Ühe sarapikuse metsaraja servas jäid küll kaks õitsvat tolmpes veel ette, ent siis oli kogu lugu. Ometigi, ka need kõik ligi 300 äsja nähtud tolmpes annavad põhjust öelda: Sarve on siiski tolmpesde maa!

SOOVALK, ÜKS HIIUMAA HARULDASEMAID ORHIDEID

Ainulehine soovalk (*Malaxis monophyllos*) on Eestimaa looduse üks tagasihoidlikumaid käpalisi. Kuni 30 cm kõrgusel taimel jagub küll kümnete viisi õisi, ent need on nii tibatillukesed, et vaatamiseks võta või luup appi. Ometi sisaldavad need õied nektarit, meelitades tolmeldajaid, kelleks on erinevad sääsed. Soovalku kasvab Eestis vaid mõnes kohas ning mitte kusagil massiliselt. Iseäranis haruldane on soovalk meie saartel. Saaremaalt teatakse praegu vaid ühte säilinud leiukohta. Hiiumaal kasvab ta kolmes kohas.

Sel juuni viimasel päeval võtsin ette soovalgu jahi. Kukka tundus olevat hõlpsaimini ligipääsetav, neist soometsadest on parimatel aegadel leitud veidi üle tosina soovalgutaime. Vihjeks niipalju, et otsinguid tasuks alustada Palade Silmaallikast lähtuvalt. Eks ta ole, otsi nõela heinakuhjast... Sai seal eksitavates sääselistes soometsades ringi tuuritatud päris tublisti. Jõudsin lõpuks ühele nõlvaalusele, kus mudased nätsikud segiläbi kõrgemate mätastega, kõikjal kuivanud oksaräga turritavad kuused. Ja just seal... soovalk! Jah, tõesti, see haruldane otsitav oli järsku otse ees, nätsiku põhjas samblamügarikul. Leitud! No tere, ilmaime! Sääskedega võideldes üritasin temast kaameraga mõnd talutavat kaadrit saada. Ja seejuures märkasin, et oma tagasihoidlikkuse juures on see taim tegelikult omamoodi täitsa võluv. Võiks öelda, et iluski. Ainsa lehe kaenlast tõusev peagu vaksapikkune vars täis tibaseid õisi, mis tuules liikuvates päikselaikudes ajuti lausa helendama löid. Minu elu esmakohtumine soovalguga, selle retke ühe ja ainsaga. Jah, siin tema nüüd oli...■

FOTO: ERAVOGU

Hiiumaa giidid

ENE TISLER

+372 527 2005
enetisler@gmail.com

LEA TAMJÄRV

+372 517 6290
tamjarvlea@gmail.com

MARI ORGUSAAR

+372 5682 5998
morgusaar@gmail.com

TIIU HELDEMA

+372 526 5632
tiiuheldema@gmail.com

URVE VAHER

+372 5190 5846
urvemaxi@gmail.com

HELGI PÖLLO

+372 528 4401
helgipollo@gmail.com

LEA VAHER LUNDIN

+372 5646 2929
lea.vaher.lundin@gmail.com

MARJU LIPPUR

+372 5666 8384
marjulippur@gmail.com

TIIU METSAR

+372 503 3675
tiiu.metsar@mail.ee

VIKTOR RÖBTŠENKO

+372 5647 4141
viktorrobt@hotmail.ee

INNA LEPIK

+372 5647 5772
innalepik@gmail.com

LILI KÄÄR

+372 5340 1207
lili.k22r@gmail.com

MATI LEPNA

+372 529 5562
mattiashiiumaal@gmail.com

URMAS SELIRAND

+372 508 3648
urmas.esimene@mail.ee

KIRSTI UGAM

+372 5665 4859
kristi.ugam@gmail.com
hermine.ee

MADIS ROOSIMAA

+372 5622 0036
madis036@hotmail.ee

SIRJE HEINMA

+372 5660 5743
sirjeh@hiig.edu.ee

The Association
of Guides of Hiiumaa

VIS CO SA

Kalatehase,
Kõrgessaare, Hiiumaa

teater
muusika
kunst
näitused
majutus
Art Café

WWW.VISCOSA.EE

EST. HIIUMAA 1850 PRUULIKODA

SÕÖM HIIUMAAD

Hiiumaa Puulikoja Resto on õdus resto otse Kärkla südames, Vabaduse tänaval, mis on avatud iga ilmaga ja iga päev. À la carte menüü keskendub nii kohalikule kui kaugemale toidule ning lõunapakkumised ootavad igal argipäeval kell 12-15. Meie meeskond hoolitseb nii maitstva menüü kui meeleoluka atmosfääri eest, et teie elamus saarel oleks võimalikult eriline ja meeldejääv.

Hea toit ja parim õlu Hiiumaa Pruulikoja Restos

Hiiumaal on õlle pruulimine alati au sees olnud. Õige hiiu õlu ei tohtinud olla liiga kange, et jooja liiga kiiresti purju teeb, ega ka liiga lahja, et maitse veidi vesine tundub. Hea õlu oli ikka selline „misjuures hoiab“. Meie õlled on lihtsad. Oleme neid luues pannud pudelisse Hiiumaa looduse ilu, siinse rahu ja vaikuse.

hiiumaapruulikojaresto

VABADUSE 15, KÄRDLA

+372 5887 1200

hiiumaapruulikoda.ee

PUHKUSE- REISID

*igale
maitsele!*

Päikesereisid

Elamusreisid

Ärireisid

Siseturism

”
**KÄINA JA
KARDIRADA
LIHTSALT
KUULUVAD
KOKKU!**

TEKST: JAANO MARTIN OTS

Heikki Hõbemägi

*Käinas saab kihutada Eesti
moodsaimal, 931 meetri
pikkusel FIA (Rahvusvaheline
Autoföderatsioon) nõuete
järgi ehitatud kardirajal.*

Kardiraja juht Heikki Hõbemägi ise hiidlane ei ole, aga Käina kardirajal on ta toimetanud varsti juba 30 aastat. Küll aga meeldib talle ja tema perele Hiiumaa väga ning kui ühel hetkel õnnestub Hiiu- maale oma kodu rajada, siis võib hiidla- seks olemise üle edasi arutleda.

KUIDAS MERETAGUNE HIIUMAA ÜLDSE KARDIRAJA SAI?

Heikki: „Kardirada ei ole Saaremaal ega paljudes teisteski maakondades, see on üks eriline asi. Hiiu maal hakati kardiõiduga tegelema veel enne Eesti taasiseseis- vumist ning 1980ndate teises pooles oli sõitjaid juba arvukalt. Tegevuse loogilise jätkuna hakkasid kohalikud entusiastid Tõnu Suuster ja Toivo Pärna asju ajama, et ehitada statsionaarne kardirada. Esmalt planeeriti seda Kärkla külje alla Rehemäe- le, ehitus pidi algama 1989. aastal, kuid seal asjaajamine takerdus.

Seejärel pakkus Allan Lippur välja idee, et teeks kardiraja hoopis Käinasse. Algselt planeeriti Käinas 880 meetri pikkust ja

17 kurviga rada, „Eesti Maanteeprojekti“ arhitekt Priit Pallo kohendas raja 850 meetri ja kümne kurvi peale, aga täpselt projekti järgi seda lõpuks ei ehitatudki. Raja avavõistlus „Hiiumaa EPT meistri- võistlused“ korraldati 18. augustil 1991. Külma asfaldiga kate amortiseerus paraku kiiresti, kurvid sõideti lohku ning 1997. aastast rajal enam võistlusi ei peetud.

Uus lootus tekkis seoses Kärkla lennu- välja rekonstrueerimisega. Käina valla- vanema Rein Urmani eestvedamisel sai kardirada koostöös Eesti Kardiliiduga uue asfaltkatte, esimese tänapäevase ehk kuuma asfaldi Hiiu maal üldse.“

Kardiliidu noore juhina osales Heikki raja rekonstrueerimises ning sealt algas tema tõsisem suhe Hiiumaa ja Käina kardira- jaga. Rekonstrueeritud Käina kardirada avati 19. septembril 1998 võistlusega „Polaris Cup“. 2005. aastal võttis toonane vallavanem Üllar Padari Heikkiga ühen- dust ja ütles, et nüüd on lood sellised, et kas tuled ise siia igapäevaselt toimetama või paneme raja üldse kinni. Kardiraja sulgemine polnud kardientusiastide jaoks mõeldav variant ja nii saigi Heikkist Käina kardiraja haldaja.

„2020. aasta sügisel läks Käina vana kardirada ajalukku, võõrustades oma eluea jooksul 26 korda Hiiumaa Karika kardivõistlusi, lisaks veel hulk muid kardi- ja autovõistlusi. See oli väärikas teekond. Käina osavallavanema Omar

Jõpiselja eestvedamisel andis vana rada teed uuele Käina keskusele. Tuuletorni kõrvale kerkis Coop'i kaubanduskeskus ja mõistagi uus kardirada. Protss ei olnud lihtne, aga Hiiumaa vallavalitsuse ja Kartdagö koostöös saime 9. juulil 2022 uue kardiraja avada. Toeks olid spordi- aktiiv, Hiiumaa Ettevõtjate Liit ja paljud teised,“ meenutab Heikki.

OLULINE PUSLETÜKK HIIUMAA PUHKETEGEVUSTES

Sõitmas käivad nii turistid kui ka hiidla- sed ise. Käina raja karte viivad edasi 9 HJ Honda mootorid ning kartide tippkiirus ulatub üle 60 kilomeetri tunnis. Laste ja algajate jaoks saab masinate kiirust piira- ta, et sõidu õppimine sujuks ohutult.

„Kardisõit on jõukohane ja põnev tegevus nii üksinda kui ka suurema seltskonnaga. Kardivõistlus sobib hästi sünnipäeva või firmaürituse meelelahutuslikuks osaks. Käinas saab võõrustada ka 30–40 osale- jaga üritusi, kõik saavad piisavalt palju sõita. Automaatne ajavõtusüsteem mõõ- dab kõigi kardisõitjate kõik ringiajad ning võimaldab gruppidele korraldada ka päris võistlusi – treeningsõidud, kvalifikatsioon ja vastavalt tulemustele finaale. Selline üritus kestab sõltuvalt osalejate arvust ühest kuni paari tunnini, hasarti ja põne- vust jagub kõigile,“ julgustab Heikki ka suuremaid seltskondi kardirajale tulema.

Tema sõnul näitab Euroopa praktika, et välitingimustes toimetav kardirada, nagu Käinas, majandab end ära, kui selle ümb- ruskonnas elab 60 000–70 000 elanikku. Hiiumaa kardisõit, nagu paljud teisedki tegevused, saavad võimalikuks tänu saart külastavatele turistidele.

HINGELT VÕIDUSÕITJA LOOMING ON KARDIRAJAD

Võidusõiduga on Heikki tegelenud sisu- liselt kogu elu. Algul ise roolikeerajana, hiljem võistluste korraldajana ning kardi- klubi ja spordiliidu juhina. Ka kardiradu on ta projekteerinud mitmeid.

„Nüüd olen aktiivsest võistlusspordist väljunud ja pühendun täielikult kardiraja tegevustele. See kardirada rikastab Hiiu- maa elu,“ ei varja Heikki uhkust.

Tänavuse hooaja uuendus on kardiraja teenindushoone ehitamine. Kardid ise vihma ei karda ning sõidetakse ka märjal rajal, aga külastajatel ning oma korda ootavatel sõitjatel on mugavam siiski katuse all.■

FOTO: ERAKOGU

”**LASIN HIIUMAAL
END TÄIELIKULT
ÄRA TINISTADA.**

Jaanus Rohumaa

TEKST: JAANO MARTIN OTS

*Jaanus tõdeb, et just
Hiiumaal tekkis tal laiem
vaade ajaloopärandile.
See andis enesekindlust
kandideerida Eesti
Ajaloomuuseumi juhiks
ning pakkuda välja
visioon Eestimaa lugude
talletamiseks ja edasi
jutustamiseks Maarjamäe
lossis, Suurgildis,
Filmimuuseumis
ning Teatri- ja
Muusikamuuseumis.*

OSTIS SÕPRADE EESKUJUL HIIUMAALE TALU

„Kui 1990ndatel sündis esimene laps, mõtlesin, kus oleks tal suvel tore olla. Sõbrad Erkki-Sven Tüür ja Roman Baskin kutsusid Hiiumaale. Käisin, vaatasin. See koht tundus turvaline. Otsin Hiiumaale talu. Sealsed inimesed on teistmoodi. Näiteks jube raske oli hiidlastele töö eest raha anda. Kõik tahtsid parem juttu rääkida, ütlesid, et ah, aitad teinekord mind. See on eriline huumor, soojus ja abivalmidus. Ja muidugi loodus, tühjus ja ilu. Lasin ennast täielikult ära tinistada,“ meenutab Jaanus esmakohatumist ja tutvumist Hiiumaaga.

Markantsema näitena Hiiu huumorist räägib ta „Eesti Vabariik 100“ ettevalmistuste ajal Hiiumaalt välja pakutud idee. „Tegime maakondlikud väljasõidud, ideekorjed.

Hiiumaalt tuli suurepärane mõte. Täiesti tõsise näoga pakuti välja, et Hiiumaa ja Saaremaa vahele tuleb ehitada permanentne jäätee. Jahu- tuselement sisse ja saab aasta läbi odavalt üle sõita,“ naerab Jaanus.

Edaspidi püüdis ta oma tööd nii planeerida, et suvel pikalt Hiiumaal olla. Parimal aastal oli Jaanus perega Hiiumaal neli kuud järjest.

„Olen käinud kümnetel saartel. Hiiumaa on eriline oma minimalismis ja tühuses. Seda erilist Hiiumaa tunnet on raske seletada inimesele, kes ise seda pole tundnud. See hakkab peale hetkest, kui praamile lähed. Mured jäävad seljataha, asjad muutuvad lihtsalt teostatavaks ja elu saab õige häälestuse. See võib olla illusoorne, aga tunne, et oled vanajumala selja taga või kindlates kätes ja kindlas kohas, see toimib!“

TEATER, TELESAATED JA MUUSEUM

„Kui jala rohkem maha saime, hakkasin ise kohapeal teatrit tegema. Suuresadama suveteater, „Väike Tjorven“ Kalanas. Koos Kiur Aarmaga tegime teleseriaali „Farm“. Paljud tookordsest tiimist ostsid hiljem endale Hiiumaal maja,“ meenutab Jaanus. Viimane ja põnevaim projekt oli tema jaoks aga Tuuletorn, kus Jaanus oli siseekspositsiooni loovjuht.

„Kutsuti uue elamuskeskuse arendamise tiimi. See oli põnev väljakutse, jutustada Hiiumaa lugu läbi viie korruse. Tegin väga palju intervjuusid ja see äravahetamatu Hiiumaa tunne oli korduv motiiv. Seda ei aja millegagi segamini. See oli mõnus projekt, sain Hiiumaa-armastuse panna teatud selgesse vormi. Meil oli väga äge loominguline rühm, kõik Hiiumaaga seotud.

Ja tulemus on väga hea, ka hiidlased ise on selle hästi vastu võtnud, soovivad seda oma külastele. Tuuletorn on heaks täienduseks kõigile muudele vahvatele asjadele ning sinna jõudnud turist saab Hiiumaast esimese tunde kätte,“ tunneb Jaanus tehtu üle uhkust ning lisab, et Tuuletorni ekspositsiooni loomise käigus tekkinud visioon aitas tal jõuda selgusele, mida Ajaloomuuseumis teha.■

Veskimäe

**LAMBATERAAPIA
AVATUD AASTARINGSELT**

Tule lambaid paitama!

Asukoht: Reigi küla, Hiiumaa
Broneeri aeg: veskimae.muusikatalu@gmail.com
Lisainfo: www.facebook.com/lambateraapia

Meelis Pielberg

TEKST: JAANO MARTIN OTS

Ettevõtja Meelis Pielberg leiab, et purjetamine on üks Hiiumaa suurimaid edulugusid. Noore poisina Orjakul svertpaadiga Optimist purjetama õppinud Meelis on praegu avamerepurjetamise Euroopa meister, purjehahi Olympic meeskonnajuht ning jahtklubi Dago juhatuse liige.

„Hiiumaa purjetajad, peamiselt jahtklubi Dago lipu all, on läbi aegade Hiiumaad kõige paremal viisil esindanud nii mujal Eestis kui ka rahvusvaheliselt. Purjetamisel on ülimalt oluline koht Hiiumaa kuvandi loomisel ja turundamisel eelkõige merega kokku puutuvate inimeste maailmas. Purjesport on aidanud leida ka ärikontakte, luua usaldust ja teinud Hiiumaa suuremaks,“ sõnab Meelis.

Koostöös sõpradega on Meelis rajanud Kärkla sadamasse Yachts Service Kärkla ellingu, mis paistab kaugelt silma, eriti mere poolt tulles. Hiiumaa käekäik läheb Meelisele korda, iseäranis mis merelist poolt ja purjetamist puudutab. Ta on ka sihtasutuse Hiiumaa Sadama nõukogu liige ning loeb oma missiooniks arendada sadamaid eelkõige merelt tulijate ja võistluspurjetamise vajadustele mõeldes.

PURJETAMISSADAM ON TÕMBEKESKUS

„Meri lihtsalt tõmbab ligi ka neid, kes ise ei purjeta. Siis veedavad nad aega sadamarestoranis, kuulavad sadamahoones kontserti või jalutavad niisama sadama-

”**PURJETAMINE ON OSA HIIUMAA IDENTITEEDIST.**

kail. See kõik meelitab ligi ettevõtteid, korraldatakse üritusi ja kontserte. Kõiki neid töökohti poleks, kui ei oleks purjetamist ja jahtklubi,“ leiab Meelis.

Meelis on läbinisti hiidlane. Saarel on nii tema ema- kui ka isapoolsete suguvõsade juured. Ta on Hiiumaal sündinud, kasvanud ja koolis käinud. Purjetama õppis ta noorte meremeeste laagris Orjakul, sest Kärklas siis veel praegust uhket jahisadamat ei olnud. Peale svertpaadi seilas ta hobikorras purjelaua. Millalgi hakkas ta aga motosportiga tegelema ning ülikooli viis ta kodusaarelt eemale. Sportlasehingega tehnikahuviline mees tuli 1995. aastal autorallis veoautode klassis Eesti meistriks. 2005. aastal aga vahetas ta bensiinivingu taas värske meretuule vastu ning naasis purjetamise juurde.

PURJEJAHT OLYMPIC – HOBIPURJEKAST MAAILMAMEISTRIKS

„Purjetamine on ala, kus teesklemine pole võimalik. Mingi show-off kaugele ei vii ja medalite jagamise konkurentsi jäävad ainult tõsised tegijad. Tuleb ausalt tunnistada, et ka Olympic poleks kuidagi jõudnud 2024. aasta avamerepurjetamise Euroopa meistriks nii proffide kui ka harrastajate arvestuses, kui poleks pikalt koos sõitnud ja hästi toimivat meeskonda. Võidulaeva tugevus ei ole tipptehno loogiline jaht, kallis varustus ega sisse ostetud elukutselised purjetamisstaarid,

vaid hea tiim. Paljudele oli üllatus, et MM-ile ilmus üks lõbus seltskond, need keevitasid ära kallitele võistluspurjekatele, kus olid peal palgatud profid,“ proovib Meelis ka oma värskeimast saavutusest rääkides tagaplaanile jääda.

JAHTKLUBI DAGO 50 AASTAT

2026. aastal tähistab Hiiumaa jahtklubi Dago 50. tegutsemisaastat. Klubis on hetkel pisut üle saja liikme. Klubis oma esimesed mereristsed saanud noorpurjetajate arv ulatub samuti sadadesse. Dagos on tugev jääpurjetamise sektsioon ning läbi aegade on Hiiumaa noorpurjetajad toonud eri võistlustelt hulga medaleid.

„Väikese saare väikese jahtklubi kohta on väga muljetavaldav, et neli Dago klubi jahti on toonud rahvusvahelistelt avamerepurjetamise võistlustelt medaleid ning meie noored esinevad tugevalt nii Eesti kui ka rahvusvahelistel regattidel. Noortepurjetamine on oluline eelkõige seetõttu, et mereharidus jätkuks, et meresõidutraditsioon kanduks edasi. Et ka tulevikus oleks Hiiumaal häid purjetajaid, kes oskavad merd sõita, kes kasutavad meie sadamaid ja tore oleks, kui hiidlased jõuaksid ka mõnes olümpiaklassis rahvusvahelisele tipptasemele,“ loodab Meelis.

Meie tegemistega saab kursis olla, jälgides www.facebook.com/tacticalsailingteam ■

FOTO: JANI SPURDZINS / ALEXELA ORC WORLDS 2021

Martin Lauri

”

**OLEN HINGELT
RAHVUS-
SPORTLANE.**

TEKST: RENE SATSI

Hiiumaa terviserajad asuvad Kärddla lähedal Palukülas ja koosnevad maastikurattaradadest, 1,8 km ja 2,7 km jooksu- ja suusarajast, 9 km matkarajast, kelgumäest, 2,2 km kergliiklusteest ning kõlava nimega diskgoolfipargist. Kohtame nendel radadel Hiiumaa spordikeskuse juhatajat Martin Laurit.

Martin Lauri sõnul käivad terviserajad spordikeskuse alla. „Minu asi on tekitada nende kahe koha vahel harmoonia.“ Ta kergitab rajale asetatud liikluskoonust, et näidata, kust võetakse talvel lumekahuri jaoks vett.

Terviseradade sissepääsu juures parkla kõrval asub 300 meetri pikkune maastikurattapark, mis sobib algajatele. „Sissepääs koosneb veel hoonest, kuhu saad tulla pärast rattavõistlust, anda auhindu, pidada kõnesid ja ennast ka pesta. Loomulikult on hoones korralik saun – ilma sellela Hiiumaal ei saa. Umbes kolmkümmend inimest on saalis lagi seminariks või muuks kogunemiseks,“ pakub Martin.

SPORDIKESKUSE JUHATAJA KARJÄÄR

Martin on keskuses tegutsenud neli aastat. Loomulikult üksi ei tee, meeskond on ka. Valla poolt samuti tugi, nagu mees kinnitab. „Olen see ärakaranud hiidlane. Üle kümne aasta töötasin Välisministeeriumi alt eri riikide saatkondades

haldusspetsialistina. Esimene lähetus oli Moskva, siis tulid neli aastat Ateenas, kolm aastat Pariisis. Järgmine plaan oli, et olen kolm aastat Riias, aga Hiiumaa spordikeskus hakkas valmima ja mind kutsuti osalema konkursil. Mõtlesin: nüüd või mitte kunagi! Proovisin ja sain,“ muheleb Martin ja lisab: „Olen hingelt rahvussportlane. Viimastel aastatel küll natuke vähem,“ tunnistab ta. „Mäestikuratast sõidan, mitu jooksumaratoni seljataga. Kui tuli perelisa, siis see aeg kadus kuidagi ära. Nüüd tütar Saskia on neljane, temaga on juba kergem liikuda,“ on Martin optimistlik ja märgib, et kui tuleb lund, siis on tal kohe suusad all.

ELU HIIUMAAL PÄRAST SUURLINNU

„Kõik need linnad ja töö seal olid väärt kogemused. Igal pool on olnud omad kriisid. Moskvast toimetasime pronksõduri tähe all. Ateenas oli Kreeka sularahakriis, Pariisis andsid tooni kollavestide protestiaktisioonid. Iga koht

on olnud põnev, aga lapse kasvatamiseks ei tea paremat kohta kui Hiiumaa. Olen suurlinnades seda rühkimist näinud, kuidas mass suundub hommikul ühes suunas, õhtul teises. Kõik on virvarr, kõik on tsükliline ja kuidagi rattas. Siin lähen jalgrattaga hommikul tööle ja tunnen, et olen kodus tagasi. Ei kisu kuskile mujale,“ räägib Martin väikesaare võludest.

MIDA VÄLJAST TULIJALE TALVEL TEGEVUSEKS PAKKUDA?

„Kui ilm on normaalne – matkarajad on talvel imelised! Käi kilomeetreid sulnis looduses!“ on vastus kiire tulema. „Spordikeskuses ootab tennis. Tuuletorn Käinas, ronimine – Baltikumi kõrgeim siseronimissein, ujumine. Kes tahab, leiab Hiiumaal kindlasti tegevusi. Tegeleme aktiivselt sellega, et väljast tulevat inimest õigesse kohta suunata.“

KAS HIIDLANE ISE ON SPORTLIK?

„Kindlasti! Me ikka liigume!“ ■

KARTDAGO:

RACING EXPERIENCE

KÄINA KARDIRADA

**Tule saa osa tõelisest
võidusõiduelamusest!**

- Kardisõidud kõigile huvilistele
- Tiimi- ja sõpruskonna üritused
- Võistluste korraldamine

Külastajate käsutuses on „Sodikart” tehase kardid, ajavõtuüsteem ja sõiduvarustus. Instruktaaz kohapeal.

Info ja broneerimine:
+372 53 488 777
www.kartdago.ee

Kassari Ratsamatkad

*Ratsa saab sinna,
kuhu jala ei jõua ja autoga ei saa*

1-tunnised
kuni 7-päevased
ratsamatkad

+372 508 3642
+372 518 9693
ratsa.kassari@neti.ee
www.kassari.ee

**HIIUMAA TERVISERAJAD
OOTAVAD SIND
LIIKUMA**

**MATKARAJAD • DISCGOLF
TALISPORT • RATTARAJAD**

📍 Suusamäe, Hausma küla, Pühalepa

*Kormoran on lind,
mis kas meeldib või
ei meeldi. Külmaks
ei jäta ta kedagi.
Hiiumaal prooviti
Läänemere saarte
eeskujul, kas must
lind ka süüa sünnib.*

Pöördumine kormoraniusku

TEKST: RAUL VINNI

Sombune kolmapäevahommik Orjaku sadamas. Kedagi pole liikumas. Välja arvatud sajad musta rüü ja kollase nokaga kormoranid, kes muulil ja lainemurdjal vaikides passivad. Vahel mõni saputab tiibu, keegi lahkub, keegi tuleb. Seisavad tihedalt üksteise kõrval, justkui kõrbenud koorik saial. Selline vaatepilt avaneb Iiumeki sadamaresto aknast. Peakokk Mihkel Heinmets liigutab köögis pliidil juba kolm tundi podisevat kormoranihautist.

„Teeks ühe loo, kuidas kormorani süüa,“ ütlen Mihklile, kui aasta tagasi esimest korda kohtume.

„Aitab see süüa ka?“ küsib Mihkel altkulmu vaadates. Just see pilk, mida „MasterChef Eesti“ kahe esimese hooaja osalejad pelgasid.

„Ahvenamaal süüakse,“ käin oma teadmised letti.

Kokk ei mõtle üle sekundi ja muigab: „Teeme ära!“

Aasta hiljem laseb kalurist jahimees Virko Martin kaheksa kormorani. 16 rinnafileed. Mihkel saadab mulle päev enne kokkulepitut kohtumist sõnumi: „Tulemas on lihapallid tomatikastmes, vinnutatud liha, eelmarineeritud ja praetud liha, EMA-kastmes liha, naturaalne soola ja pipraga. Sobib?“

Kõik saigi alguse Ahvenamaalt. Siit-sealt kuuldus jutte, et keegi oli söönud kormoranihautist ja keegi oli söönud pitsa peal. Aga miks meie ei söö?

Iiumeki uksest sisse astudes lööb vastu tavaline restoraniköögist tulev lõhn, mille peale kõht kohe märku annab, et nüüd oleks aeg süüa. Ei saa kuidagi aru, et köögis küpseb kormoran.

„Tšau,“ tervitab Mihkel ja asetab letile kausi pruunide liharibadega. Vinnutatud kormoran. Tõhetk on käes. Kausi sisu näeb välja nagu tavaline vinnutatud liha, hamba all pole aga nii sitke. Kokk ütleb, et talle maitstes küll.

„Kõik on peas kinni,“ ütleb Mihkel. Ta tunnistab, et ka tal oli eelmisel öhtul kormoraniga kerge tõrge olnud, aga maitstes siis liha ja oligi korras. Mihkel ütleb, et kõige parem ongi nii, kui inimene ei tea, mida ta sööb.

Köögis podiseb pruunis kastmes hautis. Mihkel haarab lusika ja annab liha maitsta. Tugev maitse. Kas nüüd kala, aga teistmoodi küll.

Maitsest veel rääkides ütleb Mihkel, et tegi lihapallide jaoks hakkliha ja toorelt pole sellelgi mingit ebameeldivat maitset. Kinnituseks haarab ta kapist koti kirkalt punast värvi hakklihaga ja annab tüki toorest maitsta. Ise seletab juurde, et maitstes seda eile ning on täna jätkuvalt elu ja tervise juures.

Esimese roana toob Mihkel lauda hautise. Maitstad on kohe esimese roaga ära tehtud. Kiidavad. Üsna intensiivse maitsega liha meenutab metsloomu.

Teise käiguna tulevad tomatikastmes lihapallid pastaga. Tugeva tekstuuriga lihast ei arvaks keegi, et tegu on linnuga, kelle koloonia aknast paistab. Pasta ja kastmega läheks see iga lapse suust ludinal alla.

Finaal. Kaks pannil küpsetatud fileed. Üks marinaadis ja teine soola-pipraga. Taldrikul veidi sama kastet, milles valmis hautis. Nüüd istub lauda ka Mihkel ise. Lõikab keskmiselt küpsetatud liha, mille punased mahlad taldrikule nõrguvad. Kokk pistab lihatüki suhu ja maitseb.

„See on hea!“ nendib ta pärast kandvat pausi pead noogutades. „Üllatavalt hea. Uskumatu.“

Küpsetatud kormoranifilee maitsebki nii nagu Ahvenamaa kokk Gustav hoia-tas. Pehmelt. Kergelt oleks nagu tunda metsloomale omast maksa maitset, kuid see võib olla sööja subjektiivne arvamus. Liha on küll üsna sitke lõigata, kuid selle peale ütleb Mihkel, et ega kormoran lehm ei ole, kes vaid aasal mäletseb ja suurt ei liigu. Sitke lihatükk sulab aga suus.

Lind, kes tekitab inimeses pigem vastikustunnet, on täiesti söödav. Lausa maitsev.

Võib loota, et juba 2025. aasta suve lõpus saab kormorani restoranis maitsta.

Polegi enam nii tüütu lind. ■

KALA ON

Küsi kala otse kalurilt!

IMRE KIVI

+372 502 6235
pood@stonefish.ee
FB: Kala ja võrk; kivikala.ee

kalapood „KALA JA VÖRK”
Heltermaa mnt. 8, Kärkla

kalastustarbed
kohalik kala kalurilt

TAIDO ELMI

+372 5623 9997
esoxou@gmail.com
FB: Kubja kalaköök

kohalik kala kalurilt
„Kubja kalaköök” kalatooted

kalastus- ja paaditarbed
Kärkla sadamas
FB: Hiiu Viiking

IVO PÕLDVEER

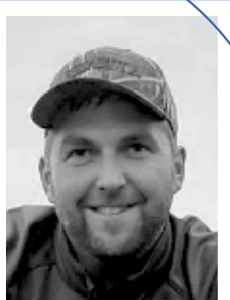
+372 527 9997
poldveerivo@gmail.com

kalatooted ja kohalik kala kalurilt
paadisõidud Roograhu sadamast
majutus Tubalal

JANOS RAPPU

+372 53541218
janos.rappu@gmail.com
kohalik kala kalurilt

Kalana

SIIM RÄTSEP

+372 506 3074
info@hobekala.ee
hobekala.ee

Hobekala **küalistemaja** Ristnas
FB: hobekala küalistemaja
„Hobekala köök” kalatooted
FB: hobekala köök

ILMI AKSLI

+372 5342 0425
ilmiaksli@hotmail.com
FB: Ilmi Aksli

kohalik kala kalurilt
kalatoidud ettetellimisel

Sõru

VIRKO MARTIN

+372 5393 4081
koslapesa@gmail.com
FB: Iidlase Maius

„Iidlase Maius” kalatooted
kohalik kala kalurilt

MARKO PRUUL

+372 517 0652
info@kaluripuhkemaja.eu
kaluripuhkemaja.eu

saun ja paadisõidud Sõru sadamast
Kaluri puhkemaja Sõru sadamas
kohalik kala kalurilt

MAREK VÕSA

+372 5694 6797
info@hiiumaalekalale.ee
hiiumaalekalale.ee
FB: Hiiumaalekalale.ee

kalastusretked Hiiumaal
Keldrmäe **küalistemaja** Kassaris
FB: Keldrmäe Küalistemaja

kohalik kala kalurilt
erinevad kalatooted

ARNE KULI

+372 5656 1157
arne357@gmail.com

hülgevaatlusreisid
paadisõidud Salinõmme sadamast

ENDEL KAEVATS

+372 5399 2305
endelkaevats@hotmail.ee
FB: Endli merematkad

hülgevaatlusreisid
paadisõidud Sarve sadamast

Kõrgessaare

Kärkla

Roograhu

Salinõmme

Sarve

Puulau

Orjaku

KOIT KALMUS

+372 523 7475
info@hiurand.ee
FB: Hiurand OÜ
hiurand.ee

kohalik kala kalurilt
suitsukala ettetellimisel
majutus Kärklal:
sirelimajutus.ee

HIIUMAA TULETORNID ON KÜLASTAJATELE AVATUD

**1. MAIST KUNI
30. SEPTEMBRINI**

tuletornid@hiiumaa.ee
+372 463 6071
www.hiiumaa.ee

KÕPU TULETORN

PILETID

täiskasvanu **5** eurot
sooduspilet **3** eurot
perepilet **12** eurot

TAHKUNA TULETORN

PILETID

täiskasvanu **4** eurot
sooduspilet **2** eurot
perepilet **10** eurot

RISTNA TULETORN

PILETID

täiskasvanu **4** eurot
sooduspilet **2** eurot
perepilet **10** eurot

KOLME TORNI PILET

täiskasvanu **10** eurot
sooduspilet **5** eurot
perepilet **20** eurot

TULE TORNI!

KONTAKT TULETORNIDE KÜLASTAMISEKS 1. OKTOOBRIST – 30. APRILLINI

tuletornid@hiiumaa.ee
+372 463 6071
www.hiiumaa.ee

* kasutusele võtmise aeg
** tule kõrgus merepinnast

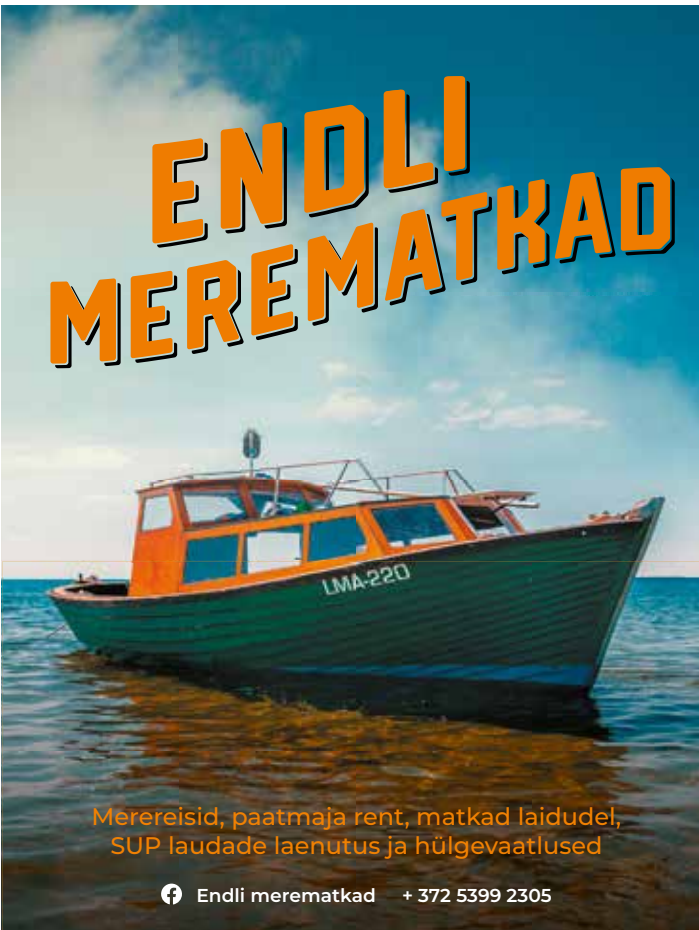

ASTU LÄBI!
www.rmke.ee/loodusegakoos
RMK

**RMK Ristna külastuskeskus
"Merekaubamaja"**

Küsi nõu metsapuhkuse võimalustest -
matkarajad, telkimisalad,
lõkkekohad, metsaonnid.

tel/Ph. +372 676 7499

ENDLI MEREMATKAD

LMA-220

Merereisid, paatmaja rent, matkad laidudel,
SUP laudade laenutus ja hülgevaatlused

 Endli merematkad + 372 5399 2305

TS LAEVAD

praamid.ee
Mugav
e-piletisüsteem

Take Off
Kohapeal valmistatud
soe toit pardarestoranist!

 kiosk
Külluslik
pardapood

Jari Lindroos

avas hiidlastele pitsasadama

TEKST: JAANO MARTIN OTS

Soomlane Jari on tegus mees, keda lennukad ideed on viinud eri elukohtadesse.

Otsus soetada Kärddla lennujaama kõrvale merepiiriga kinnistu, millele planeering nägi ette sadama rajamise, osutus elumuutvaks.

Roograhu on väikelaevasadam Hiiumaa põhjarannikul, Kärddlast paar meremiili idas. Sadama faarvaater on kitsas ning madala veetasemega külastavad sadamat mootorpaadid ja purjekad, mille süvis jääb alla kahe meetri.

Suuremad laevad peatuvad Kärddla sadamas, kuid nende meeskonnad külastavad siiski kindlasti ka Roograhu sadamat – väiksema paadi, auto või jalgrattaga. Roograhu Jari restorani kuulsus ulatub Eestist kaugemale.

RAHVUSVAHELISE FIRMA JUHIST HIIMUMAA SADAMAKÕRTSI PIDAJAKS

Jari Hiiumaale jõudmine oleks nagu lugu mõnest eneseabiõpikust. Soomlane lähetati Eestisse Caterpillari Baltimaade äri arendama. Algul paariks kuuks planeeritud töö venis pikemaks – Jari leidis Eestist abikaasa ning jäi Tallinna. Suvilakohta otsides pakkus tuttav maakler talle Roograhu. Sellel lasus kohustus rajada sadam, kuid varem Soomes Inkoos koos tütreaga sadamat, restorani ja hotelli pidanud Jari leidis, et mis siin ikka, teeme ära.

Unistus mereäärsest suvilast paisus plaanist suuremaks. Jari korras sadama ja ehitas paadikuuri. Siis valmis sadamahoone, kus peale sadamakapteni töötoa on restoran ja viie toaga hotell. Merevaatega suvila Jari siiski sai, Roograhu hotellis on üks tuba alati talle reserveeritud. Sellega kaasneb aga kohustus kinnisvara korras hoida, sadamat hooldada ja muru niita.

PÄRIS PITS JA KOHALIK KALA

Otsides, millega teistest restoranidest eristuda, lasi Jari ehitada päris itaaliapärase pitsaahju. Enne Hiiumaal sellist ei olnud. Roograhust saigi Hiiumaal populaarne söögikoht. Paadikuur kohandati ümber pidusaaliks, kus saab suvel korraldada ka suuremaid üritusi. Sügisest kevadeni on see endiselt veesõidukite talvekorter.

Roograhu sadamast käivad merel kohalikud kalurid ning nende toodud värske kala on restorani menüüs tähtsal kohal. Jari meenutab, et Roograhu oli üks esimesi toidukohti, kus hakati säinakotlette pakkuma. Varem peeti säinast prügikalaks, nüüd on säinakotleti oma menüüs – se võtnud paljud teisedki toidukohad.

SOOME SEILAJAD JA SAKSA LENDURID

Jari meenutab, et Roograhu sai soome seilajate hulgas ruttu populaarseks. Hankost jõuab kiire mootorpaadiga Hiiumaale paari-kolme tunniga, purjekaga läheb päev. Ka Jari on purjetaja ja mootorpaadikippar, kuid enam aktiivselt purjetamas ega kalal ei käi.

„Müüsin oma mootorpaadi kohalikele kaluritele ära selle kaubaga, et need kolm tundi igal suvel, mis ma ise tahan merel käia, saan paati ikka kasutada,“ naerab mees.

„Helsingi paadimess on olnud hea koht, kus soomlased on Hiiumaa kohta infot saanud. Estofiilist purjetaja Kalevi Westersund on palju kordi Hiiumaal käinud ja teinud väga head tutvustustööd. Sõna on läinud liikuma ja nüüd paljud juba helistavad mulle otse ja küsivad, et mis ilm teil seal on ja kas saab tulla sööma. Ikka vastan, et kõik on teretulnud,“ selgitab Jari.

Ta meenutab, et kord käisid tema juures söömas saksa lendurid, kes olid lihtsalt huvi pärast väike-lennukiga Kärddla lennujaamas maandunud.

„Sellest kirjutati ühes Saksamaa lennuajakirjas ja pärast seda on meile tulnud ka mitmeid lennukiomaniikke,“ meenutab Jari. Paar eralennuki omanikku Soomest käivad tänini igal aastal mõnel nädalavahetusel pitsat söömas.

SADAM NAGU SADAM MUISTE

Roograhu on igati tänapäevane väikelaeva-sadam. Merelt saabuva laeva meeskond saab kohutäie süüa, külma joogi ning soovi korral ka sooja sauna ja pehme voodi. Vee- ja elektriühendused kuuluvad kaikkoha juurde, samu ühendusi saavad kasutada matkautodega külastajad. Slipp paatide vette laskmiseks on tasuta, samuti on restorani külalistele paadikoht sadamas tasuta.

Ning Jari on alati rõõmsal meelel valmis külalistele Hiiumaa eripärasid ja vaatamisväärsusi tutvustama. ■

HIINGEL

LISSETTE

purjelaev ★ sailship

Hiiumaa on imeilus ka mere poolt vaadatuna!

Meie saart ümbritsevad veed on põnevad ja vaheldusrikkad, peidavad endas lugusid laevadest ja meremeestest, tuultest ning tormidest.

Hiiumaa laiud ja loodus jagavad avastamisrõõmu.

Sadamad on külalislahked ja turvalised.

Esimese merekogemuse annab juba paari-kolmetunnine seilamine.

Heiskame purjed, saab proovida laeva roolimist ja kursil hoidmist.

Räägime lugusid vanadest aegadest, kui mehed olid rauast ja laevad puust.

Pikemad merereisid võimaldavad uudistada hüljeste elu-olu, külastada meie merendusajalooga seotud laidusid ja sadamaid, tutvuda Hiiumaa rannikumere kauni loodusega. Kui võtta kaks-kolm päeva aega, saab ka tiir ümber Hiiumaa seilatud.

Laevad saavad peale võtta kuni 12 reisijat.

www.halulaev.ee

www.facebook.com/HiiuIngel

www.facebook.com/svLisette

+372 504 9829 +372 528 3710

Merereisid
Hiiumaa vetes

Cruises on
coastal waters
of Hiiumaa

Merimatkat
Hiidenmaan
vesillä

Hiiumaa Militaarmuuseum

Hiiumaa Military Museum

Tahkunas

Avatud 15. maist 15. septembrini
teisipäevast pühapäevani 10.00 – 18.00

*Open from May 15 to September 15
from Tuesday to Sunday 10.00 – 18.00*

Tel +372 5347 9819
info@militaarmuuseum.ee
www.militaarmuuseum.ee

Militaarse Hiiumaa Teejuht
www.mil.hiiumaa.ee

Militaarmatkad / Travel Guide
Urmas Selirand +372 508 3648

Leib merest

HIUMAA KALAPÜÜGI AASTARING

TEKST: MARIA RUUBAS

OTBED, MAREK KOSA

Hiidlastele kala maitseb ja teha oskavad nad seda ka. Ja kõike, mida nendel on, jagavad nad hea meelega. Oled sa saarele käimas lähemalt-kaugemalt, pettuma igatahes ei pea – kala on ja kala saab.

TALVINE KILU – ILUS, SUUR JA VÄRSKE

Pahlakilu on klassika, mida pole palju nimetada üheks hiidlaste rahvusroaks. Nii koostisosasid kui ka töövõtteid on vähe. Tarvis on värsket kilu, maitseaineid oma käe ja maitse järgi, pahl, millele kilud tihedasti laduda, ja hõõguvad söed kala küpsetamiseks.

On neid, kes lasevad kilul enne piimas natuke seista, on neid, kellele meeldib kalale raputada peale kuivatatud tilli, ning neidki, kes panevad kaladele pahlal tükikese võid peale. Üldjuhul hindab

hiidlane aga kala valmistamisel ääretut lihtsust. Soov on ju võimalikult palju tunda just ehedat kala maitset.

Tule tegemiseks tasub valida lehtpuud, kuusk-mänd võivad vaiku välja ajada, mis annab tugeva kõrvalmaitse.

Esimene samm on kilude maitsestamine. Lisa kaladele kergelt soola, värskelt jahvatatud valget pipart ja näpuotsaga suhkrut. Mida vähem maitseaineid, seda rohkem kala särada saab, mistõttu on kvaliteetne tooraine kohe eriti oluline.

Nüüd järgneb ehk kõige keerulisem osa – ootamine. Kilud peavad maitse juurde saama ning tuli ei tohi olla liialt tugev. Muidu on oht kilud ära kõrvetada.

Paljudel peredel on pahlad, mis ajas muutunud lausa perekonnareliikviaks. Kala küpsetamiseks sobiva metallist resti leiad tänapäeval aga ka kaubandusvõrgust.

PAHLAKILUD

Kui tahad kodus proovida pahlakilu valmistamist, vajad

- värsket kilu
- soola, pipart ja natuke suhkrut
- pahl (kahepoolne grillrest)
- lõket või ahju või hõõguvat sütt

Kuidas teha?

Lisa kalale maitse järgi soola, pipart ja suhkrut. Kilud tuleb jätta mõneks ajaks maitsestuma.

Määri pahl õliga, et kalad küpsemisel kinni ei jääks. Aseta kilud pahl vahele. Aseta pahl süte kohale, keera ühele ja teisele poole.

Kilud küpsevad süte kohal mõne minuti jooksul, kuni nende pind muutub kuldseks ja õrnalt krõbedaks. Parim viis pahlakilude nautimiseks on kohe ning sooja. Serveeri maitse järgi, näiteks taluvõi ja värskelt küpsetatud karaski ning kartuliga.

Kui söed kenasti hõõguvad, siis on järg retsepti ühe kõige aktiivsema osa käes. Kilu tuleb laduda tihedalt pahlale ja asetada kalad süte kohale. Mõne minutiga on kuldne ja kergelt krõbe pahlakilu valmis. Kõige olulisem on olla esireas ja ninapidi juures, sest parim pahlakilu on ikka otse süttelt.

TOOMINGATE ÕITSEMINE TOOB TUULEKALA

Igal aastal kordub see sama. Tunne, et alles ta ju jõudis, möödub silmapilk ja juba on käes see tuulekala tagumine aeg ning viimane kutse. Tuulekalaks kutsuvad hiidlased tuulehaugi.

Eriti osatakse toda kala hinnata ja vääriliselt kohelda just saartel. Väidetavalt on neidki ilma peal, kes siiralt küsivad, et miks peaks üldse tuulehaugi sööma, on ju tema luud veidralt rohelist värvi ja nokk on tal ka ees. Uuriks vastu, kas pole see siis osa tuulekala võlust ja kütkest, et ta nõnda eristuv ja äratuntav. Boonuseks seegi, et nii silmatorkavad luud teevad kala puhastamise mõnevõrra lihtsamaks.

Tuulekala valmistamiseks on viise lõputult: praetult, keedetult, marineeritult, suitsutatult, kuivatatult jne. Üksluisust pelgama ei pea. Kui isu millegi kiire ja lihtsa järele, siis tasub tuulehaugi praadida. Lõika kala sobivateks juppideks, maitsesta ja prae kuldpruuniks. Kuivatatud tuulehaug on mõnus suvine snäkk, mis heaks kaaslasena külmale õllele. Eriti

MARINEERITUD TUULEHAUG

- 500 g tuulehaugi fileed
- 200 ml valge veini äädikat
- 100 ml vett
- 2 spl suhkrut
- 1 spl soola
- 1 tl musta pipart
- 1 sibul, viilutatud
- 1 porgand, tükeldatud
- maitseks loorberit, tilli või midagi muud enda maitse järgi

Kuidas teha?

Puhasta tuulehaug ja lõika parajateks tükkideks. Marinaadiks sega kokku äädikas, vesi, suhkur ja sool. Kuumuta koos tükeldatud porgandi ja sibulaga. Lisa marinaadile must pipar, loorberilehed, till. Aseta tuulehaugi tüki purki ja vala peale marinaad. Sulge purk, lase jahtuda ning seejärel pane purk külmkappi, seisab seal kuu-kaks.

veab, kui paariliseks osutub traditsiooniline hiiu koduõlu. Suitsutuulehaugist, mis justkui templiks korralikule saare suvele, võib rääkima jääda. Tõeliseks delikatessiks on mõistagi tuulehaug marineerituna.

TEEME SÄINA TAAS SUUREKS

Säinas on tuntud kui mageda vee kala, kellega suurema tõenäosusega võis kohutada kevaditi. Viimastel aegadel on teda aga rohkelt igal pool.

Tegemist on üksjagu silmapaistva kalaga: küljed hõbedased, pealt mustjasroheline ja kõhu alt valge. Rahvasuus on säinal mitu kutsumise viisi nagu heal lapsel ikka, näiteks raudpea, seinamees, tümakala ja „vaese mehe siig“. Nii nagu siigagi, kutsuvad osad ka säinast hellitavalt rahakalaks.

Vaatamata sellele, et säinas on harrastuskaluri seas populaarne kala, ei ole ta kalasõprade toidulaua alati esimene valik. Peamiseks põhjuseks arvukad peenikesed luud, mis võivad muuta roa nautimise keeruliseks. Oskajad kokad või kalamehed suudavad säinast aga võluda väga maitstavaid kotlette ja samuti äkist.

ILMA SUITSULESTATA POLE HIIU SUVE

Paljude suvehiidlaste ja saare külaliste jaoks tähendab suvi Hiiumaal suitsulesta. Lest on au sees ka kohalike hulgas. Iga endast lugupidav hiidlane või tema naaber teab vähemasti üht imehead retsepti, mis lestakalast. Seega tee kohalikuga juttu ning uuri tema lesta tegemise nõkse.

Mõnusat aastaringset kalapidu – nüüd, mil sul on Hiiumaale omane ajaratas selge. Kilu talvel, kevadel tuulehaug, suvel lestad. Sekka säinast igal ajal ja igalt

poolt. Lihtsustatult muidugi. Kalapüügi aastaring on tegelikult ikka rikkalikum. Märkimata ei saa jätta, et omamoodi aukohal on hiidlaste toidulaua siig. Siig pannakse kindlasti ka jõululauale ja siiakala soomused rahakoti vahel toovad (raha)õnne.

Rohkem infot, kust ja kellelt kala saab, leiad koduleheküljelt hiiumaa.ee. ■

SÄINA ÄKINE

Ega asjata kutsuta säinast „vaese mehe siiaks“. Äkis temast jääb hõrk, mis sarnaneb maitse poolest siiaga, kuid on valmistamisel keerulisem. Y-luud tuleb välja lõigata, kala hästi peeneks saada, nii umbes 4 x 4 või 5 x 5 mm suurusteks kuubikuteks. Kilo kohta üks hästi hakitud sibul. Lisada veel soola, tähtis on kasutada kivisoola, sest meresool võib muuta kala mõrkjaks. Maitse järgi pipart. Maitse pidevalt, et saaksid vastavalt enda soovile timmida. Õigesti valmistatud äkis peaks olema tõega maitsev ja luud peaksid olema märkamatud. Kui tahta täiesti luuvaba tulemust, siis võib kasutada ka hakklihama-sinat. Äkist tasub teha ainult väga värskest, soovitatavalt äsja püütud kalast.

Instagram icon Facebook icon @rannasurifikula

RANNA SURFIKÜLA on väga eriline puhkekoht, mis asub Hiiumaal Kõpu poolsaarel. Siin leviaugus on meie paradiis, kus on imearmas hipikohvik, luksustelkide majutusvõimalus, liivarand, saun mere ääres ja mugavused camperpuhkejatele. Just siia kogunevad inimesed teevad meie koha eriliseks ning lõovad mändide aluse kajama oma naeru ja kitarrimuusikaga. Tule ka Sina meiega õue ja jutusta lõkke ääres oma lugu!

Aastal 2015 oli ilm kehv ja Andrusel sai linnaelust „kopp ette“. Ta otsustas koos sõpradega maale sõita. Nad tulid Hiiumaale vaatama ühte renoveeritavat 200-aastast maja, millest taheti luua restoran. Nagu Andrus ütleb: siis see „klikk“ käiski ära, saarele ta jäigi ning sündis sündis Ungru Resto & Külalismaja.

Hiiumaine käsitöö saare oma meistritelt

HIIUMAA KÄSITÖÖSELTS

POOD
Vabrikuväljak 2
Kärdla, Hiiumaa
pood@hiiukasitoo.ee
hiiukasitoo.ee/pood

2016. aastal pakuti sulle võimalust alustada oma esimese ettevõtte, sellesama Ungru restoga. Kuidas see tundus?

Hirmutav! Olin tegelenud ainult kokandusega, mitte ettevõtlusega. Nägin kõrvalt, kuidas paljud kohad ei toimi ja kukuvad läbi.

Sul on tänaseks mitu kohta. Kas pead end pigem kokaks või ettevõtjaks?

Pigem ettevõtjaks. Igapäevaselt ma enam köögitöös ei osale, kuna juhtimistöö võtab enamiku ajast. Ainult eriuuritustel või siis, kui kolleegid vajavad abi.

Kas kokandus on sind alati huvitanud?

See karjäär sai alguse pärast keskkooli, kui jäin ülikooli paberite esitamisega hiljaks ja kokakool oli viimane koht, kuhu veel sisse sai. Pärast esimest aastat läksin edasi õppima reklaami ja imagoloogiat ning olen ka selles valdkonnas tegutsenud – kodulehed, kujundused ja muu sarnane.

Kas igatsed palavasse kööki tagasi?

Igapäevaselt mitte, kuid olen rahul, et saan aeg-ajalt õhtusööke teha ja oskusi teravana hoida. Mul puudub sportlik ambitsioon peakokana läbi lüüa, pigem huvitab mind majanduslik hakkamasaamine ja vabadus. Siinkohal muidugi suur respekt meie kokkadele – ilma nendeta ei saaks ma midagi teha!

Kas sinu restoranide kokad tulevad mandrilt?

Enamasti küll. Hiiumaa kokad töötavad aastaringelt, mistõttu neid ei saa hooajaks üle meelitada.

Kuhu tahaksid edasi liikuda?

Hiiumaal on täis saanud juba kümme aastat. Tahaks midagi uut proovida, kuid samas meeldib ka see, millega hetkel tegelen. Eks aeg näitab.

Ungru resto kohta öeldakse, et see on Hiiumaa parim restoran. Mis selle eriliseks teeb?

Ei oskagi öelda. Isiklikult ei meeldi need „parim“ või „top“ sõnad. Konkurendid pingutavad samuti kvaliteedi nimel. Võib-olla on Ungrul mingi x-faktor. Minu eesmärk on kokku panna meeskond, kes tõesti tahab restoranitööd teha. Võib-olla klient tunnetab seda? Et restorani tulles ei ole seal lihtsalt seinad, lauad, toolid ja toit, vaid ka meie inimeste pühendumus. Kindlasti aitavad kaasa ka maja ja asukoht.

Milline köök sulle endale kõige enam meeldib?

Minu lemmiktoit on hea toit. Igas roas peab olema midagi huvitavat, mingi „löök“, olgu selleks kasvõi praekartul. Näiteks võtan hästi keedetud veisekeele ja panen sinna peale Kalles Kaviari kreemi – see on see kalapasta sinises tuubis.

Mis on kõige kummalisem asi, mida oled sünnist saates söönud?

Vihmaussi söin kaheaastasena. Isa rääkis. Õnneks ei mäleta, kuidas see maitses.

Aga ikkagi – miks Hiiumaa?

Siin on ruumi ja õhku, kõik on puhas. Inimesed on lihtsad ja head. Laste jaoks on see keskkond samuti ideaalne. ■

Henri Arras

TEKST: JAANO MARTIN OTS

*Kui ühel puhkepäeva
pärastlõunal Ouki
destilleerimistehases ettevõtte
eestvedajate Henri ja Viktoriga
juttu räägime, astub sealsamas
asuvasse stiilse baarina
kujundatud maitsetuppa kahest
autotäiest koosnev seltskond
degustatsiooniüritusele.*

„Meie lugu algas 455 miljonit aastat tagasi,“ kõlab ekskursiooni avalause. Viktor viib külalised destilleerimisest seadmete juurde ning seejärel asutakse degusteerima. Maitsete heaks kiidetud, ostavad külalised mõned pudelid kaasa.

„Maitsetuba on hästi käima läinud. Teeme siin tootetutvustusi ja degusteerimisi, enamasti koos vabrikutuuriga. Näitame, kuidas tehakse käsitööna maailmakuulsat jooki,“ selgitab Henri.

KUI DESTILLEERIDA, SIIS KORRALIKULT!

Ouk Distillery asutajad Henri Arras ja Viktor Tammsaar on uushiidlased, kes on oma hiiu naiste kaudu nüüd lisaks ka hõimlased. Viktor on Hiiumaal elanud 34 aastat, Henri veetis lapsepõlvesuved Vormsil ning on poole kohaga hiidlane olnud kümnekond aastat.

„Viis aastat tagasi suvel istusime siin meie terrassil ja jõudsime majandusteooria alustödede kaudu järelduseni, et tuleb toota kõrgema lisandväärtusega asju. Hiiumaalt on võimalik kasvada ainult siis, kui teed midagi, mis on maailma tipptasemel konkurents. Seda mõtet oleme kandnud alates oma džinni sildist kuni toote sisu ja legendini,“ meenutab Henri.

Viktori põhikompetents on ajalooliste tuulikute restaureerimine ja valmistamine. Ise naerab ta, et on ka kolmandat põlve destilleerija, esimest

”**OUK ON LÄHIM
HIIUKEELNE SÕNA
„METEORIIDIKRAATRILE“**

põlve seaduslikult. Kes teda teavad, on veendunud, et ta ei tee midagi üle jala või lohakalt. Tal on kindel autorihkus nii veskite ehitamisel kui ka džinni ajamisel. Nii tegid mehed džinni destilleerimise alustööd endale põhjalikult selgeks. Soetati arvutiga juhitud iStilli destilleerimisest seadmed ning käidi tehases kursustel.

Ouk'i džinnimarkide väljatöötamisel tehti väga palju katsetusi, lõppvooru lubati 16 retsepti, mis kõik olid joodavad. Kolm võrdset jõudsid finaali, nende hulgast valiti välja retsept, milles oli kõige rohkem kraatrist ja selle ümbrusest korjatud taimi kasutatud.

EESTI PARIM KÄSITÖÖDŽINN VALMIB HIIUMAAL

Kärdla sadamas tegutsevas Ouk Distillerys valmistatakse ametlikult Eesti parimaks tunnistatud džinni ja akvaviiti, mille oluliseks koostisosaks on seesama meteoriidiplahvuse tagajärjel tekkinud arteesiavesi. Meteoriidikraatril on Ouk laenanud veel mitu detaili. Peale hiiukeelsele nime leidub vihjeid meteoriidile toodete kangustes ning kuldsele akvaviidile annab õige värvi ja maitse kraatrist pärit röstitud tammepuit. Ka maitsetaimede puhul eelistatakse kraatrist või selle servadelt korjatud ürte.■

Ouk Distillery jookide võidetud auhinnad:

Ouk Hiiumaa London Dry Gin – „Parim Eesti London Dry Gin 2024“

Ouk Hiiumaa Akvavit – kategooria „Parim Eesti jook 2024“ võitja kangeste napsude kategoorias; 95 punkti ja rekordiline tulemus konkursil Falstaff Nordic Spirits, *absolutely world class*

Ouk Hiiumaa Navy Strength Gin – pronksmedal „Parim Eesti jook 2024“ ajaloolise džinni kategoorias

455 miljonit aastat tagasi tabas hiiglaslik meteoriit seda kohta, mille kõrval on praegu Kärdla linn. Tulenevalt planeedi pooluste asukohtade muutusest ning jääaegade ja sulade vaheldumisest, oli kogu Hiiumaa siis kusagil praeguse Uus-Meremaa kandis ja 100 meetrit vee all. Plahvatusel tekkis merepõhja 500-meetrise läbimõõduga „ouk“ ehk kraater. Hiljem on maakera ennast pööranud ning kraater on triivinud põhjapoolkerale. Lisaks moonutatud pinnasekivimitele on hiidlastele sellest paugust päranduseks jäänud arteesiakaevud. Paindunud maakoorekihtide vahele kogunev puhas põhjavesi pressib end mitmes kohas pinnale.

SÕRUJazz XVIII

12.-15. JUUNI 2025
Hiiumaa

sõrujazz.ee
FB/sõrujazz
INSTA/sõrujazzfestival
#sõrujazz

Vaemla küla 92137 Hiiumaa vald, tel +372 4636121, gsm+372 517 4850, hiiuvill@hiiuvill.ee
www.hiiuvill.ee www.facebook.com/hiiuvill

TÖÖTAV VANA VILLAVABRIK WORKING OLD WOOL FACTORY

Soera Talumuuseum

PALADE LOODUSHARIDUSKESKUS HIIUMAA VALD

Loodusõpe Hiiumaal

Loodusõppeklassid
Kivimite maja
Vana talukultuur
Õppeprogrammid
Loodusmatkad
Laste teadusklubi
Teemaõhtud
Metsanduslik õppeklass

Avatud:
01.06 kuni 31.08 kell 11.00 - 18.00
P ja E suletud (v.a. grupid ette tellimisel)

Kontakt:
www.lhk.palade.edu.ee/blog
palade@hiiu.ee
tel. + 372 53 422 087

Kivimite maja

NUUTRI
PUHKEMAJAD
HOLIDAY
HOUSES

www.nuutripuhkemajad.ee tel +372 555 123 14 info@nuutripuhkemajad.ee Koidu 3, Kärkla, Hiiumaa

Meite möte

Trahter • Pub

LUIDJA, Hiiumaa

meitemote +372 5698 2123
mummijaa@gmail.com

Hiiumaa – ametlikult parim Eestis

455 miljonit aastat tagasi tabas Hiiumaad hiiglaslik meteoriid, mis andis Kärklale erilise arteesiavee. Meie kasutame seda vett, et käsitöona valmistada Eesti parimateks hinnatud OUK London Dry Gini ja Akvaviti. Kraatrist klaasi.

Külasta meie vabrikut Kärklas või www.ouk.ee

Tähelepanu! Tegemist on alkoholiga.
Alkohol võib kahjustada Teie tervist.

Roograhu

RESTORAN • MAJUTUS • SADAM

RESTORAN & PIZZA

KÜLALISTOAD / MAJUTUS
GRUPPIDE TOITLUSTUS JA ÜRITUSED

+372 53 06 6615 / WWW.ROOGRAHU.EE

@ROOGRAHU

2025 GO HIIMUMAA

Hiiumaal toimub – sündmused 2025

VAATA KÕIKI SÜNDMUSI:
HIIUMAA.EE/SUNDMUSED

Hiiumaal on sellel aastal fookuses rahvariided ja seda ka paljude sündmuste puhul. Avatakse näitusi, sh Hiiumaa rahvariietest, toimub Hiiumaa laulu- ja tantsupäev, valmib Hiiumaa rahvariiete raamat. Sügisel alustab rahvariidekool. Kodu- ja glöghikohvikud ning mitmed muud ettevõtmised kujundatakse tänavu rahvariideaasta teemadel ja värvides. Infot rahvariideaasta kohta leiad: hiiumaa.ee/rahvariideaasta

J A A N U A R

29. JAANUAR Fred Jüssi 90. Molutamise päev

V E E B R U A R

23. VEEBRUAR Tenniseturniir „Eesti eest“

24. VEEBRUAR EV107 tähistamine Hiiumaal

M Ä R T S

8. MÄRTS Naistepäev/ Marten Kuningas

24. MÄRTS Kontsert: Henry-David Varema/J.S.Bach

30. MÄRTS Lottemaa kontserttuur

A P R I L L

12.-19. APRILL Hiiumaa restoranide nädal

19. APRILL Diskgolfovõistlus „Kivipalu Open 2025“

M A I

1. MAI-18. SEPTEMBER Orienteerumiseljapäevakui

02. MAI-31. JAANUAR 2026 näitus “Hiiumaa rahvariided” Pikas Majas

1. MAI Kärkla linna päev, Kärkla linna jook

8. MAI Hiiumaa turismimes

10. MAI Hiiumaa laulu- ja tantsupäev

15. MAI-04. SEPTEMBER Dago karikasarja etapid (avamerejahtide lühirajad, Kärkla sadamas)

16. MAI Palade looduskeskuse õhtumatk Kukka sohu

17. MAI Hiidlaste kevadlaat Käina kardi-
rajal

17. MAI Hiiumaa rahvasprint

17. MAI MuuseumiÕÖ eriprogramm Hiiumaa muuseumi filiaalides

22. MAI-18. SEPTEMBER Kassari kultuurineljapäevad Orjaku sadamas

23.-25. MAI Hiiumaa loodusmatk ja Mari Jürjensi kontsert

24. MAI Suuremõisa aiapäev

24. MAI Hiiumaa sulgpalliturniir

30. MAI „Kassari klassika“

31. MAI Tuulekalafestival

J U U N I

Orienteerumiseljapäevakud

Näitus “Hiiumaa rahvariided” Pikas Majas

Dago karikasarja etapid (avamerejahtide lühirajad, Kärkla sadamas)

Kassari kultuurineljapäevad Orjaku sadamas

1. JUUNI Lastefestival

6.-8. JUUNI Hiiumaa kirjandusfestival

8. JUUNI Rohkokkamine Soera õppe-
majas

12.-15. JUUNI Sõru Jazz

13. JUUNI „Kassari klassika“

14.-15. JUUNI Dago regatt (Hiiumaa MV avamerejahtidele ümber Hiiumaa)

20. JUUNI Käkisupireede Mihkli talu-
muuseumis

20. JUUNI-22. AUGUST lavastus “Mere
laul” Viscosa kultuuritehases

21. JUUNI „Hingelt mereliste regatt“
Kärkla sadamas

21. JUUNI Triibuseelikute keerutamine
Mihkli talumuuseumis

20.-21. JUUNI Suuremõisa lossipäevad

21.-22. JUUNI Vanasõidukite suursõit
Hiiumaal

21.-22. JUUNI Suitsusaunapäevad Mihkli
talumuuseumis

21. JUUNI Suvesumin 2025, Viscosa suve
avaüritus

22. JUUNI Käina jaanituli

22. JUUNI Kõrgessaare jaanituli

23. JUUNI Kassari jaanituli

23. JUUNI Pühalepa jaanituli

23. JUUNI Sõru jaanituli

24. JUUNI Kärkla jaanituli

23.-26. JUUNIL Suuremõisas V Neeme
Otsa trompeti suveakadeemia

27. JUUNI Käkisupireede Mihkli talu-
muuseumis

27. JUUNI Hiiumaa muuseumi suvine
giidituur Viskoosas

J U U L I

Orienteerumiseljapäevakud

Näitus “Hiiumaa rahvariided” Pikas Majas

Dago karikasarja etapid (avamerejahtide lühirajad, Kärkla sadamas)

Kassari kultuurineljapäevad Orjaku sadamas

Lavastus “Mere laul” Viscosa kultuuri-
tehases

4. JUULI Käkisupireede Mihkli talumu-
useumis

5. JUULI Hiiumaa muuseumi suvine
giidituur Tahkunas

10. JUULI Lavendlitalu lahtised naistele
paarismängus Hiiumaa Tenniseklubis

10. JUULI „Laulud lavendlile“ Lavendli-
talus

10.-13. JUULI XX Hiiumaa pärimus-
muusikafestival Hiiu Folk

11. JUULI Hiiumaa kaluritepäev 2025

11. JUULI Käkisupireede Mihkli talu-
muuseumis

12.-13. JUULI Avatud talude päev

12. JUULI Suvine käsitöö- ja omatoodangu laat Kärldas

13. JUULI Hiiumaa muuseumi suvine giidituur Emmastes

17. JUULI Päikesetõusukontsert Soera talumuuseumis

17. JUULI Hiiumaa muuseumi suvine giidituur Kassaris

18. JUULI Soera südasuvine simman Soera talumuuseumis.

18. JUULI Käkisupireede Mihkli talumuuseumis

18. JUULI „Kassari klassika“

18. JUULI Hiiumaa muuseumi suvine giidituur Kärldas

19. JUULI Triibuseelikute keerutamine Tobiasi majamuuseumis

19-20. JUULI Suitsusaunapäevad Mihkli talumuuseumis

22. JUULI Hiiumaa muuseumi suvine giidituur Viskoosas

23. JUULI-27. JUULI lavastus „Paradiis“ Tõnu Õnnepalu romaani ainetel

24. JUULI Päikesetõusukontsert Soera talumuuseumis

25. JUULI Käkisupireede Mihkli talumuuseumis

26. JUULI Hiiumaa muuseumi suvine giidituur Emmastes

26. JUULI Kila-kola laat Kärldas Vabrikuväljakul

26. JUULI Vabaõhuetendus „Rätsep, õhk ja õnneloos“ Soera talumuuseumis

27. JUULI Lavendlitalu lõikuspidu ja hooaja lõpetamine

27. JUULI Pühalepa muusikafestivali eri: Eesti Rahvusmeeskoor. Veljo Tormis 95

31. JUULI Hiiumaa muuseumi suvine giidituur Kassaris

31. JUULI Päikesetõusukontsert Soera talumuuseumis

31. JUULI – 2. AUGUST Kodukohvikute päevad Hiiumaal

31. JUULI – 3. AUGUST Võnge festival Viscosa kultuuritehases

AUGUST

Orienteerumiseljapäevakud

Näitus “Hiiumaa rahvariided” Pikas Majas

Dago karikasarja etapid (avamerejahtide lühirajad, Kärkla sadamas)

Kassari kultuurineljapäevad Orjaku sadamas

Lavastus “Mere laul” Viscosa kultuuritehases

1-3. AUGUST XIV Pühalepa muusikafestival Pühalepa ja Kärkla kirikus: Veljo Tormis 95, Arvo Pärt 90

1-3. AUGUST Kärkla Race - Garmin purjetamise võistlussarja etapp

8. AUGUST „Kassari klassika“

8-9. AUGUST Oti regatt Orjakus

9. AUGUST Hiiumaa muuseumi suvine giidituur Tahkunas

9. AUGUST Lestafest

16. AUGUST XI Hiiu kala ja õlle festival

22. AUGUST „Kassari klassika“

22-23. AUGUST Saunabussi pidu

23. AUGUST Hiiumaa põllupäev

23-24. AUGUST Suitsusaunapäevad Mihkli talumuuseumis

24. AUGUST Hiiumaa XCO Hiiumaa terviseradadel Palukülas

SEPTEMBER

Orienteerumiseljapäevakud

Näitus “Hiiumaa rahvariided” Pikas Majas

Dago karikasarja etapid (avamerejahtide lühirajad, Kärkla sadamas)

Kassari kultuurineljapäevad Orjaku sadamas

1-30. SEPTEMBER Vananaistesuvi Hiiumaal – tegevused üle saare

1. SEPTEMBER -7. SEPTEMBER Hiiu Gourmet' töötod Käinas

5. SEPTEMBER Vananaistesuve armastuse retk algusega Kärdlast

5. SEPTEMBER „Kassari klassika“ gala-kontsert

13-14. SEPTEMBER Sügisregatt / ühisregatt Haapsalu jahtklubiga

13. SEPTEMBER Sõru Regatt

19. SEPTEMBER Vananaistesuve armastuse retk algusega Käinast

20. SEPTEMBER Coop Hiiumaa Kärkla tuur

20. SEPTEMBER Hiidlaste sügislaad Kärkla Keskväljakul

OKTOOBER

Näitus “Hiiumaa rahvariided” Pikas Majas

3. OKTOOBER - 4. OKTOOBER Hiiumaa rattanädalavahetus

18. OKTOOBER – 25. OKTOOBER Hiiumaa restoranide nädal

NOVEMBER

Näitus “Hiiumaa rahvariided” Pikas Majas

7. NOVEMBER – 8. NOVEMBER Hiiumaa rahvaralli

DETSEMBER

Näitus “Hiiumaa rahvariided” Pikas Majas

6. DETSEMBER Hiiumaa 4. glögi-kohvikute päev

13. DETSEMBER Talvine käsitöö- ja omatoodangulaat

24. DETSEMBER-1. JAANUAR matk „Kõhtu ruumi“

31.07-2.08.2025

Kodukohvikute päevad Hiiumaal

hiiumaa.ee/kodukohvikutepaevad

Facebook: Purje puhkemaja
tel: +372 501 532

Paadi talu puhkemaja
e-mail: paatpurje@gmail.com

SIRELI HOSTEL

Sireli talu, Suureranna küla, Hiiumaa
+372 522 7486 • sireli@sirelihostel.ee

sirelihostel.ee

RATTURI TALU KOHVIK

1. Suurtele gruppidele ettevalmistisel tootlustus.
2. Võimalus broneerida. +372 512 8881
ratturikohvik@gmail.com

JUN-AUG 12:00-20:00

RATTURI TALU MAJUTUS

9. KÄMPINGUT (33. Inimesele)
4. TUBA (11. Inimesele) +372 502 6290
ratturitalu@gmail.com

SAUN & TÜNN / SUUR VÄLIKÖÖK
VÖRKPAAL / DISCGOLF
ratturitalu.eu

Ratturi, Reigi küla, Hiiumaa vald, Hiiumaakond, 92265

Esiküla teerist, Kassari

KIIRTOIT
SUITSUKALA
TALUTURG

juuni-august
T-P 12-19

esiküla suvekohvik

Posti 13, Kärdla • postihostel@gmail.com • Tel +372 5331 1860 • postihostel.com

DAGENHAUS
KÜLALISTERAJA

Sinu parim puhkus Hiiumaal!

Külastoad Hommikusöök Maja rent

www.dagen.ee
dagen@dagen.ee
+372 518 2555

dagenhaus

dagenhausorjakus

HIIUMAA MUUSEUM KUTSUB KÜLLA!

ÜTLE
KÄKISUPP!

ÜTLE
SILGUPISS!

PIKK MAJA

Näitused, kontserdid, meenepood

R.TOBIASE MAJAMUUSEUM

Suurde ilma jõudnud helilooja
sünnikodu

MIHKLI TALUMUUSEUM

Üle-eelmise sajandi eluolu,
hooned ja lood, kohalik käsitöö

XX HIIUMAA PÄRIMUSMUUSIKAFESTIVAL

Hiiu Folk

10. – 13. juuli 2025

Piletid
müügil

20
HIIUFOLK
hiiufolk.ee

**pileti
keskus**
Powered by sviby